1971
SPALIS
Nr. 8

KARYS

KARYS

1971
Nr. 8 (1475)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

D. Armalis — Šaulių Kultūrinę savaitę Dainavoje užbaigiant, birželio 20 d., pagerbiami 1941 m. žuvę sukilėliai. Iš k.: F. Blauzdys, I. Sventickaitė, L. Šulcas, J. Beržanskaitė, J. Šostakas ir skautas V. Reklys. (Tautinė vėliava atvežta iš Lietuvos. Manoma, kad buvo Laisvės kovotojų mūšių laukuose.) — *Viršelis*

K. Škirpa — 5 DLK Kęstučio pulko kovos 253
Kalpas Uoginius — Lietuvos policija okupacijos metu 261
P. Būtėnas — Karalius-Kuningas 263
TREMTIES TRIMITAS 266
V. Tylonis — Ideologinės apraiškos 267
J. Šepetys — Šaulių paskirtis tremtyje 272
V. Mingėla — Amerikos lietuvių parama šauliams 274
K. Daugvydas — Šauliai Nepriklausomybės kovose 282
J. Narūnė — Prasminga mūsų jaunystė 284
Karinės Žinios 290
K r o n i k a 292

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus

CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė, "Gifts International", "Parama"

DETROIT, MICH. — V. Perminas

GRAND RAPIDS, MICH.—J. Belinis

LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas

WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"

WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas

TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523843 1

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1475) SPALIS - OCTOBER 1971

5 PĖSTININKŲ DLK KĘSTUČIO PULKO KOVOS TIES SEINAIS 1920 METAIS

KAZYS ŠKIRPA
Gen. štabo pulkininkas

(Pradžia kovo mėn. KARYJE)

Lenkams užėmus Beržnyką, Markiškių kryptimi pasirodė lenkų raitelių vora. Tai buvo tas pats raitelių dalinys, kurį "Aras" buvo pastebėjęs prieš tai miške į pietų-vakarus nuo Kapčiamiesčio plento. Kaip jau buvo minėta, ši raitelių rinktinė, kuriai vadovavo rotm. Grzybowski, turėjo uždavinį (po pėstininkų Beržnyko užėmimo) "pagreitintu žygiu" iššokti pirmyn, kad uždarytų lietuviams pasitraukimo kelią pro Stabingį. Bet Grzybowskis tą padaryti neišdrįso, matydamas, jog augšt. 149 šlaitas jau apstatytas lietuvių pėstininkais su kulkosvaidžiais ir kad, be to, ten jau manevruoja šarvuotis "Aras". Todėl 5 pulko kairiajame sparne (II Bn bare) kuriam laikui įvyko kovos atoslūgis, kurį kpt. Bagdanavičius galėjo išnaudoti geresniam II Bn kuopų įsitvirtinimui naujose pozicijose.

Visai kitokia padėtis buvo susidariusi pulko dešiniajame sparne. Po I Bn susikirtimo su stipria lenkų 5 leg. pulko vora ties Bose, tas batalionas pasijuto priverstas trauktis. Dar nesuspėjus atsitraukti į Olšankos apkasus, į to bataliono kairiąją kuopą įvyko stiprios atakos dar ir 1-jo leg. pulko, būtent jo II Bn. (Žiūr. Schemą Nr. 12.) Apie jas buv. 1-jo leg. pulko vadas Borkiewicz savo atsiminimuose rašo:[56]

— Energingiausiai priešą stūmė 7 kuopa (paporučiko Sochanskio) kairiajame sparne, turėdama paskui save už 800 žingsnių 8 ir 6 kuopas su vienu artilerijos būriu. Į dešinę nuo jų atakavo: 1 ir 3 kuopos abiem pusėm plento. Kautynių įkaitinti 7 kuopos būriai paporučiko Zabskio ir seržanto Noworytos vadovaujami, ryžtingai ir be paliovos veržėsi nuo vienos augštumos į kitą, atstumdami atkakliai besiginantį priešą, nors jis ir pridarė jiems stambių nuostolių. Tarp kitų, žuvo būrininkas Zwolinski, vienas iš ryžtingiausių 7 kuopos puskarininkių. Po augštumos 149 (tai kita — į vakarus nuo ež. Gailik, o ne kur mano komand. postas — KŠ) užėmimo, kai tos kuopos šauliai buvo tarp Olšankos ir Kreivėnų, ant Augustavo plento buvo pastebėtas lietuvių šarvuotas automobilis, kuris važiavo Dvarciškių sąsiauros kryptimi. Kuopos priešakinės grandys, ant šlaito prie plento, pateko į šarvuočio kulkosvaidžių žudančią ugnį... Į kautynių galą žuvo 7 kuopos garbingas vadas, paporučikas Juozas Sochanski. Jis buvo kulkos nukirstas ant augštumos 168, iš kurios vadovavo puolimui, turėdamas su savim atsargos būrį. —

Jei akivaizdoje priešo žiaurių atakų Kęstutiečių II Bn nepakriko, bet dar galėjo vykdyti stabdomąsias kautynes, tai dėka, visų pirma, to bataliono vado, kpt. Garbaliausko, geram susiorientavimui padėtyje ir jo sugebėjimui vadovauti, kad ir sunkiausiomis kovos aplinkybėmis. Tai ypatingai pabrėžtina dar ir todėl, kad batalioną jis buvo perėmęs vos prieš kelias dienas iš savo pirmtakūno, kpt. Gabrėno, kuris buvo iškeltas į Kr. Aps. ministerijos centrą. Kpt. Garbaliauskas prieš tai buvo sunk. kulkosvaidžių kuopos vadu ir gerai užsigrūdinęs kovose. Be to, jis buvo žemaitis, nieko nedarydavo prieš tai gerai neapgalvojęs ir turėjo pakankamai kietą ranką tvarkai ir kovos drausmei batalione palaikyti.

Šiame atsitikime kpt. Garbaliauskui pagelbėjo, be to, ir pats karo dievaitis, būtent, kad lenkų 5 leg. pulkas mūsų I Bn dešinės energingiau neatakavo ir nesiekė jį apsupti iš vakarų pusės, nežiūrint kad bataliono dešinysis sparnas buvo visai atviras. Apie tai kodėl lenkų 5 leg. pulkas tos progos neišnaudojo, teparyškėjo tik po karo. Autentiškas lenkų šaltinis paliudija štai ką:[57]

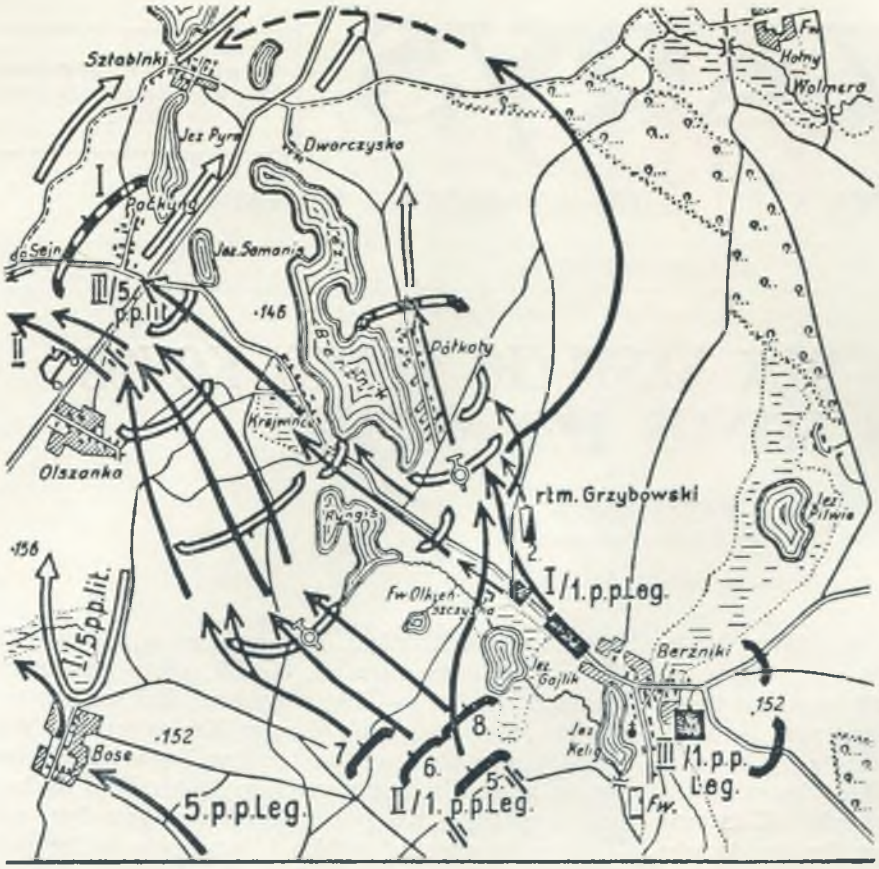

Schema Nr. 12. Lenkų puolimas ties Pulkotais, 1920 m. rugsėjo 22.

— 5 leg. pulko I ir II batalionai pajudėjo iš Kiečių tik apie 15 val. Seinų kryptimi, per Beržalaukio ir Bose kaimus. Išvykimas buvo sąmoningai pavėluotas, kad ankstyvu puolimu nepaakintų priešo greitai pasitraukti ir kad paliktų Seinų apsupimą 1-mam leg. pulkui. Ryšium su tuo ir tolimesnis pulko žygiavimas vyko tik palengva. Faktai parodė, jog abu 5 leg. pulko batalionai tolesnėse kovose Seinų kryptimi nedalyvavo. —

Beržnyką užėmus 1-jo leg. pulko I Bn irgi buvo tuoj pat nukreiptas Seinų puolimui, o į jo vietą į Beržnyką pritrauktas III Bn pulko rezervui, beto su uždaviniu saugoti pulką iš rytų ir šiaurės-rytų pusės. I Bn buvo pavesta pulti abipus plento Kreivėnų link, kai II Bn teko puolimo ruožas į vakarus nuo Gailiko ir Ringio ežerų linijos, palaikant ryšį iš kairės su 5-ju leg. pulku.

Išėjęs į puolimo kryptį, lenkų I Bn Gailiko ir Beržnyko ežerų tarpekly tuoj pateko į stiprią lietuvių artilerijos ir sunk. kulkosvaidžių ugnį iš lietuvių pėstininkų pozicijų augštumose. Drauge su lenkų II Bn ir I batalionas perėjo į puolimą. Šaltinis[58] apie jas rašo: "Kova buvo sunki. Lietuvis kareivis pasilikdavo apkasuose iki paskutinės minutės, šaudė taikliai iš 200-300 žingsnių, o po to, lietuvių šaulių grandys pasitraukdavo ramiai ir tvarkingai į sekančias augštumas, kur apkasai buvo paruošti iš anksto". Faktinai kova šiame bare buvo išsivysčiusi tarsi į pozicinį karą, kuris vertė puolančią pusę gaišti daug laiko ir brangiai apmokėti sužeistais ir užmuštais.

Bet taip tęsėsi neilgai. Lenkų 1-jo leg. pulko vadas greitai susiorientavo ir pakeitė puolimo planą. Lenkų šaltinis apie tai rašo:[59] (žiūr. Schemą Nr. 12).

— Pulko vadas, matydamas, jog pulko padaliniai įsivėlė į įtvirtintų pozicijų puolimą ir dėl to gali nebeįstengti lietuvių atsitraukimo sukliudyti, nukreipė 2 kuopą rytiniu Beržnyko ežero pakraščiu, kad užimtų Dvarciškių ežero tarpeklį iš pietų-rytų pusės. Paskui ją dar buvo pasiųsta 5 kuopa su viena patranka. Ties Pulkotų kaimu 2 kuopa, paporučiko Wasiuntinskio vadovaujama, atsidūrė į priešo stiprų pasipriešinimą — dviejų lietuvių kuopų energingą gynimąsi. Tuo metu kai paporučikas Andrius Wasiutinskis drąsiai paleido savo kuopos šaulius atakuoti sakytą kaimą tiesiai, paporučikas Zygmantas Czarneckis gavo įsakymą supti lietuvius iš rytų pusės. Tuojau užvirė žiauri ginklų kova iš trumpų atstumų. Šaudė iš kulkosvaidžių ir patys lietuvių karininkai. Ryžtinga 2 kuopos ataka buvo apmokėta krauju. Viską žudančioje ugnyje krito paporuč. Wasiutynskis. Kulka pataikė jam į galvą tuo metu, kai jis, iššokęs pirmyn kareivių padrąsinimui, ragino

kuopą atakuoti. Tuo pat metu tapo sunkiai sužeistas ir paporuž. Zygmantas Czarneckis, žuvo keli kareiviai ir keliolika buvo sužeistų. Nuostolių suerzinti lenkų kareiviai puolė, kaip audra, lietuvių apkasus... kas nepasiduodavo, tuojau susilaukdavo smūgio durtuvu... —

Tai vyko III Bn bare, kurio poziciją pratesė II Bn toliau į šiaurės-rytus, augšt. 149 šlaitu, kai pasitraukė iš Beržnyko. Tai reiškia, jog lenkų planas apsupti kęstutiečių gynimąsi iš už Beržnyko ežero irgi neatsiekė tikslo, o tik pailgino kovos frontą. Kaip 5 pulko vadas, aš dėl to nesijaudinau, nes 149 augštumos poziciją gynė kovoje užsigrūdinę batalionų ir kuopų vadai. Šiose kovose pačią sunkiausią naštą teko išnešti III Bn vadui kpt. P. Plechavičiui. Jis, netik turėjo stiprią ranką palaikyti batalione tvarką ir kovos drausmę, bet pats niekur nepasirodydavo be šautuvo ant peties, lyg eidamas į kokią paprastą medžioklę, kurią kaip sportą labai mėgdavo. Tik šį kartą šaudė ne į zuikius, bet į baltuosius lenkų erelius, lenkų kareivių ir karininkų kaktose. Minėtas augščiau lenkų šaltinis sako tiesą, kai mini, jog šaudė iš kulkosvaidžių taip pat ir 5 pėst. pulko karininkai. Taip elgtis buvau jiem nurodęs, nes pulkui buvo tekęs nelengvas kovos uždavinys.

Tuo metu kai visame pulko gynimosi bare vyko intensyvus šaudymasis su puolančiomis lenkų kuopomis, man buvo pranešta iš Ogrodnikų, jog telefono laidas su II divizijos štabu, nusikėlusiu į Lazdijus, jau veikia ir kad aš esu prašomas atvykti į divizijos štabą raportuoti apie 5 pulko padėtį, bei pasitarti. Nors plk. Glovackio noras betarpiškai iš pulko vado patirti apie viską, kas divizijos štabo kėlimosi iš Seirijų į Lazdijus metu galėjo pulko kovos bare atsitikti, man buvo savaime suprantamas ir divizijos vadas turėjo neginčijamą teisę reikalauti, kad atvykčiau į štabą, tačiau buvau nustebintas, kad to jis pareikalavo tokiu momentu, kai pulko gynimosi kova ir priešo puolimai buvo pasiekę augščiausią tašką. Pasišalinimas tokiu momentu iš komandavimo punkto gal būtų turėjęs lemiančių pasekmių kovos laimėjimui.

Todėl, nei kiek nesudvejodamas, atsisakiau atsižvelgti į divizijos štabo pageidavimą. Tepavedžiau pulko adjutantui ltn. V. Januškai telefonu painformuoti divizijos štabo viršininką kpt. Giedraitį apie 5 pulko padėtį tuo metu ir paaiškinti, kad vyksta sunkios kautynės ir todėl man neįmanoma nei minutei iš pulko komandavimo posto pasitraukti. Patariau, kad kas iš divizijos štabo teiktųsi atvykti į 5 pulko kovos barą susipažinti su padėtimi vietoje. Deja, niekas nebuvo atvykęs, tarsi div. štabo galvos buvo užsirūstinusios ant manęs už nepaklusnumą.

Po pasikalbėjimo su divizijos štabu, adjutantas Januška pranešė man, jog kpt. Giedraitis teiravosi ar neturime kokių tikresnių žinių apie 2 p.p. padėtį ir reiškė susirūpinimo, kodėl tas pulkas vis dar nepasitraukia į rytus už Galadusio ežero. Konkrečiai klausė kur tuo metu buvo to pulko štabas, ir spėliojo ar 2 p.p. neapsisprendė trauktis apeidamas tą ilgą ežerą iš šiaurės, nors tai esą ir pareikalautų daug laiko. Pats faktas, jog divizijos štabas buvo netekęs ryšio su 2 p.p. ir teiravosi iš mūs (Januškos) apie to pulko padėtį, savaime kėlė įtarimą ar su tuo pulku nebus atsitikusi kokia nelaimė. Pagrindą tam teikė ir ta aplinkybė, kad pro Žagarius ir Stabingį, iki tol, tebuvo pasitraukęs tik didesnis kiekis 2 p.p. gurguolės vežimų, bet ne to pulko rikiuotės dalinių, nežiūrint kad per telefoninį pasikalbėjimą su mjr. Laurinaičiu, prieš kelias valandas, jam tebesant Seinuose, buvome sutarę, jog jo pulkas trauksis per minėtų vietų tarpežerius.

Tą įtarimą dar labiau sustiprino faktas, kad apie 17 val. buvo pastebėti keli lenkų raiti žvalgai 5 pulko užnugary, atjoję iš Žagarių pusės. Tuoj buvo pasiųsta Žagarių link pulko žvalgų komandos joja iš 10 raitelių su komandos vadu kpt. Reikala priekyje skubiai surinkti žinių apie tai, kas darėsi Žagariuose. Belaukiant kpt. Reikalos pranešimo, į 5 pulką atsiskubino dar ir šarvuotis "Šarūnas", kurio komendantu buvo ltn. Asevičius. Prieš tai jis buvo priskirtas 2 p.p. ir manevravo ant plento iš Seinų į Krasnapolį. Jis paspruko nuo lenkų per pačius Seinus, kuomet ten jau buvo pilna lenkų ir 2 p.p. jau buvo pasitraukęs.

"Šarūno" prasiskverbimas į 5 pulką buvo ypatingai naudingas to pulko I Bn, kuris jau buvo stipresnių priešo jėgų priverstas trauktis iš Olšankos augštumų ir buvo sunkioje būklėje. Todėl šarvuotis buvo tuoj priskirtas tam batalionui manevruoti Seinų, Gibų ir Beržnyko plentais, pristabdant lenkų tolesnį puolimą ir pridengiant I Bn dešinįjį sparną. Jam ėmė ypatingai grėsti pavojus būti apsuptam iš pietų-vakarų, kur lenkų 5 leg. pulko pagrindinė vora jau artėjo per Zarūbius Seinų link, aplenkdama 1-jį leg. pulką.

Kokios priešo jėgos tada jau buvo į Seinus prasiveržusios, "Šarūnas" negalėjo pasakyti. Atrodo, jog, priešingai visiems ankstyvesniems 1-ios leg. divizijos planavimams — pirmuoju pasiekė Seinus 5 leg. pulko III Bn, kuriam buvo pavesta ne pulti, bet tik prilaikyti lietuvių pasitraukimą nuo Gibų. Apie jo atsiskubinimą į Seinus iš pietų pusės lenkų šaltinis paduoda štai ką:[60]

— Seinus užėmė 10-ta kuopa apie 16 val. Paskui ją, kaip priekinę apsaugą, įžygiavo į Seinus ir visas III Bn. Bataliono vadas tuoj ėmėsi miesto apsaugos ir pasiuntė žvalgybines rinktines į šiaurę užmegsti ryšį su 3-ja pėst. legionų brigada. Apie 18 val. į Seinus atvyko ir du likusieji 5-to leg. pulko batailonai. Taip pat atvyko į Seinus ir 1-os pėst. leg. brigados vadas. Apie 18 val. 15 min.

Seinuose jau rikiavosi rinkoje 6-to pėst. leg. pulko iš šiaurinės grupės padaliniai. —

Kaip iš to matome, pirmasis lenkų padalinys, įkėlęs koją į Seinus, buvo tas, kuris — koncentriškame ir supamajame 1-sios leg. brigados Seinų puolime, turėjo juos pasiekti paskiausiai, kad nepaskatinus mūsų 2 p.p. iš ten pasitraukti per anksti. Lenkų 5 leg. pulko III Bn galėjo — po Gibų tarpežerio užėmimo — pralenkti to pulko pagrindinių jėgų vorą, žygiavusią ta pačia Seinų kryptimi, tik kelius kilometrus daugiau į rytus — nes minėtas batalionas beveik nebesutiko jokio rimtesnio pasipriešinimo pakeliuje. Jo slinkimo Seinų link, stačiai iš pietų pusės, negalėjo sukliudyti nei mūsų 5 p.p., nes šio pastarojo dešiniajam, tai yra II Bn, tatai buvo nepasiekiama ir faktiškai neįmanoma, nes jis buvo besąlyginiai užangažuotas ginti Olšankos poziciją.

Tai, kad lenkų 5 leg. pulko III Bn pavyko lengvai įkelti koją į Seinus iš pietų pusės jau apie 16 val., netikėtumo mūsų 2 p.p sudaryti nebegalėjo. Kaip skaitytojui jau žinoma, to pulko vadas mjr. Laurinaitis mudviejų telefoninio pasikalbėjimo metu, 14 val., buvo pareiškęs, jog jau nurodė pulko daliniams trauktis, davė įsakymą nuimti pulko štabo telefoną ir kad nedelsiant pats iš Seinų pasitraukiąs. Jei mūsų 2 p.p. III Bn (Petruičio) nebūtų buvęs plk. Glovackio rugsėjo 20 d. įsakymu paliktas ant Nemuno, bet būtų buvęs gražintas mjr. Laurinaičio dispozicijai, kad šis turėtų pakankamą pulko rezervą, tai lenkų 5 leg. pulko III Bn, greičiausiai, iš viso, nosies į Seinus iš pietų pusės nebūtų galėjęs įkišti, kai vyriausios 1-os leg. brigados jėgos tapo lietuvių 5 p.p. sulaikytos tolokai nuo Seinų.

Tuo metu, kai 5 leg. pulko jėgų vora, aplenkdama 1-jį leg. pulką, irgi ėmė artėti Seinų link, kęstutiečiai buvo priešo toliau energingai puolami visu frontu: III Bn bare lenkams buvo pavykę prasiveržti ir užimti Pulkotų kaimą ir tuo būdu grasinti atkirsti augšt. 149, o I Bn bare — jau buvome netekę įtvirtintos pozicijos Olšankos augštumose. Šis batalionas faktinai buvo priešo atstumtas į Pockūnų rajoną, kur sudarė užtvarą frontu ne tik į pietus, bet ir dengdamasis nuo Seinų, kurių pakraštyje buvo pastebėti įtartini priešo pėstininkų susitelkimai. Kad apsisaugojus nuo netikėtumų, buvau be to, nurodęs kpt. Plechavičiui pastatyti iš savo rezervo vieną pėst. būrį su pora sunkiųjų kulkosvaidžių Stabingyje, užblokuoti ten esantį tarpežerį, kad lenkai neprasiveržtų pro jį 5 p.p. užnugarin. Kairiajame pulko sparne ypatingesnio spaudimo iš priešo pusės nesijautė. Todėl dalį II Bn jėgų galėjau atitraukti į pulko rezervą rajone Ogrodnikų, paliekant priekinėje linijoje tik užtvaras apsisaugojimui nuo Grzybowskio raitelių rinktinės.

Apie 18 val. kpt. Reikala, grįžęs iš žvalgybos Žagariuose, raportavo, jog juos buvo užėmęs vienas lenkų raitųjų šaulių eskadronas, bet, pabuvęs ten kurį laiką, iš ten vėl pasitraukė. Prieš tai, jokios 2 p.p. dalys pro Žagarių tarpežerį, į rytus už Galadusio ežero, nepražygiavo, išskyrus didesnį kiekį gurguolinių vežimų. Šis pranešimas pasakė, jog 2 p.p. pro Žagarius nesitraukė ir kad mjr. Laurinaitis buvo pasirinkęs kokią tai kitą pasitraukimo kryptį. Tačiau, tas liko ir toliau nežinoma netik man, bet ir divizijos štabui, kuris buvo taip pat netekęs ryšio su 2 p.p. vadu.

Paanalizavęs susidėjusią padėtį ir skaitydamasis su faktu, jog jau keletas valandų jokio artilerijos šūvio iš 2 p.p. baro nebesigirdėjo, aš priėjau išvadą, kad arba 2 p.p. bus suspėjęs pasitraukti stačiai į šiaurę — į mūsų 6 p.p. priedangą, arba galėjo atsitikti su juo kokia nebeatitaisoma nelaimė po to, kai Seinus faktiškai jau buvo apleidęs prieš kokias 4 valandas.

Tokiomis aplinkybėmis 5 p.p. užsispyrimas dar ilgiau išsilaikyti Pulkotų augštumose buvo netekęs prasmės. Priešingai, tai gal būtų tik suteikę priešui progą suduoti 5 p.p. smūgį (būtent į jo dešinįjį sparną), arba net apsupti jį, kad sutriuškintų atskirtą. Todėl nusprendžiau batalionus paeiliui atpalaiduoti nuo priešo ir atsargiai, vakarui artėjant, atitraukti į kitą poziciją, abiejų šarvuočių ir artilerijos ugnies priedangoje. Tuo tikslu, visų pirma, įsakiau I Bn atsitraukti į Dvarciškių rajoną už III Bn, prisidengiant Šarūnu nuo Seinų pusės ir pėstininkų užtvaromis Pockūnų ir Stabingio tarpežeriuose. Kai I Bn jau buvo pasitraukęs į rytus už tų užtvarų linijos, nurodžiau II ir III Bn palengva nusiimti nuo augšt. 149 ir visiems trims batalionams trauktis kautynių tvarka į naują gynimosi poziciją, Dušnios - Kalviškių - Kučiūnų - Zapsės ežero linijoje.

Kol II ir III Bn, atsišaudydami nuo priešo, nusiėmė nuo pozicijų ir pasitraukė iš Pulkotų augštumų jau buvo apie 18 val., o kol pasitraukė į augščiau minėtą naują pasipriešinimo liniją, už kelių kilometrų, buvo susilaukta jau ir sutemų. Atsitraukimas praėjo be netikėtumų iš priešo pusės ir tvarkingai, nežiūrint kad kuopoms teko trauktis iš ankšto kontakto su priešo daliniais. Apie kęstutiečių pasitraukimą iš Pulkotų apkasų pozicijos lenkų šaltinis[61] liudija šitaip:

— Apkasuose lietuviai gynėsi atkakliai, nors ir nepakankamai išnaudodami vietovę, bet vienkart parodėė ir daug atsargumo, laiku pradėdami atsitraukimą, kurį pravesdavo tvarkingai, po sunk. kulkosvaidžių ugnies priedanga. —

Rugsėjo 22 dienos puolamuosius veiksmus lenkų 1-ji leg. brigada, su kuria 5 pėst. DLK Kęstučio pulkui teko rungtis kuone visą dieną, baigė rotm. Grzybowskio raitelių rinktinės demonstracija su blizgančiais kardais prieš kęstutiečių jau apleistą liniją. Tarp 18-19 val. vakaro ji iššoko

iš už lenkų pėstininkų pirmyn ir, aplenkdama Pulkotų augštumas iš rytų, nujojo per lietuvių nebeapšaudomą lauką tiesiai Stabingio link. Ten, nežinia kodėl, dar išsprogdino plento tiltą. Šis lenkų raitelių spektaklis buvo sukėlęs kęstutiečiams tik skanaus juoko.

Tuo Pulkotų mūšis faktiškai ir užsibaigė. Lenkai toliau Pulkotų augštumų į šiaurę nebepuolė, o tik grupavo savo jėgas sekančios dienos veiksmams — žygiui Nemuno link.

DLK Kęstučio pulkas jam aplinkybių užkrautą kovos uždavinį jau buvo atlikęs ir jį atlikęs sėkmingai. Tą pripažino ir patys lenkai. Plk. Jozef Smolenski, nuodugniai, pagal lenkų karo archyvo dokumentus, išstudijavęs rugsėjo 22 dienos kovas ties Seinais, sako:[62]

— Lietuvių 5 p.p. pravedė atkaklią pasipriešinimo kovą prieš energingai puolusį 1-jo leg. pėstininkų pulką. Jam pavyko atremti 1-jo leg. pėst. pulko atakas tiek ilgai, kiek buvo reikalinga pridengti daliną lietuvių jėgų pasitraukimą iš Seinų į Žagarius ir Stabingį . . . Pasitraukė pilnai pajėgus tolesniems kovos veiksmams. —

Kęstutiečių kova su lenkų 1-ja leg. brigada neapsiėjo be žymesnių nuostolių vienai ir kitai pusei.

Kalbant vien apie lenkų 1-jo leg. pulko nuostolius, buvęs to pulko vadas rašo:[63] "1-jo leg. pulko nuostoliai ties Seinais buvo gana stambūs: du karininkai — kuopų vadai — užmušti (ppor. Sochanski Jozef, ppor. Wasiutynski Andrzej), vienas karininkas sužeistas (ppor. Czarnecki Zygmunt), du puskarininkiai (plutonowy Zwolinski ir plutonowy Bednarek) ir 5 legionieriai užmušti, 21 eilinis sužeistas."

Užsimindamas apie lietuvių nuostolius jis konstatuoja, jog buvo užmušti du karininkai (iš tikrųjų tik vienas), daugiau kaip 20 kareivių ir keliasdešimt sužeistų; be to, paimta nelaisvėn 3 karininkai ir 130 kareivių.

Atrodo, jog 1-jo leg. pulko nuostoliai gerokai sumažinti. Tai seka iš to, jog faktiškas to pulko kovotojų skaičius vakare po rugsėjo 22 dienos kovų su mūsų 5 p.p. paduotas 124 vyrais mažiau, neg pulko sudėties raporte vos kelias dienas prieš tai. Tą skirtumą, matyt, sudaro lengviau sužeistieji, kurie liko į augščiau minėtą 1-jo leg. pulko nuostolių statistiką neįskaityti.

Kiek didokas kęstutiečių, patekusių į lenkų nelaisvę, skaičius paaiškinamas tuo, kad 5 p.p. batalionams teko vykdyti stabdomųjų kautynių taktika, reiškia, kovotojų grandims nebuvo leidžiama atsipalaiduoti nuo puolančiojo priešo anksčiau, o tik jį arti prisileidus, kas yra susiję su rizika patekti į nelaisvę, arba žūti nuo priešo kulkų.

Schema Nr. 13. Operacinės lenkų raitelių grupės veiksmai, 1920 m. rugsėjo 22 d.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Savo knygoje "Laisvę ginant" plk. Petruitis mane piktai įgėlė[64] už tai, kam 5 p.p. atitraukiau, o nesiėmiau priešpuolio 2 p.p. ir jam priduotai artilerijos grupei gelbėti nuo lenkų apsupimo.

Kad tokia mintis galėjo, iš viso, ateiti jam į galvą, aiškinu sau tuo, kad anuo metu jis, dar kpt. laipsnyje, stovėjo su 2 p.p. III Bn Asužoje prie Nemuno už kokių 60 kilometrų nuo Seinų ir todėl neturėjo supratimo apie tikrąją 5 p.p. padėtį ir kokios buvo jo realios galimybės po Pulkotų mūšio laimėjimo.

Tebeturint visą lenkų 1-ją leg. brigadą ant pulko kulnų, su Grzybowskio raitelių rinktine ties kairiuoju, atviru pulko sparnu, nukreipimas to pulko priešpuolin į vakarus nuo Galadusio ežero linijos būtų reiškęs ne kokį heroizmą, kaip Petruitis sau įsivaizdavo, bet tik avantiurizmą ir nusikalstamą lengvapėdiškumą iš mano pusės, kaip atsakingo pulko vado. Be to, praktiškai, priešpuolis būtų buvęs neįvykdomas dėl paprasto fakto, jog už minėtos linijos jau šeimininkavo kita, nemažiau stipri, 3-ji lenkų leg. brigada. Jos sulaikyti nuo prasiveržimo į šiaurę nuo Seinų jokie 6 p.p., 2 p.p. betarpiško kaimyno, priešpuoliai neįstengė.

Antra vertus, tuo metu (rugsėjo 22 d. į pavakarę), kai 5 p.p. po sunkių kautynių dėl Pulkotų augštumų jau galėjo pasitraukti, 2 p.p. faktiškai jau nebeegzistavo. Apie jo likimą plk. Smolenskis liudija šitaip:[65]

— Laikydamas, jog pavojus grėsė iš pietų ir rytų, pulko vadas [2 p.p. — K.Š.] — nė nemėgindamas atsispirti — nusprendė pasitraukti į šiaurę. Pulkas traukėsi dviem vorom: viena — su pul-

ko vadu ir artilerija — iš Seinų, kryptimi Marcinkiai - Navosėdai, kur visa pateko į lenkų 6-jo leg. pulko II bataliono rankas; kita — rinkosi Klejvų palivarko rajone, kur sudėjo ginklus 41 pėst. pulko III batalionui, po beviltiškų mėginimų pasitraukti į Lumbius ir Smalėnus. —

Kiekvienas objektyvus mūsų II divizijos katastrofos, Kapčiamiesčio - Seinų ruože, tyrinėtojas pripažins, jog 5 p.p., kaip tos divizijos rezervas, padarė visa, kas praktiškai jam buvo įmanoma, kad suteiktų pagalbos pirmos linijos 8-tam ir 2-ram pulkams, lenkų užpultiems keliariopai didesnių jėgų. Štai, nenuginčijami kęstutiečių pulko kovos faktai, kurie tai liudija:

1. Spontaniškas nutraukimas apkasų kasimo darbų pagal pirmą nugirstą iš fronto pusės priešo artilerijos šūvį ir skubus pasiruošimas kovos veiksmams, imtinai pastatymą savisaugos užtvarų Dubių km. ir ties Beržnyku.

2. Pulko priešpuolis, pagal divizijos įsakymą, "likviduoti" 8 p.p. nepasisekimą Želvos bare, kur faktiškai puolė net keli lenkų 1-sios leg. brigados batalionai, stiprios artilerijos paremiami, su raitelių rinktine dešinėje.

3. Vikrus, bet ne lengvas, perėjimas iš priešpuolio į gynimasi, kai paaiškėjo, jog pulkas susidūrė su kelis kart stipresniu priešu — visa lenkų 1-ja leg. brigada.

4. Veiksmingas sulaikymas lenkų 1-jo leg. pulko, energingai puolusio Beržnyką ir sėkmingas pasitraukimas iš ten, išvengiant apsupimo.

5. Pravedimas stabdomųjų kautynių laikui laimėti, traukiantis iš Beržnyko - Dubių ir Bose linijos į Pulkotų - Olšankos augštumų poziciją, su ten jau prieš tai paruoštais apkasais.

6. Atkaklus tos pozicijos gynimas bei išsilaikymas joje iki rugsėjo 22 d. pavakarių, kaip buvau mjr. Laurinaičiui pažadėjęs, atremiant eilę priešo aršių atakų ties Olšanka ir Pulkotais.

Tiesa, priešpuolis Želvos kryptimi faktiškai virto tik gera intencija 8 p.p. sunkioje valandoje pagelbėti. Bet tai kuone įtraukė ir patį mūsų 5 p.p. į katastrofą, jei jam nebūtų pavykę staiga iš puolimo persiorientuoti į gynimasi, patekus nelauktai į stipresnių priešo jėgų apšaudomą lauką. Be to, realesniam 8 p.p. paremimui bei jo gelbėjimui, būtų buvę reikalinga turėti bent vieną raitelių brigadą suduoti smūgį į sparną ir į užnugarį lenkų kavalerijos jėgoms, kurios, veikdamos už lenkų 1-jo leg. pulko, puolė savo kairiąja vora (2-ja rait. brigada) nuo Dvarciškių per Elenavą, perkertant Juodąją Ančią, ir toliau Kapčiamiesčio link, kur buvo 8 p.p. štabas. Lenkų kavalerijos vorų žygiavimo kryptys parodytos Schemoje Nr. 13.[66]

Užtat, savo vyriška laikysena ir planingu pasipriešinimu lenkų 1-os leg. brigados puolimams, siekusiems supti Seinus iš pietų-rytų per Pockūnus, 5 p.p. sėkmingai suardė priešo planą ir laimėjo pakankamai laiko 2 p.p. iš Seinų saugiai ir laiku pasitraukti. Jei jis būtų traukęsis stačiai į rytus per Pockūnus bei Stabingį, t.y. į 5 p.p. užnugarį, tai tikrai dar būtų galėjęs išsigelbėti nuo sunaikinimo. Juo labiau, būtų įgalinęs išgelbėti jam priduotą skaitlingą artileriją. Deja, 2 p.p. vadas mjr. Laurinaitis, kaip žinome iš mano telefoninio su juo pasikalbėjimo 14 val., reiškė abejonių ar 5 p.p. pavyks atsilaikyti Pulkotų augštumose iki vakaro; kitaip sakant, jis nepasitikėjo to pulko pajėgumu kovai anomis jam nelengvomis aplinkybėmis. Todėl nusprendė trauktis iš Seinų į šiaurę siekdamas atsišlieti į mūsų 6 p.p., bet laiku nesusiorientuodamas, jog lenkų 3-čios leg. brigados daliniai jau buvo suskubę atkirsti 2 p.p. pasitraukimo kelius ta kryptimi. Apie tai lenkų šaltinis rašo:[67]

— Visų vorų puolimas Seinų link, apvainikavęs labai dideliu grobiu, neprivedė prie jokių sunkesnių kovų. Visa Šiaurinės grupės [3-čios leg. brigados — K.Š.] vorų akcija pasireiškė faktiškai tik paėmimu grobio ir belaisvių iš demoralizuotų ir pasimetusių lietuvių padalinių. Dėl smūgio iš Pietinės grupės [1-os leg. brigados — K.Š.] pusės, jie ėmė skubiai trauktis į šiaurę, kur, be jokio rimtesnio pasipriešinimo, patekdavo į ten žygiavusių 3-čios leg. brigados vorų rankas. —

Šioje vietoje noriu dar kartą pabrėžti, jog II divizijos vadovybės buvo padaryta nedovanotina klaida, kad 2 p.p. III Bn paliko ant Nemuno, o negrąžino jį į Seinus, kur jis buvo ypatingai reikalingas pagrindiniame divizijos ginamojo sektoriaus bare. To pasėka buvo ta, kad sunkiąją 2 p.p. valandą, kada lėmėsi to pulko likimas, mjr. Laurinaitis buvo likęs be pulko rezervo, todėl negalėjo manevruoti ir neturėjo kuo prisidengti iš pietų nuo artėjusio Seinų link vos vieno lenkų bataliono (5-to leg. pulko III Bn, prasiveržusio pro Gibus), kuomet 2 p.p. buvo kęstutiečių patikimai apsaugotas Pulkotų - Olšankos pozicijų linijoje nuo lenkų 1-mos leg. brigados pagrindinio, supamojo smūgio.

Nežiūrint to, kad 5 p.p. būdamas divizijos rezervo pulkas, atliko visu 100% savo pareigą pagelbėti pirmos linijos pulkams kaip įmanydamas, anuomet Kauno visuomenėje ir Steig. Seime buvo paleistas pikčiausias gandas neva 2 ir 8 pulkai žuvę todėl, kad 5 p.p. nesuteikė jiems pagalbos. Tą gandą buvo paleidęs, ne koks neatsakingas asmuo, bet II divizijos vadas plk. Grigaliūnas-Glovackis, mano, ano meto, betarpiškas viršininkas. Jis tą buvo padaręs per kai kuriuos įtakingus krikščionių demokratų frakcijos Steigiamojo Seimo narius, siekdamas atsakomybę už ištikusią 2-jį ir 8-jį pulkų nelaimę nuversti nuo savęs, tada vado-

vavusio II Diviziją, ir visą kaltę už tai užkrauti ant manęs, 5 p.p. vado, buvusio divizijos rezerve, kai įvyko lenkų birželio 22 d. didysis puolimas.

Nors tai ir buvo gryniausias melas, bet jis buvo stipriai paveikęs fronto kovos įvykiuose neorientuotus Steigiamojo Seimo narius. Kai po kovų, spalio 1 d. atvykau perimti seimo nario pareigas, pajutau, jog daugelis jo narių — ne vien krikščionių demokratų bloko, bet ir valstiečių liaudininkų frakcijos, prie kurios pats priklausiau — žiūrėjo į mane, kaip į rugsėjo 22 d. katastrofos ties Seinais pagrindinį kaltininką. Turėjau daug kam aiškintis, jog 5 p.p. nebuvo nusikaltęs, o sėkmingai atliko jam tekusią kovos pareigą ir kad rugsėjo 22 d. nelaimės su 2-ju ir 8-ju pulkais kaltininkų reikia ieškoti kur kitur.

Mane ypatingai stebino tai, kad tuo metu, kai aš buvau provokatoriaus suklaidintų tautos atstovų nekaltai kryžiavojamas, ano meto Krašto Aps. ministeris plk. K. Žukas nesiėmė žygių iš St. Seimo tribūnos apginti kęstutiečių pulko ir mano, pulko buvusio vado, pažeidžiamos karinės garbės. Po daugel metų paryškėjo, jog plk. Žukas pats buvo nuėjęs negražiausiu keliu — skandinti mane už mano nugaros, kad tariamuoju mano "pašalinimu" nuo vadovavimo 5 p.p. užmaskuotų savo paties, Vyriausiojo Kariuomenės vado pareigas einančio, taigi pagrindinio atsakovo už tai, kas buvo rugsėjo 22 d. atsitikę Suvalkijos fronte.

Negalėdamas manęs "nušalinti" normalia tvarka, nes neturėjo jokio įrodymo, kad būčiau kuo nors nusikaltęs, plk. Žukas savo atsiminimų knygoje rašo (žiūr. 344 psl.): "Norėdamas išvengti skandalo dėl mjr. Š., aš pasitraukiau iš St. Seimo ir tuo būdu užleidau jam savo vietą, nes jis buvo sekančiu kandidatu." Bet tai buvo tik paties Žuko planas, jei iš viso tokį planą jis buvo sugalvojęs. Tikrumoje betgi buvo visai kitaip. Aš buvau kviečiamas į St. Seimą jau rugpjūčio antroje pusėje ir ne Žuko, bet Gabrielės Petkevičaitės vieton. Kadangi, maždaug, tuo pačiu metu buvau Karo Vadovybės įsakytas paruošti pulką išvykti (iš Panemunės kareivinių) į frontą, tai buvau prašęs atvykimą į St. Seimą nukelti vėlesniam laikui, kai jau būsiu atlikęs mano vadovaujamam pulkui numatomą kovos pareigą.

Laikiau, jog toks momentas buvo atėjęs, kuomet 5 p.p., po pakartotino Seinų užėmimo rugsėjo 13 d., buvo atitrauktas į fronto rezervą Klapačių rajone. Pasitraukęs su pulku į tą rajoną, tad ir jaučiausi laisvas pranešti St. Seimo prezidiumui, jog jau galiu atvykti Seimo nario pareigoms perimti. To rezultate Seimo Mandatų komisijos vardu dr. Juozas Buzelis, rugsėjo 17 d., galėjo pareikšti St. Seimo plenumui:[68]

— Paskutiniu laiku atsisakė keturi Steigiamojo Seimo nariai. Mandatų Komisija gavus pareiškimą apie atsisakymą, prisilaikydama Steigiamojo Seimo įstatų, kviečia sekančius kandidatus: ... vietoj Gabrielės Petkevičaitės — Škirpa. —

Deja, atvykti tuoj pat į St. Seimą dar negalėjau, nes turėjau palaukti Karo Vadovybės nurodymo kam perduoti pulką. Naujuoju 5 p.p. vadu buvo paskirtas mjr. Zubrys. Bet jis atvyko į pulką tik rugsėjo 25 d., kitaip sakant, kuomet, anot tos lietuvių patarlės, "šaukštai jau buvo popiet", tai yra, kai kovos ties Seinais jau buvo pasibaigusios. Kol vyko pulko perdavimas, priartėjo ir rugsėjo galas. Todėl galėjau pasiliuosuoti ir atvykti į St. Seimą tik spalio 1 d., kaip tą paliudija sekantis St. Seimo pirmininko pareiškimas:[69]

— Prezidiumas turi pranešti, kad vietoj išstojusio Steigiamojo Seimo nario Gabrielės Petkevičaitės atvyko į Steigiamąjį Seimą atstovas Škirpa. —

Buvo nedovanotinas iš mūsų Kariuomenės štabo pusės apsileidimas, kad po birželio 22 d. katastrofos ties Seinais ir Kapčiamiesčiu nebuvo tuojau pat surinkta visa tuose kovos įvykiuose dalyvavusių karinių dalių veikimo dokumentacija, pirmoje eilėje, vadinamos, lauko knygutės, ir kad minėta katastrofa nebuvo autoritetingai išanalizuota. Tai būtų apsaugoję kovos vadus nuo tarpusavių ginčų, bei nepagrįstų viens kito kaltinimų. Todėl ir padarytos 5 p. pulkui piktos insinuacijos poveikis užsiliko gyvas ne vien betarpiškai po rugsėjo 22 d. nelaimės. Jis buvo pradėjęs savaime išblukti tik po santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos užsimezgimo 1938 m., kai atsidarė mūsų karininkijai galimumas naudotis lenkų viešais šaltiniais, ypač plk. Smolenskio "Walki Polsko-Litewskie na Suwalszczyznie". Iš pastarojo veikalo visi, kas jį paskaitė, galėjo įsitikinti, jog mūsųjų mesti 5 p.p. ir jo vadui pakaltinimai buvo be mažiausio pagrindo.

Plk. Žuko atsiminimų pasakos "Panika vadų tarpe" skirsnelyje minėtą žaizdą tik beprasmiškai atgaivino. Buvo pasidaręs tikras paradoksas: kai buvusio priešo autentiški šaltiniai matė ir teisingai įvertino, jog 5 p.p. savo pareigą rugsėjo 22 d. kovose atliko sėkmingai ir išėjo laimėtoju, mūsų ano meto buvęs Vyr. Kariuomenės vadas, net beveik po 40 metų, kai 1959 m. paskelbė savo atsiminimus, vis dar to nematė ir užsispyręs toliau niekino 5 p.p. ir mane, pulko vadą. Tiesa, per vieną susitikimą su juo Clevelande jis atsiprašinėjo mane, aiškindamasis, jog suklydo. Deja, viešai savo pripažintos klaidos vistiek niekad neatitaisė.

Tatai privertė mane imtis — nors ir su neprastu pavėlavimu — pareigos aprašyti už buv. mūsų Kariuomenės štabą 5 pėst. DLK Kęstučio pulko kovos veiksmus ties Seinais 1920 metais. Tą

O. BALČIŪNIENĖ

KĘSTUTIEČIAMS

(Pulko 20 metų sukaktuvine proga)

Kai patrankos dundėjo aplinkui,
Nuo gaisrų, kai pražydo naktis,
Jūs Tėvynę vaduot susirinkot,
Šalies laisve jums plakė širdis.

Kai motutės graudžiai apkabinę
Žygiui laimino, siuntė maldas,
Jūs prisiekėt išlaisvinti Tėvynę,
Jūs prisiekėt nutildyt raudas.

Stojot, vyrai, ryžtingi kaip vienas,
Nebaugino jus priešo pulkai,
"Šventa laisvė! — Kartojot ne vienas. —
"Dėl tavęs krauju žydi laukai."

Kur jūs žuvot — kryželiai pilkuoja,
Juos dabinam šiandien gėlėmis.
Lietuva laisvės rytu alsuoja,
Lietuva nūn' didžiuojas jumis.

Žengiant — dunda jums žemė po kojų,
Širdis virpa nuo jūsų dainos,
Jūs, vaikai mūsų žemės artojų,
Saugot laisvę mūs Tėvynės jaunos.

Jūs ainiai didžiavardžio Kęstučio,
Jauni, drąsūs kovų sakalai.
Šypsos saulė, ar vėjai jums pučia —
Kęstutėnai, dainuojat linksmai.

Mūsų gėlės jums žydi darželiuos,
Širdys mūsų jums plaka tauriai,
Kada žygin už laisvę ves kelias —
Mes su jumis, Kęstučio kariai!

Tvirtai spauskite ginklą plieninį,
Kai vadai naujam žygiui pašauks.
Už Kęstutį, už laisvą Tėvynę,
Kai patrankos iš naujo sustaugs . . .

(KARYS Nr. 9, 1939 m. III - 2 d.)

---

padaryti verčia mane ne kokiam bergždžiam ginčui su to pulko ir mano, jo buvusio vado, niekintojais — jau mirusiais, ar kitais dar esančiais gyvųjų tarpe — bet paliudijimui istorijai to, kaip buvo įvykę 1920 metais iš tikrųjų.

Visiems gerai žinomas Lietuvos Nepriklausomybės karo istorijos rašytojas plk. K. Ališauskas nepersenai viename savo straipsnių spaudai[70] jau buvo pažymėjęs, jog 5 p.p. jam "pavestas pareigas atliko su kaupu", kad "net ir lenkų karo istorikai geriausiai jį vertina," kad "lenkams tai buvo kiečiausias riešutas" ir kad 5 p.p. "ginamosios kautynėės prie Beržnyko yra pažiba ne vien 5 pėst. pulko, bet ir aplamai visos Lietuvos kariuomenės istorijoje".

Kaip išstudijavęs visų mūsų buvusios kariuomenės pulkų kovos veiksmus ginant Lietuvos laisvę, plk. Ališauskas gali kompetetingiau už mane spręsti apie tai, kokia vieta dera 5 p.p. kautynėms ties Beržnyku visų kitų mūsų buvusių pulkų kovose su ano meto Lietuvos priešais.

Kiek tai liečia 5 pėst. DLK Kęstučio pulką ir mane, buvusį jo organizatorių ir vadą, noriu šį rašinį baigti tvirtinimu, jog kautynes ties Beržnyku ir sekusį tuoj po to gynimosi mūšį Pulkotų - Olšankos augštumose laikau pačiais gražiausiais, nors ir pačiais sunkiausiais, to garbingo pulko kovos laimėjimais, iš visų kitų jo kovų, nuo pat jo susiformavimo, kovo 2 d. 1919 m.

Minėtus laimėjimus pavyko atsiekti ne dėl to, kad aš, kaip 5 p.p. vadas, būčiau turėjęs kokių ypatingų ambicijų, bet, pirmoje eilėje, dėka tam, kad to pulko batalionų ir kuopų vadai buvo jau ir prieš tai užsigrūdinę ginkluotoje kovoje, o už vis svarbiau, dėka tam, kad netik to pulko karininkai, puskarininkiai, bet ir visi jo kariai buvo gerai supratę savo pareigą žūt-būt atsilaikyti prieš lenkų-užpuolikų piktą užmačią ir kad tai reikalavo iš kęstutiečių pusės augščiausio patriotizmo, iki besąlyginio pasiaukojimo kovoje, pagal pulko patrono — Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Kęstučio — istorinį pavyzdį.

ŠALTINIAI

1. Petruitis, Jonas, plk. Laisvę ginant. II tomas, 1958 m. psl. 91.
2. Smolenski, Josef, dipl. pulk. Walki Polsko-Litewski na Suwalszyznie, 1939 m., psl. 51
3. Machalski, Tadeusz, dipl. pulk. Jazda Polska, 1953 m.
4. Smolenski, psl. 52-53
5. ibid., psl. 221
6. Kutrzeba, Tadeusz, pulk. szt. gen. Bitwa nad Niemnem, 1926 m. psl. 28
7. Smolenski, psl. 122
8. Butkus, Stasys, 5 pėst. DLKK pulkas, Karo Archyvas, I tomas, 150 psl.
9. Smolenski, psl. 217-218
10. ibid., psl. 223
11. ibid., psl. 226
12. Petruitis, psl. 100
13. Budzilas, kpt. Šarvuočių Rinktinė, Mūsų žinynas, Nr. 45, tomas XV, 1928 m., psl. 343
14. Smolenski, psl. 229
15. ibid., psl. 232
16. ibid., psl. 238
17. Budzilas, psl. 343
18. Vitkauskas, Vincas, plk. ltn. Mūsų Pėstininkai, Mūsų žinynas, Nr. 45, tomas XV, 1928 m., psl. 253
19. Petruitis, psl. 104

LIETUVOS POLICIJA OKUPACIJOS METU

(Spalio 2 — Angelų Sargų - Dienos proga)

KALPAS UOGINIUS

Prisimindamas 1941-43 metų vokiečių okupaciją, norėčiau paminėti buv. lietuvių policijos pareigūnų kovą su hitlerininkais. Visi mes, vyr. amžiaus lietuviai, gerai prisimename kai 1941 m., vokiečių-sovietų karui prasidėjus, lietuvių patriotų sukilimui įvykus ir vokiečių wehrmachtui Lietuvon įžengus, dauguma mūsų nuoširdžiai džiaugėsi išsilaisvinę iš kūjo ir pjautuvo pavojaus grėsmės, nors in apverkdami gausias savo sūnų ir brolių—sukilėlių kovoje žuvusių aukas. Tada tikėjomės, kad vokiečiai grąžins klasta ir smurtu bolševikų išplėštą Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. 1941 m. birželio mėnesio pabaigoje susitvėrusi laikinoji Lietuvos vyriausybė pašaukė visus buv. bolševikų iš tarnybos pašalintuosius ir laimingai sunaikinimo išvengusius policijos (ir kitų žinybų) tarnautojus, grįžti į anksčiau eitąsias pareigas ir naujai susidariusiose sąlygose sąžiningai jas vykdyti. Visi išlikusieji entuziastingai grįžo ir, nepaisydami praūžusios karo audros naujai sudarytų daug sunkesnių tarnybos darbo sąlygų, sąžiningai tęsė piliečių asmens ir turto neliečiamybės ir apsaugos tarnybą.

Vokiečiams likvidavus laik. Lietuvos vyriausybę ir įsteigus, taip vadintus, "Savivaldos" organus su lietuviais Tarėjais priešakyje, Lietuvos policija buvo subordinuota vokiečių SS ir vyr. policijos vadui Lietuvoje. Jis ją valdė per savo (vokiečių) tvarkos policijos vadą Lietuvoje ir lietuvį ryšio karininką — lietuvių policijos reikalų tvarkytoją, kuriuo buvo paskirtas, savo metu Berlyne policijos mokyklą baigęs ir įvairiose pareigose nepr. Lietuvos policijoj tarnavęs, Vytautas Reivytis. Jo pareigos prilygo buv. Lietuvoje policijos departamento direktoriaus pareigom.

Karo meto okupanto reikalavimai būdavo gausūs, griežti ir visada labai skubiai vykdytini. Užuot saugojus, globojus piliečius ir jų turtą, vokiečiai vertė mūsų policiją kenkti lietuviui: "medžioti" jaunus vyrus Reicho darbams, "šluoti" savųjų žmonių aruodus, rekvizuoti gyvulius, pašarą, maistą ir panašiai. Okupanto įsakymų vykdymas, lietuviams policijos pareigūnams prilygdavo savo rankomis savęs pačių plakimui. Todėl policininkai, sužinoję kada ir kur vokiečiai tokias grobimo ekspedicijas vykdys, slaptai įspėdavo gyventojus "susitvarkyti" ir tik po to, ramūs vykdavo su vokiečiais, kur buvo įsakyta. Savaime aišku, tokios "išvykos" būdavo bergždžios, o vokiečiai grįždavo kaip "musę kandę" ir įsiutę. Pavyduoliai, kerštautojai ir "sąskaitų suvedinėtojai", savo labiau pasiturinčius kaimynus dažnai vokiečiams įskųsdavo, o sužinoję, kad ekspedicija grįžo tuščiomis, įtardavo lietuvius policininkus įspėjus ir įskųsdavo ir juos vokiečiams. Policininkai būdavo suimami, tardomi, kalinami ir teisiami. Teisdavo SS ir policijos kariniai teismai, kurių sprendimai dažnai būdavo mirties bausmė. Ne vienas lietuvis policijos pareigūnas buvo nužudytas. Retas doras lietuvis būtų pasilikęs policijos tarnyboje, tačiau, vokiečiai į jokias aplinkybes neatsižvelgdami, iš policijos tarnybos neatleisdavo. Už tat iš policijos tarnybos būdavo daug dezertyrų.

---

20. ibid., psl. 105
21. Budzilas, psl. 344
22. Smolenski, psl. 260
23. Petruitis, psl. 106
24. Smolenski, psl. 262
25. ibid., psl. 264
26. ibid., psl. 267
27. Petruitis, psl. 107
28. ibid., psl. 108
29. Žukas, Konstantinas, plk. Steigiamojo Seimo Darbai, psl. 357, 1920 m., rugsėjo 15 d., I sesija, 41 posėdis
31. Kutrzeba, psl. 24
32. ibid., psl. 25
33. ibid., psl. 42
34. ibid., psl. 58
35. ibid., psl. 50
36. Petruitis, psl. 107
37. ibid., psl. 116
38. ibid., psl. 117
39. ibid., psl. 120
40. ibid., psl. 121
41. ibid., psl. 122
42. Kutrzeba, psl. 88
43. ibid., psl. 70
44. Borkiewicz, Adam, Dzieji 1 pulku piechoty legionow, 1928 m., psl. 870
45. ibid., psl. 872
46. ibid., psl. 873
47. ibid., psl. 874
48. Petruitis, psl. 131
49. Smolenski, psl. 372
50. ibid., psl. 383
51. ibid., psl. 376
52. ibid., psl. 377
53. Butkus, žiūr. IX.22 d.
54. Borkiewicz, psl. 876
55. Smolenski, psl. 379
56. Borkiewicz, psl. 878
57. Smolenski, psl. 381
58. Borkiewicz, psl. 876
59. ibid., psl. 878
60. Smolenski, psl. 386
61. Borkiewicz, psl. 880
62. Smolenski, psl. 404
63. Borkiewicz, psl. 879
64. Petruitis, psl. 132
65. Smolenski, psl. 405
66. ibid., psl. 408
67. ibid., psl. 387
68. Buzelis, Juozas, Dr. St. Seimo Darbai, psl. 360, 1920 m. rugsėjo 17 d. ,I sesija, 42 posėdis
69. St. Seimo Pirmininkas, ibid., psl. 438, spalio 1 d., posėdis 47
70. Ališauskas, Kazys, plk., Kovos su Lenkais prieš 50 metų, "Draugas", 1970 m. spalio 24 d.

Laimė, kad augštesnieji lietuvių policijos pareigūnai, kaip ir pats direktorius Vytautas Reivytis, buvo sąmoningi lietuviai, sąžiningi, gerai suprato laiko dvasią ir pažino supančią aplinką, todėl kur begalėdami ir kaip įmanydami gelbėjo bėdon įkliuvusius savo kolegas ir per juos padėdavo gyventojams.

Patyrę didelius nuostolius frontuose ir okupuotoje Lietuvoje savo užmojų nesekmes (ypač, nepavykus sutverti lietuviškojo SS legiono) ir pajutę pogrindžio veiklą, vokiečiai labai įnirto ir ypatingai žiauriai baudė lietuvius už visokį jų potvarkių nevykdymą. Už menkesnius drausmei nusižengimus policininkus grūsdavo į fronto dalinius. Ūkininkus, už neįstengimą "išpilti" javų normos, be jokių ceremonijų ir teismų, vokiečiai šaudydavo vietoje. Svyrių, Švenčionių, Lydos ir kt. apskrityse, kur ūkiai yra daug silpnesni, negu Lietuvos centriniuose apskr. ir be to, bolševikai tenai metus ilgiau plėšė, ne vienas ūkininkas šūviu į pakaušį, vokiečių komisaro buvo nužudytas. Visai nebuvo atsižvelgiama, kad ūkininkai sau duonos nei sėklų nebeturėjo.

Apskričių policijos būstinėse nuolat slapstėsi iš fronto pabėgę policininkai, kurių savieji neišduodavo.

1943 m., pačiu vokiečių įsiutimo metu, nebepasitikėdami lietuviais, prie kaikurių nuovadų ir beveik prie visų valsčių valdybų vokiečiai buvo priskyrę savuosius patikėtinius, rudmarškinius. Mūsų laimei, Vokietijoje trūko žmonių ir todėl "Treuhänderiais" būdavo labai menkaverčiai fricai: nemokėdavo vietinės kalbos, mažaraščiai ir dažnai dideli samagono mėgėjai, kuriuos apsukresni viršaičiai ir policijos tarnautojai nesunkiai "apmuilindavo".

Kartą NN policijos nuovadon atėjusi moteris skundė savąjį žentą, kad jis laikąs karinį šautuvą, kad neatidavęs valdžiai skirtos javų normos, verdąs samagoną, kad palaiko dezertyrus, girtuokliaująs su jais ir t.t. Prašė žentą areštuoti ir jei ne sušaudyti, tai būtinai ištremti Vokietijon darbams. Skundžiamasis buvo vietos policijai žinomas kaip padorus žmogus, tik nesugyvenęs su davatka uošve. Norėdamas išlošti laiko ir įspėti jį, nuovados v-kas pasiūlė skundėjai ištirti kur žentas ginklą laiko, kada ir kur samagoną verda, kada ir kiek dezertyrų pas jį lankosi, ar jie ginkluoti, ką atėję veikią ir t.t. ir su tokiomis žiniomis atvykti, tada jau žentas būsiąs "sutvarkytas". Apie tai buvo painformuotas V. Reivytis.

Keletą dienų vėliau, apskrities policijos įstaigas inspektavo vokiečių SS ir policijos vadas Lietuvoje, lietuvių policijos direktoriaus V. Reivyčio lydimas. Lyg tyčia, tą dieną su žiniomis atvyko ir piktoji uošvė, kuri radusi čia vokietį, kreipėsi ne į kurį lietuvių policijos pareigūną, o tiesiai į patį vokietį. Atrodė, jog kieno nors buvo taip painstruktuota. Tarškėdama savo gudiška greitokalba, ji skundė savo nelabąjį žentą, pasakodama ką jau policijai buvo sakiusi, tik dažnai įterpdama "arbait, arbait, germanija"... Vokietis, nei jo vertėjas, nei lenkiškai, nei rusiškai nemokėjo, tad ir nieko nesuprato apie ką moteriškė kalba. Generolas paprašė Reivytį paaiškinti kas yra ir ko ji nori. Kantriai uošvę išklausęs, ir pagalvojęs, Reivytis pranešė: moteriškė dejuoja, jog mažame jų ūkelyje patiems duonos trūksta ir negalį atiduoti skirtos javų normos; gyvulių teturi tik ožkytę ir kuinelį, nors žentas sunkiai dirbąs bet su šeima išsiversti sunku. Ji žinodama, kad Vokietijai karo laimėjimui reikią daugiau darbininkų, prašo paimti ją Vokietijon darbams. Eufrosinija Hasiuk'ienė (skundėja), girdėdama Reivytį minint žodžius "Arbeit" ir "Deutschland", suprato, kad siūloma jos žentą išvežti Vokietijon darbams, tad prašvitusiu veidu, linguodama galvą pritarė: "Tak, tak, panočku Henerale, arbait, arbait, nado tomu holodrancu"... Vokiečiui tas patiko ir jis, plodamas moteriškei per petį, pagyrė už lojalumą Reichui ir pasiūlė jai eiti namo. Kai būsią reikalinga, ji būsianti pakviesta, o dėl pyliavos, tesitarianti su valsčiaus patikėtiniu, tai jo reikalas. Direktorius Vytautas Reivytis, generolo žodžius jai išvertė taip: Ponas generolas dėkoja Tamstai už tokį lojalumą valdžiai, liepia grįžti namo, stropiai ir tykiai sekti savo žentą, nesivaidyti su juo, nepykinti jo ir niekur iš namų neišeinant, kantriai laukti kol atvykusi policija, ar žandarai padarys tvarką ir žentą išveš. Tik apie tai niekam nieko nevalia sakyti, nes žentas, sužinojęs, gali labai jai pakenkti ir pats su ginklais pasislėpti. Patenkinta boba, padėkojusi, šaute iššovė gatvėn, o mudu su Reivyčiu, lengvai atsidusome. Vokietis patenkintas tokiu gyventojų lojalumu, ramiai tęsė savo inspekciją.

Šis labai būdingas (ir nevienintėlis toks) įvykis parodo, kaip lietuvių policijos pareigūnai, sukaustyti okupanto kietais tarnybos varžtais, kad ir ne pirmose fronto linijose būdami, reikšmingai ir ryžtingai kovojo su savo tautos priešu vokiečiu-okupantu. Vytautas Reivytis sakydavo: "Okupantas, anksčiau ar vėliau, iš mūsų krašto išeis, mums gi, vienokiomis ar kitokiomis sąlygomis, reikės čia, su savo žmonėmis pasilikti ir gyventi."

Šiame KARO numeryje telpa padidintas TREMTIES TRIMITAS, skirtas antrosios Kultūrinės-Ideologinės šaulių savaitės darbams nušviesti.

Praeitis ateičiai!

KARALIUS–KUNINGAS

PETRAS BŪTĖNAS

(Pradžia Birželio-Liepos KARYJE)

KARALIAI BE PERTRAUKOS

Svarbiausia yra valstybė, ir tai yra Lietuvos valstybė nuo savo pat pradžios ligi pat 1795 metų trečiojo, paskutiniojo, padalinimo. Nuo 1569 metų Liublino unijos Lietuvos valstybė įjungta į "Lietuvos *ir* Lenkijos valstybė" sąvoką, bet Lietuvos valstybė kaip tokia vistiek pasiliko ligi pat galutinio padalinimo. Šiuo svarbiu reikalu turėtų galutinai bei aiškiai pasisakyti bei išaiškinti atitinkami mūsų specialistai, kaip ir atsakovai autoritetai susidomėdami, nes lig šiol, apskritai imant, jų aiškinimai dar nėra ištisinai kategoriški, pilni ir "vienakėdžiai", kaip mums skaitytojams atrodo. Galutinio aiškaus vaizdo nedavė ir 1969 metų Liublino unijos 400 metų jubilėjo straipsniai mūsų periodikoje. Šiam reikalui prisimintinas ir Č. Gedgaudo "Vilko ir Žirgo unija" straipsnis, — Dirva, 1969 m. 54 ir 55 nr., anuose straipsniuose pasigedęs tirščių, — svarbmenų to meto Lietuvos valstybės ir net jos etnikos atžvilgiu. Mums skaitytojams nesuprantama, kodėl tais liubliniškais 1969 jubilėjiniais metais mūsų istorikai neišaiškino istoriškai-etniškai ir tų plačiųjų žemių, baigiant 20 apskričių Lietuvos *Polexia*, Lenkijos valstybės atimtų iš Lietuvos valstybės "Liublino unijos dvasioje ar šmėkloje", o kaip tik tuoj į tą klausimą konsekvenčiai įsipina ir Lithuania Propria, ir..., ir, galop, Suvalkų trikampis su Vižainio karidorioku. Dviejų valstybių, sako, unija, o iš tų valstybių tarpo viena atima kitos valstybės žemių net šantažu ir per gevaltą. Tai kokia gi čia be unija?! Ir tas Lenkijos "per gevaltą" dar ir šiandie nėra pasibaigęs. Išaiškinus, tai ir *karalių* bei *kunigaikščių* titulų reikalas, rodos, imtų sklandžiau aiškėti, o dėl to ir kokie svyravimai rašantiems pasibaigtų. Tai reikia numanyti ir net tiksliai žinoti, kaip dabar visi pamatėme, ir žemėlapininkams, ir vadinamosios "mirusiosios etnikos" puoselėtojams be atramos ir be jokio reikalo.

Lietuvos valstybės respublikos 1918.II.16 m. atkūrimo valstybinis aktas yra visuotinis Lietuvos ir lietuvių tautos žodis, net po daugybės metų tada patvirtinęs Lietuvos valstybę ligi pat 1795 metų padalinimo, o dabar (t.y. sulig 1918.II.16 metais) vėl ją atkurtą ir pakartotinai atribotą nuo visų Lietuvai nebuvusių ir nesamų reikalingų užsieninių betkokios rūšies pašalumų. Tas aktas pabrėžė atkuriamai Lietuvos valstybei respublikai amžiną Vilniaus sostinę ir etnografines valstybines sienas. Šio akto turinį remdamos iš anksčiau numatė ir tą jau atsiradusį aktą rėmė lietuvių tautos atstovybės pačioje Lietuvoje ir įvairiuose užsieniuose, neužmiršdamos ir valstybinių sienų atsikūrusiai Lietuvos valstybei, o Nepriklausomosios Lietuvos kariuomenė savo karo žygiais ėjo tiksliomis kryptimis tų etnografinių valstybinių sienų apginti.

Atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos kūrėjai ir paskui jos gynėjai tik jau žinojo Lietuvos valstybės karalystės darbus, žygius ir nelaimes. Kas neužmirštama, — nebuvo ir nėra užmiršta. Lietuvių tauta nė minties neprisileido, kad reiktų kokios "Liublino unijos Nr. 2" su betkuo. Mūsų tauta (kaip ir visas aisčių-baltų ir vakarinių suomių-ugrų Pabaltijys) tokia ir pasilieka: taigi *neunijininkė* nei su Lenkija, nei su carų ar sovietų Rusija, nei su Vokietija.

Buvo minėta "Lietuvos *ir* Lenkijos valstybės" sąvoka. Bet Lietuvos valstybė ir tada išliko ir pasiliko savarankiška, nors Lenkijos valstybė "bičiuliškos unijos" pretekstu iš Lietuvos valstybės labai daug žemių atplėšė ir pasisavino. Net ir šitoks teritorinis bei etninis faktas tvirtai liudija, kad unijinės dvasios tarp šiųdviejų griežtai skirtingų valstybių nebūta. Todėl tie, kurie kartais rašo lenkiškai paunijuodami "Lietuvos—Lenkijos valstybė" sąvoką, tai, mažiausia, rodo savo politinį ir kartu istorinį bei etnografinį neapdairumą. Juk tai buvo dviejų savarankiškų, net viskuo skirtingų tautų ir savo specifinius uždavinius bei tikslus turinčių valstybių tik prievartinė unija, paskui tuoj pat buvusi naikinama, lietuvių tautos ir jos šviesiųjų valdovų bei vadų neadoruota ir net neapkenčiama

O po 1795 metų prasidėjo (123 metus trukusi) okupacija net ir visiems baltams, kaip ir pačiai Lenkijai. Bet ir tada Lietuvos žmonėse tradicinio lietuviško supratimo *karaliaus* įvardas plačiausiai išliko ir dabar toks tebėra net ir Lietuvos reikalų svarstymuose. *Karaliaus* tebėra pavardžių ir net vietovardžių, o *kunigaikščio* įvardas tuo negali pasigirti.

Nuo seniausių Lietuvos valstybės laikų jos, vadinsime, *karaliai* (O kaip jie prieš *cyningo-ku-*

ningo ir *karaliaus* įvardų atsiradimą būdavo Prūsoje ir Lietuvoje vadinami, tai nežinome, nors jų vistiek reikta ir būta.) eina be pertraukos per aną XII amžiaus vidurio Lietuvos karalių (Tada Vokiečių ordinų dar nebūta baltų žemėje.) ir per karūnuotą karalių Mindaugą, kuningą-karalių Traidenį, rex-karalių Gediminą, brolius karalius Kęstutį ir Algirdą ir t.t. (Būtinai žr. Jono Švobos straipsnio didžiąją dalį Dirva, 64 ir 65 nr., kur akcentuojamai minimi yra pomindauginiai mūsų viešpačiai-valdovai-vadai.), maždaug ligi kol baigiasi tie mūsiškiai karaliai, daugiausia turintieji baltiškuosius seniausius dvišaknius-dvisandžius asmenvardžius(!!!), liudijančius ir grynai tautinį lietuvišką Lietuvos valstybės charakterį. Tai buvo Lietuvos valstybės savarankiškiausi ir lietuvių tautai (net ir visiems baltams) naudingiausi laikai.

Ukrainiečių Valuinėje, Lietuvos valstybės valdytoje, į rytus nuo V. Bugo vidurupio ir Valuinės Vladimiro miesto-sostinės stovi Lucko miestas, į pietus nuo dnieprinės Pripetės augštupio, taigi ir nuo baltų teritorijos pietinių jotvingų. Čia Lucko 1429 metų suvažiavime buvo iškeltas reikalas Vytautą Didįjį karūnuoti Lietuvos valstybės karaliumi. Vilniaus sostinėje 1930. IX.8 metais turėjo įvykti šis karūnavimas. Imperatorius Zigmantas siuntė Vytautui karūną, bet Lenkijos lenkai Lietuvos valstybės pasienyje užpuolė pasiuntinius ir iš jų pagrobė karūną, Vytautui skirtą. Tais pačiais metais, sukakęs 80 metų amžiaus, Trakuose Vytautas Didysis mirė spalių 27 dieną, vistiek tebetraktuojamas Lietuvos valstybės karaliumi. Vilniuje tada susirinkę Lietuvos valstybės karaliai (žinoma, juos istorijoje naujau pramanytinai vadina kunigaikščiais, nors tokio žodžio-įvardo dar nebūta tada) ir bajorai į Vytauto karūnavimo iškilmes, pykdami rūstaudami ant Lenkijos, be lenkų ir Jogailos žinios išrinko Lietuvos valstybės karaliumi Jogailos brolį Švitrigailą, kuris visą laiką stengėsi galutinai atskirti Lietuvos valstybę nuo Lenkijos valstybės, panaikinant betkokią uniją. Todėl dabar mūsiškiuose yra rimtų ir pagrįstų nuomonių, kad Švitrigailą galima laikyti Lietuvos valstybės paskutiniuoju karaliumi.

Jonas Švoba (Dirva, 65 nr.) yra linkęs laikyti Lietuvos valstybės paskutiniuoju karaliumi Žygimantą Kęstutaitį (1432-1440 m.), nužudytą šlėktos sąmokslininkų. Jis 1437 metais Lenkijos priešininkui Vokietijos imperatoriui Albrechtui pareiškė, kad Lietuvos valstybės priklausomybė nuo Lenkijos valstybės karaliaus esanti tik prasimanymas: kiek tik gali žmonės atsiminti, tai Lietuva niekados nėra buvusi jokios kitos valstybės valdžioje, ir jis pats gavęs valdžią Lietuvoje iš Dievo, — paveldėjęs ją po savo brolio mirties.

Kiek Lietuvos valstybė karalystė buvo priešinga betkokiai unijai su Lenkijos valstybe karalyste, tai liudija ir šie iškalbingi faktai: a) Lietuva prieš Lenkijos norą 1440 metais išsirinko savo karaliumi (vad. didžiuoju kunigaikščiu) Kazimierą; b) Kiek Lenkijai rūpėjo ir magėjo unijos reikalingumas visokiai lenkybei Lietuvoje puoselėti, tai paliudija ši lenkinė machinacija: lenkai, norėdami atnaujinti Lietuvos valstybės sąmoningai nutrauktus unijos ryšius su Lenkijos valstybe, 1444 metais "gudriai" išsirinko Kazimierą ir Lenkijos karaliumi; c) Bet Lietuvos valstybė ir vėl 1492 metais nutraukė unijos ryšius su Lenkijos valstybe: tuokart vėl patys vieni lietuviai, neatsiklausę ir nepaisydami Lenkijos, išsirinko Lietuvos valstybės karaliumi (vad. didžiuoju kunigaikščiu) Kazimiero sūnų Aleksandrą (1492-1506 m.); d) Toliau irgi ta pati priešunijinė dvasia lietuviuose. Žygimanto II sūnus Žygimantas Augustas, paskutinis gediminaitis, viešpatavo 1544-1572 metais. Bet jau 1522 metais jis buvo pripažintas Lietuvos valstybės sosto įpėdiniu, o 1529 metais Lietuvos valstybė jau ir formaliai jį paskelbė savo karaliumi (vad. didž. kunigaikščiu). O Lenkijos valstybė, kaip matome, visuomet, stačiai isteriškai bijodama kad Lietuvos valstybė galutinai neatsiskirtų nuo Lenkijos valstybės, jį išsirinko ir savosios Lenkijos karaliumi.

Čia ir sustokime, išklausydami šitokios atestacijos apie šį paskutinį gediminaitį: "Pagaliau XIV amžiaus pradžioje Kijevo sostinė ir didžioji Ukrainos dalis pateko Lietuvos valdžion. Nuo to laiko, per daugiau nei pustrečio šimtmečio, Kijevo kunigaikštiją valdė mūsų gediminaičiai bei kiti Lietuvos "didžiojo kunigaikščio" vietininkai. Taigi Ukrainos dalis tiesiogiai priklausė Lietuvai ligi Liublino unijos (1569 m.), kada labai mizernas mūsų karalius Žygimantas Augustas, paskutinis išsigimęs gediminaitis, sutiko ją prijungti prie Lenkijos" (Bronys Raila, Versmės ir Verpetai. Akimirksnių kronikos 3, 1970 m. 307 p.).

Ir tt.

O po to "ir taip toliau" būtų sveika ir naudinga, jei Liublino unijos 400 sukaktinių metų proga, kad ir pavėluotai, kurie mūsų istorikai, nieko nelaukdami, nors pirmą kartelį lietuvių visuomenei bent jos laikraščiuose ar žurnaluose plačiai *istoriškai-etniškai* apsakytų apie tada iš Lietuvos valstybės atplėštąsias visui visas žemes. Taigi, aprašytų ne vien istoriškai, kaip lig šiol vis būta ir tebesama. Mat, svarbiausia *etniškai*, nes šitaip dar nebuvo rimtuoju aiškinta, ir dėl to neaiškinimo Lietuvos valstybės istorija ir čia yra palikta dar spragota. Šiame rašinyje ne vieną kartą užsimintoji 17+3=20 apskričių lot. Polexia ir kartu Suvalkų trikampis su Vižainio koridorioku bei pagardiniu argi jau niekam iš gyvųjų lietuvių daugiau ir neberūpėtų? Kaip buvo mūsų

aisčių-baltų žemė grobstyta, tai iš dalies žr. Laiminga pagava, — *Karys*, 1969 m. 6, 7, 9, 10 nr., 1970 m. 1 nr. Ir Lietuvos valstybės teritoriniai reikalai yra gyvai susipynę su nuolatiniuoju *karaliaus-kuningo* titutlu bei su paskui ėmusiu ir išdygusiu dirbtiniu *kunigaikščio* titulu. Praeitis ateičiai! Tyrinėtojai tyrinėdami turime eiti iš Lietuvos padangės baltų teritorijoje, o ne iš svetimų svetimiausių interesų voratinklio, iš kažkur į baltus ir Lietuvą atvoratinkliavusio. Net ir šiuo atveju, pp. autoritetai, nėra mano digresijos — nukrypimo nuo temos. Jei kam rūpi jieškoti digresijų, tai tokie išmanytojai prašomi yra pirmučiausia pasivartyti liet. enciklopedinius leidinius, užuot ką nors kitą kaltinant digresijomis. Štai nors ir šiuo atveju: į Lietuvos valstybės reikalus kartu įeina ir jos teritorijos integralumas bei pačio valstybės valdymo sistema, neaplenkiant nė *karalių-kuningų* ar labai vėlai atsiradusio *kunigaikščio* titulo, kai ėmė į Lietuvos valstybės visus reikalus (neišskiriant nė ypač teritorinių) net grubiai brautis svetimiausios svetimienos, aiškiai ir ciniškai pasišovusios palaidoti Lietuvos valstybę.

Ir po "lublinėlių unijaičių" atarcavojo Liublino unija. Po to valstybiniai padalinimai. O dar daug vėliau atmaskatavo "suvalkiniai trikampiokai" bei "vižaininiai koridoriokai" ir kt. ir tt.

Lietuvos valstybė savarankiškumo neužmiršo ir jo neišsižadėjo ir po 1569 metų Liublino unijos. O Liublino miestas stovi 140 km į pietryčius nuo Lenkijos valstybės naujavietės, paskutinės, sostinės Varšuvos, įsikūrusios baltų jotvingų-sūduvių tuoj pietinėje pakluonėje(!). Liublino gyvenvietė žinoma yra iš X amžiaus pabaigos po Kr., stovėjo rytinių slavų ukrainiečių ir vakarinių slavų lenkų pakraščiuose, o daug vėliau ši derlinga apylinkė buvo lenkų naujokynais nukolonizuota.

Vadinsime, karalius - kunigaikštis Jonušas Radvila (1612-55 m.), vadinamas Lietuvos valstybės hetmonu — valstybiniu ir kariniu vadu, norėdamas išgelbėti Lietuvą iš Lenkijos pavojaus ir unijos, Kėdainuose prie Nevėžio 1655 metais ryžtingai nutraukė Lietuvos valstybės ryšius su Lenkijos valstybe, atmesdamas ir tą visiems Lietuvos gyventojams įkyrėjusią lenkinę uniją. Tai buvo po 86 metų po Liublino 1569 metų unijos sudarymo.

Manau, kad būtinai pravartu čia tarti ir šitoks žodis, liečiąs mūsų ir istoriją, ir etniką. Jonušas *Rad+vil-à* 2 mirė Tikocino pilyje, ir žr. LE.XXX.175-6p. Bet tai ne kur Lenkijoje, o Lietuvos valstybėje, baltų jotvingų-sūduvių žemėje: sena jų gyvenvietė buginės Naros, naujau slav. Narev, labiau augštupio kairiame-pietiniame krante, 30 km į vakarus nuo savo Balstogės apsc., plačiai baltų jotvingų ir lietuvių vietovardžių areale. Dabar tik miestelis *Tik-oc-in-as* 2, lenk. *Tyk-oc-in* bus iš baltų asmenvardinio kamieno **Tyk-ot-* ar ir **Teik-ot-*, o priesaga *-ot-* yra baltiška ir labai dažna vakariečiams baltams, taigi kartu ir jotvingams-sūduviams-polexianams. Anoje pusėje net nuo ten į pietus V. Bugo žemupio link maišosi ir pavardinių *Radvìlos* vietovardžių. Taigi, mūsų valdovų Radvìlų įtaka ir garsas eina per visą Lietuvos Augštaitiją ir paaugštaičius, pasiekdami V. Bugą, Nesvyžių ir papolockį — Aulõs, rus. Ula, upės 1564 metų mūšio vietovę, ir žr. A. Šapokos Lietuvos istorijos 217 p.; Bg. I.513,526, III.501,543,88p. Tikocinas stovi Polexia'oje, o ne "Palenkėje" (pastarojo pavadinimo istoriško nėra), bet dabar jau sumozūrintame krašte ypač nuo paupinės Tikocino linijos į pietus V. Bugo žemupio linkan. Tai vis visokių liubliniškų unijų rezultatas, pragaištingas baltams ir Lietuvai.

Bet kitados ir Valuinės kniažestvos čia tokio sūrmaišiško pleišto būta, ir mūsų seni kaimynai ukrainiečiai apie tai labai gerai žino, o lenkai ir gudai bijo, kad šito sūrmaišio neužmintum ir jų "sienų" reikalo negadintum, tuo tokiu sūrmaišiu atskirdamas dabartinius lenkus nuo dabartinių gudų. Apie tokius istorinius-etnografinius ir net politinius dalykus reiktų kada nors periodikoje atskirai pakalbėti, kol dar negirdėti taikos kongreso ar konferencijos (Jau "didžiųjų" susimirksėjimai prasidėjo!), nors Vakarinė Vokietija ir Sov. Rusija neseniai pasirašė sutartį, palaimindamos 1939 metų Stalino-Molotovo ir Hitlerio-Ribbentropo viešą ir slaptą rusiškas-vokiškas sutartis ir Pabaltijo valstybes respublikas palikdamos Sov. Rusijos vergijoje. Ar išdrįs vadinama nebehitlerinė-nebenacinė Vokietija tokią sutartį ratifikuoti, — pamatysime. O prieš tos sutarties sudarymą kokias laisvojo pasaulio galybes Vokietijos kancleris W. Brandtas ne be reikalo vizitavo ir kažką dėl kažko tarėsi, tai kiekvienas žino ir gal turi tų galybių sąrašaitį.

Apie tą piktą ir nerealią, net ir pačiai Lenkijai pragaištingą Liublino uniją daugiau galėtų sutartinai pakalbėti mūsų istorikai, teisininkai, valstybininkai, net ir bažnyčios istorikai iš naujo; etnografams istorikams čia yra irgi dar daug plėšinių, o tai ir svarbiausia, nors ligi šiol ir užmiršta apsidairyti.

O Lietuvos valstybės *karalių-kuningų* "karalių" titulinis klausimas, matėme, jau tikrai aiškus, žinoma, iš šios baltų lietuviškosios sferos išskiriant grynai unijinius, kartais net ir tarsi "užplombuotuose vagonuose" iš kažkokių pasviečių atsigabentus karalius, nes ir pati unija tėra vien slavinio atspalvio ir slavų poreikis.

(Bus daugiau)

Redaguoja —
** š. P. Petrušaitis**
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

KULTŪRINĖ SAVAITĖ

Jau ir antroji kultūrinė-ideologinė šaulių savaitė, įvykusi birželio mėn. 13-20 dienomis, Dainavos stovykloje, yra praeityje, vienok įspūdžiai ir išgyvenimai jos metu tebėra ryškūs dalyvių mintyse.

Ji buvo gerai organizuota, tvarkingai pravesta, turėta įvairumų. Kasdien buvo skaitomos įvairaus pobūdžio paskaitos, diskutuojamos temos, svarstomi šauliškojo veikimo planai. Visos jos buvo įdomios ir, jei atsiras galimybių, bus paskelbtos lietuviškoje periodinėje spaudoje. Tai liestų daugiau bendrinio pobūdžio temas.

Paskaitos šaulių ideologijos, veikimo ir istorijos temomis talpinamos šiame padidintame "Tremties Trimito" skyriuje, kad su jomis galėtų susipažinti daugiau šaulių, kurie neturėjo galimybės dalyvauti stovykloje.

Nuoširdi padėka KARIO redakcijai, kad ji sutiko pagelbėti išleisti šį padidintą šaulių skyrių.

Kultūrinės savaitės, Jaunimo dienos prezidiumas. Iš k.: stud. Sventickaitė, K. Kodatienė, J. Šostakas, R. Selenis ir LŠST c.v. pirmininkas V. Tamošiūnas.

Ideologinės šaulių savaitės apraiškos

VYTAUTAS TYLONIS

Antroji Kultūrinė Savaitė buvo suorganizuota 1971 m. birželio 13 - 20 dienomis toje pačioje Dainavoje, prie žavaus Spyglio vandenėlio, prie lietuviško ežerėlio, eglėmis apaugusių kalnelių. Daugybė išdidžiai belinguojančių, žaliais lapais apsidengusių medžių, lyg žaidžiančių linksmai, žiūrėjo į kažką nesuprantamo. Aplinką ir įprastinę Dainavos gamtą pakeitė iš dangaus nukritusi šiluma... Spyglis tiesiog kunkuliuoja besimaudančiais šauliais. Jų privažiavo, prigūžėjo iš: Čikagos, Toronto, Delhi, Tillsonburg, Detroito ir kitur.

Laisvės vėliavos kilo ir leidosi

Jau sekmadienį, birželio 13 d., Dainavoje ėmė atsirasti šauliai. Prie registracijos būstinės, dr. Damušio hotelio, kuris buvo pasipuošęs balta, su raudonu kryžiumi, vėliava būriavosi uniformuoti, lyg kokie Amerikos admirolai, jūros šauliai. Prie kalnelio atvažiavusios mašinos, atsidusdamos, lyg nuovargiu pasiskųsdamos, sustodavo tartum pailsėti. Kiekvienas automobilis atveždavo net po kelis šaulius.

Nelengva buvo tokią stovyklą suruošti, taip pat daug rūpesčio ji atnešė stovyklos administratoriams. Šiemet daugumas stovyklos pareigūnų buvo "Švyturio" jūros kuopos šauliai iš Detroito. Stovyklos komendantas — Mykolas Vitkus, administratorius — Jonas Šostakas sen., jo pagalbininkas — ltn. Stasys Malinauskas, stovyklos gydytojas — dr. Kazys Pautienius (Kar. Juozapavičiaus — Klevelando šaulių kp. pirmininkas), gailestingoji sesuo Cecilija Balsienė, valgyklos vedėjas — Juozas Augaitis, valgyklos kontrolierius — Jonas Balnionis, maisto tiekėjas — Antanas Šiurkus, virtuvės vedėja — Vera Kulbokienė; padėjėjos — Marija Bylienė, Leokadija Banaitienė, Liūda Mačionienė, Emilija Lungienė, Konstancija Kirvelaitienė ir Ada Telyčienė. Ypatingai šioms šeimininkėms šauliai stovyklautojai buvo dėkingi už gerai paruoštą maistą, už tvarkingumą. Jūsų korespondentas patyrė, kad šios visos "Švyturio" jūros kuopos šaulės, tokiomis kaitriomis dienomis, negaudamos nei pasimaudyti nei grynu oru gamtoj pakvėpuoti, dirbo visiškai be jokio atlyginimo. Mane prašė LŠST c.v. pirm. V. Tamošiūnas ir LŠST c.v. jūros šaulių vadovas ir "Švyturio" kp. pirmininkas Mykolas Vitkus viešai nusilenkti šaulėms ir šauliams pareigūnams padėkos ženklan.

Pareigūnų buvo ir daugiau. Štai, mūsų šaunusis Joninių laužo paruošėjas — Juozas Kinčius; vėliavų tarnybos ir sargybų v-kas Vincas Kniūra; stovyklos sargybiniai — Jonas Balsys, Vladas Kazlauskas, Juozas Kinčius, Antanas Krisčiūnas, Vacys Slušnys ir Juozas Televičius.

Kiekvieną naktį, nuo 8 val. vakaro, paskirti sargybiniai negalėjo miegoti, nes turėjo visą naktį vaikščioti ir prižiūrėti tvarkos. Ltn. Mykolas Vitkus, šios stovyklos komendantas, įvedė stovykloje tikrai karišką drausmę ir tvarką.

Reikia pastebėti, gerai, kad šauliai

Paskaitininkas Vladas Mingėla ir Jūros šaulių švyturio kuopos pirm. Mykolas Vitkus.

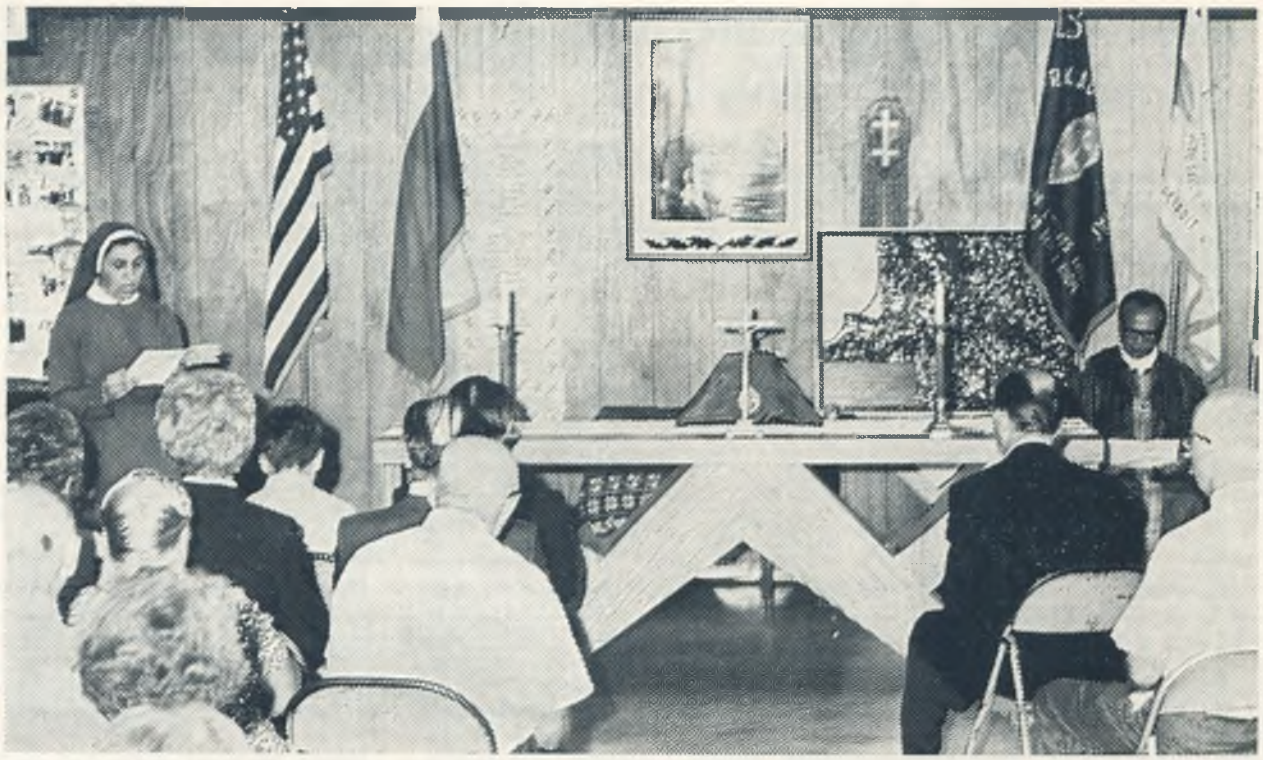

Kultūrinės savaitės baigmėje, Dainavos koplyčioje kun. J. Borevičius atnašauja mišias šauliams.

įvedė medicininės pagalbos tarnybą. Pavyzdžiui, dr. Kazys Pautienis ir sesuo C. Balsienė suteikė medicinos pagalbą 8 šauliams.

Šauliškoji ideologija ir istorija iš visų paskaitų spinduliuoja

Savaitės bėgyje buvo skaitytos šios paskaitos: birželio 14 d. — teis. Vincas Šarka — "Bendradarbiavimas su kraštu". Paskaita iššaukė gyvas diskusijas. Šiame lyg ir simpoziume dalyvavo per 30 asmenų. Santykių ir ryšių palaikymas su pavergtos Lietuvos gyventojais iššaukė didelį susidomėjimą. Paskaitininkas paminėjo Amerikon atvažiuojančius pavergtos Lietuvos svečius. Skaitė laiško iš Lietuvos ištrauką, kurio autorius mus prašo juos laikyti broliais, nes esą jie nekalti, kad gimė tokiose, o ne kitokiose aplinkybėse, t.y., komunistinės Rusijos valdomoje Lietuvoje. Kita atvykusi Amerikon motina klausinėjo mūsų nuomonės, būtent: ar jos sūnus inžinierius, įstojęs komunistų partijon... tik dėl tarnybos, būsiąs jau mūsų priešas? Iš viso, paskaita iškėlė daug klausimų į kurius prelegentas bandė atsakyti. Įdomu, kad toji besisvečiuojanti iš pavergtojo krašto motina, esą, gavusi iš daugelio Amerikos lietuvių patarimų — įsirašyti komunistų partijon, jeigu jos sūnus nekenks lietuviams. Diskusijose dalyvavo: V. Tamošiūnas, V. Išganaitis, J. Švoba, J. Balsys, Vyt. Keturakis, Kupetis ir daug kitų.

Daugumas paskaitos klausytojų labai griežtai pasisakė prieš visus tuos minkštastuburius "politikierius", kurie nori bendradarbiauti su komunistų partijos atsiunčiamais nariais. Jie nori laikyti tikrais broliais, "vieno kraujo", visus, čia atvažiuojančius. Tokių, komunistų partijos narių pavergtoje Lietuvoje yra vos tik 130,000: jie, aišku, stovi arčiau maskvinio lovio. Daugumoje tik iš tų bolševikinių — komunistų partijos narių ir jų šeimų bei giminių, pritariančių maskvinei okupacijai, teleidžiama keliauti į užsienius, o ypač į Ameriką. Tuo tarpu virš 2½ milionų kolūkiečių, nepartinių darbininkų — lietuvių negali patekti į keliauti Amerikon leidžiamųjų sąrašus. Tie 2½ milionų lietuvių, kurie yra mum patikimi, iš viso niekados negaus leidimo keliauti užsienin, šiuo tarpu, Amerikon. Aišku, mes bendradarbiaujame ir bendradarbiausime su savo broliais ir seserimis, su savo tėvais ir Sibiro kankiniais, 30 tūkstančių nužudytųjų artimaisiais, bet jokiu būdu — ne su stribais ir maskviniais budeliais.

Broliai ir sesės, idėjinis komunistas yra tarptautinis ir kosmopolitinis. Lietuvis tapęs idejiniu komunistu, daugiau pasitiki rusu komunistu negu lietuviu — laisvos Lietuvos šalininku. Juk kasmet Lietuvoje dešimtimis ir šimtais suimami tie lietuviai, kurie myli savo kraštą, dėl jo laisvės kovoja. Juos "teisia" lietuviai komunistai teisėjai, sušaudo irgi lietuviai, o kartas ir rusai. Pagaliau, koks skirtumas laisvos Lietuvos lietuviui, kas jį sušaudys — ar rusas ar lietuvis komunistas, KGB tarnyboje esąs paniūra?

Išvada beveik vienoda — jokio bendradarbiavimo su Maskva. Šauliai turi žinoti, jog komunizmas šiuo metu žiauresnis, negu anksčiau. Maskvinio komunizmo vergijoje kenčia baisios vergijos jungą virš 200 milionų įvairių tautų žmonių. Negi ir mes jau taptume "durakі amerikancy"? Būkime realūs žmonės. Komunizmas patapo ne žavia ideja, savaimingai patraukiančia mases žmonių, bet epidemija, sunkiai išgydoma liga, kuria turi persirgti masės, kad įsitikintų jos pavojingumu, jos baisumu, negirdėtu žiaurumu. Ir galimas daiktas, toji epidemija, kaip cholera be vaistų, palies didesnius plotus, kol žmonija praregės ir pasiryš žūtbūtinei kovai laimėti laisvo žmogaus gyvenimą, kuris statomas ne ant kankinių kaukuolių, bet ant meilės ir teisingumo pamatų.

Kartą "Naujienos" rašė: "Komu-

nistai išnaudoja kiekvieną pasisiūlusį bendradarbį. Išnaudoja juos Lietuvoje, Rusijoje, Kinijoje, išnaudos kiekvieną tremties "gudragalvį", kuris tikisi galėsiąs perauklėti komunistus. O kai iš bendradarbių nieko daugiau komunistai nebegalės išspausti, tai pasiųs juos į psichiatrines ligonines, kad galėtų savaip perauklėti. Tokiam bendradarbiui jau šiuo metu reikia vadovautis šiuo šūkiu: "Jei išsiterliosime purve, širdis pasidarys raudona".

Kiekvienas šaulys ar šaulė turi būti stiprūs laisvos Lietuvos kovotojai. Jiems nedera svyruoti. Bendradarbiautojai — Lietuvos išgamos. Kiekvienas, kuris rengiasi su komunistais bendradarbiauti (nesvarbu ar su rusų ar lietuvių) turės pats išsipurvinti, prarasti sąžinę, pasidaryti šnipu, išdavinėti savo geriausius bičiulius ir draugus. Kol js pats neišsiterlios, kol neišpurvins savo artimųjų, savo tautos, tai į komunistų eiles nebus priimtas.

Šauliai nepriklausomybės kare

Šia tema paskaitą skaitė mjr. Kazimieras Daugvydas. Paskaitos pasiklausyti atėjo 28 šauliai. Mjr. Daugvydas rado daug ką papasakoti apie vykusias kovas frontuose, ypač lenkų fronte. Buvo įdomu išgirsti daug istorinių žinių apie šauliškąją Perlojos respubliką, kuri buvo įsteigta tarp Lenkijos ir Lietuvos, pasienio zonoje. Į Perlojos respublikos gynimą įsijungė šimtai narsių šaulių. Tos "respublikos" prezidentas ir vadas buvo kun. Petkelis, Perlojos klebonas. Kovos buvo aštrios ir pareikalavusios nemažai aukų. Rimtesnių kautynių Perlojos šauliai turėjo su lenkais apie dešimtį: Valkininke, Labanore, Linkmenyse, Bobriškėse, Dargūžių kaime, Alytaus aps., Baltadvaryje, Traškūnuose, Andrioniškyje, Truskavoje ir Rubikiuose. Paskaitininkas papasakojo daug įdomių karinių įvykių, ypač iš Perlojos šaulių kovų, kadangi mjr. Daugvydas pats asmeniškai tose kovose dalyvavo, viską matė savo akimis. Tuo laiku 1 pėstininkų pulkas toje apylinkėje saugojo gan ilgą barą. Perlojos šaulių buvo per šimtą vienoje kuopoje. Kuopa neteko 10 šaulių nukautais ir kur kas daugiau sužeistais.

Buvo šiek tiek ir diskusijų. Diskusijų dalyviai ir įvairių įdomių ir vertingų minčių papildytojai: V. Tamošiūnas, V. Išganaitis, gen. št. plk. J. Šepetys, teis. Šarka, Vyt. Keturakis.

Šią įdomią paskaitą mjr. K. Daugvydas skaitė 1971 mirželio 15 d.

1971 m. birželio 16 d. gen. št. plk. J. Šepetys daug gilių įspūdžių paliko šauliams savo vertinga, gilaus turinio paskaita: "Šaulių paskirtis tremtyje". Paskaitos klausėsi apie 50 asmenų. Pagrindinės mintys — Šaulių Sąjunga Tremtyje ir jos, kaip buvusios ginkluotos organizacijos uždaviniai šiandien, ateičiai ir praeityje Lietuvos laisvės kovose. Šaulių ir partizanų reikšmė ir vaidmuo išsilaisvinimo kovose. Pulkininko Šepečio pabertos gilios mintys paliko neužmirštamų įspūdžių. Susidomėjimas buvo tikrai didelis, nes šauliai nenorėjo skirstytis, bet uoliai dalyvavo diskusijose, o kai kurie (M. Šnapštys) pateikė beveik naują paskaitą. Plk. Šepečio paskaita yra skelbiama šiame KARYJE.

Tą pačią dieną, apie 10 val ryto, buvo skaityta LŠST c.v. Spaudos informacijos vadovo Vlado Mingėlos paskaita: "Amerikos lietuvių gausi parama Šaulių Sąjungai 1919-1921 metais". Ir ši paskaita yra atspausdinta šiame KARYJE.

Moterų šaulių diena

1971 m. birželio 17 d., ketvirtadienis, praėjo nuotaikingai. Iš Detroito vis daugiau ir daugiau ėmė važiuoti, šaulėmis užpildyti, automobiliai. Padaugėjo moterų. Jos tautiniais drabužiais pasipuošusios. K. Kodatienė, LŠST c.v. Moterų vadovė dėvėjo dar nepriklausomos Lietuvos laikų šaulės uniformą. "Šaulės Tremtyje" redaktorė Stefa Kaunelienė atėjo didžiojon posėdžių salėn tautiniais drabužiais pasidabinusi; ji pristatė šaulės Stefos Rūkienės Sibiro atsiminimų knygos "Grįžimas į laisvę" II tomą. Istorikė, gilios sielos idealistė lietuvė. S. Kaunelienė, šios knygos apžvalginėje paskaitoje parodė ir literatūrinio nusimanymo. Knygos įvertinimas buvo perdėm teigiamas. Vietomis pateikdama iš knygos citatų, sugraudino visus klausytojus, jaudinosi ir pati knygos pristatytoja, nesulaikydama graudulio ir ašarų. Apie 50 klausytojų labai karštai priėmė "Grįžimas į laisvę" knygos pristatymą ir dėkingumą išreiškė nepaprastai audringomis katutėmis. Prelegentė pasiūlė šią knygą būtinai perskaityti patiems ir patarti kitiems. Niekur nepažinsi tiek bolševikinės žiaurios tikrovės, kurioje tiek daug kankinių, kalinių, kacetininkų, neteisybės, brutalumo, ir tiek daug žiaurių komunistinių, beširdžių budelių.

Š. V. Mingėla, prieš šešias savaites svečiavęsis Hot Springs, Arkansas valstijoje, pas rašytoją Stefą ir Kostą Rūkus, atvežė jos didelį apgailestavimą, kad ji pati negalėjo atvykti į šauliškąją Kultūrinę Savaitę, nors taip labai norėjo! Tad, visiems šauliams ir šaulėms abu Rūkai perdavė širdingų linkėjimų. Palinkėjo sekmės.

Š. kun. Viktoras Krisčiunevičius, Šv. Petro parapijos klebonas, savo paskaitos turinį įrėmino "Dievui ir Tėvynei" rėmuose. Jis šiuo metu garsėjo savo neeiline iškalba ir giliu turiniu. Jo pamokslai — tai gerai ir išsamiai paruoštos paskaitos. Ir šioje Moterų šaulių dienoje paskaitininkas vaizdžiai išdėstė daugumos lietuvių patriotų kunigų pastangas kovojant dėl Lietuvos laisvės, anomis Nepriklausomybės karo dienomis. Daugis kunigų, kaip Maironis, Vaižgantas, Matulaitis, Skvireckas, Prapuolenis ir daugybė kitų rūpinosi tautos laisvės idealų įgyvendiminmu ir lietuvių kultūros augštesnėn pakopon iškėlimu.

Šios dienos saulėlydyje šaulės buvo dar nepavargusios ir suruošė bendrą sesių ir brolių linksmavakarį. Šaulės tą suėjimą pavadino "Vakaronė". K. Kodatienės rūpesčiu buvo paruoštas, "ant greitųjų", linksmas montažas. Montažo aktorės: S. Kaunelienė, M. Šimkienė, B. Selenienė — o gal ir daugiau? Po visos dienos įtempto darbo, paskaitų klausymo, bėginėjimo ir Spyglio vilionių, toks linksmas atgaivis buvo labai vietoje. Praskaidrėjo nuotaikos. Salėje klegėjo linksmas, sakyčiau, skautiškas, bet kartu — šauliškas juokas. Vėliau sekė "ekspromtu" pasirodymai: deklamacijos, tautinės dainos, kurias dainavo visi — ir balsingesni ir bebalsiai. Broliai šauliai neapsileido sesėms. Atsirado deklamatorių ir net solistų. Buvo linksma, jauku ir visi jautėmis kaip namie.

O Stasio Butkaus šaulių kuopos Moterų vadovė pavaišino vaisvandenėliais. Moterų diena, atrodo, labai nusisekė: dalyvavo per 50 šaulių, bet ... tikimės, jog ateity bus dar šauniau ir reikia tikėtis, dalyvaus bent šimtinė.

Vieno negalėjome atsikratyti, kad tos dienos taip greit nebėgtų... Viskas kažkaip pergreit. Nespėjai kurios įdomios, gilaus turinio, paskaitos išklausyti, jau, štai, antrojon skubame. O, be to, kad nebūtų tų "simuliantų" ... būtų daugiau klausytojų.

Jūros šaulių diena — birželio 18

Penktadienį 9 val. ryto skubėjome į šios dienos oficialų atidarymą. LŠST c.v. Jūros šaulių vadovas Mykolas Vitkus pristatė dienos vadovą, LŠST c.v. I sekretorių Jurgį Baublį.

Š. J. Baublys skaitė didelio susidomėjimo susilaukusią paskaitą: "Lietuvos žemės paviršius nuo pat ledynų gadynės". Ši, tikrai įdomi, mokslinė paskaita buvo perteikta suprantama populiaria kalba, nevartojant (kur buvo galima išvengti) mokslinės terminologijos. Paskaitos turiniui paaiškinti bei pagilinti — pailiustruoti prelegentas naudojo savo pagamintą rel-

↑ Kultūrinėje savaitėje, birželio mėn. 20 d., šauliai žygiuoja prie kryžiaus padėti ąžuolo lapų vainiką — kritusiems 1941 metais Laisvės Kovotojams. Nuotr. K. Sragausko

↓ Dr. Pautienis skaito paskaitą Jaunimo dienos programoje.

jefinį Lietuvos žemėlapį, kuriam jis paaukojo savo laisvalaikius ir atostogas, beveik, per 10 metų.

Be to, J. Baublys prisiminė Jūros šaulių, o kartu ir skautų veiklos pradžią 1927 m. ir tos veiklos pradininką prof. Šimoliūną. Prabėgomis užsiminė 1936 m. Jūros dieną, Klaipėdoje surengtą. Mintys buvo įdomios: prisiminimai grąžino mus į kuriamos laisvos Lietuvos žemę.

Šioji paskaita susilaukė didelio susidomėjimo. Buvo daug klausimų, į kuriuos mielai atsakė įvairių talentų J. Baublys. Dėl vietos stokos jos neįmanoma atpasakoti. Klausytojai norėtų ją matyti kuriame nors žurnale išspausdintą.

"Klaipėdos kraštas ir jo ekonominė bei kultūrinė reikšmė Lietuvai" paskaitą skaitė LŠST c.v. vicepirmininkas K. Milkovaitis.

Prelegentas užbaigė savo paskaitą šiomis mintimis:

Turime būti realistai, galvodami apie Klaipėdos ir visos Lietuvos laisvę, kad laikas dirba mūsų naudai. Laiko begalybėje viskas keičiasi, nyksta ir auga. Laiko dulkėse išnyko jau ne viena despotų imperija, tad tikime, jog išnyks ir mūsų valstybės pakasėjai. Ne tie laikai! Vergijos ir nužmoginimo imperijos — kalėjimai ima svyruoti. Gal tas laikas arti, o gal reikės kiek palaukti. Prisimenant Staliną, žinome, kad jam nepavyko ištremti Dievą iš Rusijos, kaip Hitleriui nepavyko išnaikinti žydų tautos, taip jokia jėga žemėje nepajėgs pavergti lietuvių tautos dvasios, bei idealų.

Mes gyvensime ir kovosime iki Lietuva su Klaipėdos kraštu vėl taps laisva ir suvereninė. Ne visos mažos tautos sunaikinamos. Štai, Izraelis, 2.75 milionai gyventojų stojo kovon prieš 100 milionų arabų, ir 1967 m. žaibiniu karu juos visiškai sutriuškino kovos lauke. Sovietija didelė valstybė, bet neturi moralinių ir dorovinių vertybių. Be to, ji yra pavergusi apie 120 milionų kitų tautų žmonių. Sovietija ne vien pavergė Lietuvą ir jos žemes. Ne! Dar carų valdomoji Rusija yra paglemžusi 800,000 ketvirtainių mylių teritorijos (Sibiras ir Mongolija). Pagaliau, kiniečiai nori tas žemes atgauti, nes jie trokšta savo teritorijos plote turėdami net 800 milionų gyventojų. Taigi, mes ne vieni!

Šioji paskaita, turime viltį, bus paskelbta padidintame KARY, o gal kur kitur. O reikėtų tai padaryti!

Jūros šaulių dienos programa, po paskaitų, buvo tęsiama prie Spyglio ežero.

Sesių buvo nupintas didžiulis ąžuolinių lapų vainikas; iškilmingai pagerbti žuvę lietuviai jūrininkai ir partizanai. Tam iškilmingam momentui atžymėti, sesė K. Kodatienė sukūrė lyg ir maldą-eilėraštį ir jį perskaitė prieš vainiko paskandinimą.

ŽUVUSIEMS JŪREIVIAMS

Spyglio bangose vainikas liūliuoja,
Baltijos jūroj brolis dejuoja.
Pačioj jaunystėj ir stiprume
Ramiai užmigęs jūros dugne.

Lietuvos vardą garsint norėjo
Ir nepabūgo audrų, nei vėjo...
Kas gi jūreivio širdį supras,
Jausmus gyvųjų, kas jiem nuneš?

Jųjų žuvimas — tautos palikimas —
Ryžto ir meilės Baltijos jūrai.
Kuri gintarais ašaras lieja —
Ir vėl jūreivį traukia vilioja.

Vainikas skęsta jų didžiai pagarbai,
Jausmai ir mintys kaupiasi maldai.
Teneišnyksta amžiams didvyriai,
Baltijos jūrą šventai pamilę...

Ši liūdna apeiga daugeliui sujaudino širdį ir jų akys grauduliu palydėjo, į Spyglio 30 pėdų gelmes, skęstantį vainiką. Šias liūdnas apeigas prie rymojančio Spyglio užbaigėme sugiedoję giesmę "Marija, Marija".

Apeigoms vadovavo LŠST c.v. vicepirmininkas K. Milkovaitis. Vainiko skandinimo ceremonija buvo atlikta 7 val. p.p.

Priešpietinėmis valandomis, š. Jurgio Baublio vadovybėje, stovyklautojai šauliai buvo supažindinti su įdomiu šių laikų nardymu ir mūs pačių jaunais narais.

Jaunieji šauliai narai parodė turimus nardymo aparatus. Robertas Leonavičius yra baigęs tos rūšies mokslus ir gavęs atitinkamą pažymėjimą. Parodomajame nardyme šis vyras parodė, kaip jis gali išsilaikyti iki 1 valandos po vandeniu, 30 pėdų gilumoje. Su juo dalyvavo Jonas Naujokaitis. Jis tegalėjo, su savo iš vandens iškištu vamzdeliu, po vandeniu įgrimsti negiliai, kad vamzdeliu galėtų nuolatos įkvėpti orą. Tai vis būdai ir bandymai kurie domina jaunuosius šaulius, prie kurių priskirtinas ir šaudymo sportas.

Visus paaiškinimus davė, labai suprantamai, vadovas Jurgis Baublys.

Bent keliais bruožais paminėtinas šaulys, fotoreporteris, Kazys Sragauskas. Jis buvo suruošęs savo foto darbų parodą 1969 m. birželio mėn. 15-22 d. šaulių Kultūrinėje savaitėje, Dainavoje. Panašią, tik su naujomis nuotraukomis, parodą jis suruošė ir šioje šaulių Kultūrinėje savaitėje. Foto nuotraukos vaizdavo daugelio lietuvių organizacijų veiklą Detroite. Tūkstančiai nuotraukų bylojo apie lietuvių pastangas išlaikyti lietuvybę ir kovoti dėl mūsų krašto išlaisvinimo. K. Sragauskas susilaukė šaulių ir nešaulių pagarbos ir pripažinimo. Daugelis siūlo iš K. Sragausko nuotraukų išspausdinti didelio formato nuotraukų, su paaiškinimais, albumą. Toks albumas turėtų būti didelis ir pareikalautų stambios sumos pinigų. Reikėtų kam nors ryžtis šį svarbų Amerikos lietuvių veiklos istorijai darbą pradėti. Tačiau, tai ne vieno žmogaus darbas!

Kaziui Sragauskui, visi, parodoje apsilankę ir jo darbą įvertinę širdingai dėkoja, o ypač LŠST centro valdyba, su jos pirmininku V. Tamošiūnu, už Ideologinės-Kultūrinės šaulių savaitės Dainavoje praturtinimą ir pagražinimą.

LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ S-GOS RINKIMINĖS KOMISIJOS PRANEŠIMAS

1971 m. rugpjūčio mėn. 17 ir 18 dienomis, Rinkiminė komisija, patikrinusi LŽS-gos narių balsavimo davinius, skelbia, kad iš 220 pasiųstų balsavimo lapelių, 10 laiškų nepasiekė adresatų. Pripažinta teisėtais 118 balsų. Balsavo 51% sąjungos narių.

Į LŽS Centro valdybą išrinkti: Kasniūnas Vytautas — 71, Būtėnas-Ramojus Vladas — 65, kun. Vaišnys Juozas, SJ — 59, Janušaitis Jurgis — 56, Pužauskas Algirdas — 50; kandidatais liko Gintneris Antanas — 49 ir Brazdžionis Balys — 46.

Kiti kandidatai gavo balsų: Budreckas Algirdas — 45, Juškevičienė Zuzana — 33, Zalatorius Vytautas — 26, Tautkus Kazys — 23, Stakėnas Antanas — 18, Peteraitienė Marija — 14 ir Macevičius Bronius — 10.

Į Kontrolės komisiją išrinkti: Selenis Vladas — 93, Nakas Alfonsas — 83 ir Gaižutis Jonas — 66; kandidatais liko Kutkus Vytautas — 63 ir Januška Petras — 30.

Į Garbės Teismą išrinkti Alantas Vytautas — 87, Mingėla Vladas — 86 ir prel. Gižinskas Leonardas — 69; kandidatais liko: Sims Marija — 62 ir Turūta Pranas — 39.

LŽS-gos Įstatai buvo priimti 76 balsais. Prieš pasisakė 19 narių; nuo balsavimo susilaikė 25 nariai.

LŽS Rinkiminė Komisija

ŠAULIŲ PASKIRTIS TREMTYJE

(Tema diskutuota šaulių Kultūrinėje savaitėje 1971 m. birželio 13-20 dienomis, Dainavoje)

Gen. št. plk. JONAS ŠEPETYS

Išeivijos politinėje veikloje kartais pasisakoma, jog atsiradus galimybei atstatyti nepriklausomybę, prisireiksią ir ginkluotos pajėgos. Anot kaikurių, niekas mums nepriklausomybės veltui neduos, ją turėsime patys išsikovoti. Toks kategoriškas teigimas, esmėje gal ir teisingas, bet atrodo nerealus — kaip išsikovoti, kaip sudaryti karinę jėgą kuri būtų veiksminga nepriklausomybę atstatyti? Suprantama, kad dabartinėse sąlygose atsakymas yra absoliučiai neigiamas: tokios jėgos, kuri nugalėtų dabartinį Lietuvos okupantą, mes negalime sudaryti nei čia, išeivijoje, nei kada nors galėtume sudaryti Lietuvoje. Tik įvedus galimumų sąlygą, klausimas darosi švelnesnis. Galimumai mums palankūs tuo, kad jų ribos plačios, galinčios išsiplėsti net iki mūsų politinių interesų. Kaip sakoma, pasaulis yra nepastovus, galingųjų vidujinės santvarkos, bei jų išoriniai santykiai gali keistis mums palankia kryptimi. Šia prielaida yra paremta ir politinė išeivijos veikla. Dar daugiau, toji prielaida politiką įpareigoja veikti pagal augščiau minėtą teigimą, pritaikytą politikai, būtent: niekas kitas mūsų negins ir mūsų reikalais nesirūpins, jeigu mes patys nesirūpinsime. Tatai mūsų politiniai veiksniai ir daro, naudodami visas prieinamas priemones pakreipti pasaulinius įvykius į savo pusę. O, karinė jėga paprastai yra tik politikos įrankis. Mūsų aptariama karinė jėga tad yra derintina su mūsąja politika. Nors politinės veiklos pagrindas šiuo metu yra ne ką realesnis kaip karinės, bet politinės veiklos neatsisakoma. Karinė veikla, derinama su politika, tad įgyja prasmę: kokie yra galimumai politinei veiklai, tokie yra ir karinei; jeigu politika tikisi priartėti prie nepriklausomybės atstatymo, tam atstatymui bus reikalinga ir naudinga karinė pajėga, nežiūrint kokio dydžio ji būtų. Tokie politikos reikalavimai jau būtų tremties galimumų ribose.

Iš to, kad aš čia jums, šauliams, tas mintis dėstau, numanu jog jus noriu pasiūlyti kaipo tinkamą tokiai jėgai sudaryti organizaciją, faktinai jau esančia tokios jėgos užuomazga. Tik šauliai, atsikūrę tremtyje, galėtų tą karinę ideją realizuoti, nes jie yra kariniai organizuoti, veiklūs, auganti skaičiumi ir net besipraktikuoją vartoti rankinius ginklus. Svarbu, kad Šaulių Sąjunga yra pastovi organizacija, gyvuojanti savo veikla, nereikalaujanti politinių veiksnių rūpesčio ar paramos. Man atrodo kad šauliai, jau savo buvimu, nejučiomis įsijungia į politinę tarnybą. Jeigu, kaip sakoma, politikai prireiktų ginkluotos pajėgos, tik Šaulių sąjunga galėtų tokią jėgą sudaryti. Nors tai būtų nedidelė jėga, bet daugiau negu jokia; nors rankinis ginklas menkas palyginus su dabartine karine technika, bet ir toks ginklas yra reikalingas. Tatai rodo ir šių dienų karai, kur šalia atominių galybių, veiksmingi yra ir partizanai ginkluoti tik rankiniais ginklais.

Šitoks politinių ir karinių veiksnių derinimas atitiktų mūsų netolimos praeities praktiką, kuri prasidėjo nuo pat nepriklausomybės praradimo. Trumpai tą praeitį peržvelgę, matysime, kad šauliai čia tremtyje, būdami politinėje tarnyboje tik pratęstų mūsų tradicinį politinių-karinių veiksmų lygiagretumą.

Su nelaisve žmogų užgula ateities nežinia, kuri paprastai būna pilna baimės ir netikrų vilčių. Bolševikai, okupavę Lietuvą, jos nepriklausomybę naikino palaipsniui, savo piktus keslus pridengdami melaginga propaganda, teikiančia vilčių, kad laisvės gal dar kiek paliks. Viena tų vilčių buvo ir mūsų kariuomenės palikimas tautinėje formoje, teritorinio korpo pavidale, nors ir įjungto į raudonąją armiją. Kol kariuomenė tebėra savo žemėje, tol ji teikia vilčių, kad nepriklausomybė dar egzistuoja. Deja, tai buvo tik okupacijos švelninimo priemonė, kad nesukėlus pasipriešinimo. Tolimesnė okupacijos eiga naikino paskutines viltis. Kai Lietuva buvo įjungta į Sovietų Sąjungą ir teritorinis korpas faktinai tapo raudonosios armijos belaisvis, organizavosi politinis pogrindis ir kartu mezgėsi pogrindiniai kariniai daliniai jau grynai partizaninio pobūdžio. Ištikrųjų, politinis ir karinis sektoriai tuomet neatskiriamai sudarė vieną politiniai-karinę rezistenciją. Kaip žinome, šis pogrindis okupacijų sąvartoje išėjo viešumon su ginklu, užėmė pirmiausia Kauną ir iš ten paskelbė nepriklausomybės atstatymą. Šio partizaninio karo dalyviai buvo

įvairūs: grynai civiliai, buvę policininkai, šauliai, pavieni kariai, o Vilnijoje dar ir buvusios mūsų kariuomenės daliniai, spėję atsipalaiduoti iš raudonosios armijos. Nors šis karinis žygis ir nepriklausomybės atstatymas naujojo okupanto buvo suniekintas, jis mums lieka pavyzdžiu, kaip tik rodančiu karinių jėgų, nors ir mažų, reikalingumą, vykdant politinius tikslus.

Lygiai ir naujojo okupanto keslai pradžioje buvo sunkiai atspėjami. Ir šį kartą viltasi kad nepriklausomybė gal išliks, nors karo veiksmų ir suvaržyta. Ta viltimi, buvusio teritorinio korpo kariuomenė nebuvo paleista, bet iš jos buvo suorganizuoti vadinami Savisaugos batalionai, kurie neturėjo jokio kito tikslo kaip savo krašto saugumą karo metu. Bet ir vėl, nepriklausomybės viltims nykstant, iš naujo organizavosi politinis pogrindis, tuo pačiu duodamas rezistencinę paskirtį ir Savisaugos batalionams, būtent: budėti politikos tarnyboje, belaukiant kitos progos nepriklausomybę vėl atstatyti. Karo laimei krypstant į Sąjungininkų pusę, nepriklausomybės viltis žadino karo laimėtojų žadama teisinga taika. Karui einant į galą, buvo konkrečiai susirūpinta sava būsima kariuomene, ko pasėkoje buvo suformuota Vietinė Rinktinė, kuri prisijungusi Savisaugos batalionus, pasiektų kuo ne buvusios mūsų kariuomenės pajėgumą. Kaip tik dėl per viešo Rinktinės tikslo demonstravimo, ji buvo okupanto sunaikinta.

Lyg pratęsiant Vietinę Rinktinę, Žemaitijoje, atskirų karių iniciatyva, iš įvairių karinių dalinių, šaulių bei partizanų susikūrė atmintina Tėvynės Apsaugos Rnktinė, turėjusi jau du pulku ir beformuojanti trečią pulką. Visuotino karo eiga Lietuvoje sunaikino ir šią ginkluotąją pajėgą, neatsiekusią savo tikslo.

Pagaliau ilgasis partizanų karas, paskutinė pastanga nepriklausomybei išlaikyti, kuris tiktų pavadinti ginkluota politine veikla Lietuvoje, vyriausiam politiniam organui, VLIKUI, jau esant užsienyje. Su paskutinio partizano mirtimi pasibaigė ginkluotos pajėgos buvimas savo krašte, ir kartu prasidėjo beginklė politinė veikla užsieniuose.

Dabar, kai viskas žinoma, dažnas gali anuos veiksmus pakritikuoti, kad buvo daroma negerai, kad reikta kitaip daryti, kitaip politikuoti bei kariauti. Tačiau teisingas istorinių įvykių vertinimas galimas tik užmiršus visa ką žinai ir grįžus į įvykių vietą ir to meto aplinkybes. Žmogus klysta, bet tai daro nežinodamas ir be blogos valios. Vienu požiūriu visi turim sutikti, būtent, kad anuos politinius bei karinius veiksmus lydėjo kilnus visų noras grįžti į nepriklausomybę. Tas pats nepriklausomybės motyvas lydi ir išeivių veiklą. Dėl šio tikslo, jo garsiai neskelbdama, yra atsikūrusi ir Šaulių Sąjunga, nes gi jos šūkis — *Nepriklausomai Lietuvai!* Šaulių karinis tikslas Tėvynėje buvo visuomenės karinis parengimas ir valstybės gynimo ugdymas. Perkėlus šią šaulių veiklą į išeivijos bendruomenę, ji puikiai derinasi su politine išeivijos veikla. Jeigu ko galima kariniai pasiekti išeivijoje, tai kuo plačiau sušaulinti bendruomenę. Visų pirma, remiant jau gyvuojančius šaulių vienetus.

Be karinės veiklos, šauliai Lietuvoje buvo aktyvūs visuomenininkai, vykdę valstybinių švenčių minėjimą, globoję istorines vietas, tautą kultūrinę daina, vaidyba bei sportu. Reikiant, šauliai gelbėjo policijai, gaisrininkams, teikė sanitarinę pagelbą. Ši visuomeninė šaulių veikla, iš dalies, pritaikoma ir išeivijos bendruomenėje. Jau dabar šaulių pagalbos dažnai šaukiamasi parengimuose bei tautinių švenčių minėjimuose. Šaulės moterys atlieka karitatyvinius bei kitus gerus darbus. Uniformuoti šauliai su savo vėliavomis, šalia kitų organizacijų, yra vieni ryškiausių tautinių eisenų reprezentantai. Šauliai, įsijungdami bendruomenėn, suteikia jai ryškesnį politinės kovos bei patriotizmo atspalvį.

Šios glaustos mintys pateikiamos kaipo pagrindas diskusijoms šaulių ideologijai tremtyje aptarti ir nustatyti šaulių vietą išeivijos bendruomenėje.

Patriotizmas, tėvynės meilė, tautinė valstybė, kurioje plačiai išplitusi religija, visad buvo ir bus nekintančiomis dvasinėmis vertybėmis. Istorija byloja, jog šias tautines dorybes praradusios tautos, kad ir didelės ir turtingos, dažniausiai sunyksta, praranda savo tautines žymes ir suverenumą, nes niekas nenori jų ginti, o juo labiau — neatsiranda didvyrių, kurie ryžtųsi už jas mirti.

AMERIKOS LIETUVIAI AUKOJO PINIGUS IR KITAIP RĖMĖ LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGĄ

VLADAS MINGĖLA

Kai 1918 m. vasario mėn. 16 d. iš visos Lietuvos suvažiavę lietuviai, sudarę Lietuvos Tarybą, paskelbė Lietuvą nepriklausoma ir suverenine valstybe, reikėjo ginklu ir kraujo aukomis tą paskelbimą apginti. Per miestus ir kaimus sklido lietuviško proto ir širdies pagimdytas šūkis: "Be kraujo ir aukos, nebus laisvos Lietuvos!"

Anuomet mūsų kraštą (pagal Šaulių sąjungos kūrėją Vladą Putvinskį-Pūtvį), mūsų žemę slėgė ne tik priešai, bet ir sunki ekonominė negerovė. Po I Pas. karo mūsų žemė buvo nualinta, sunykusi, miestai ir kaimai sudeginti. Kaimuose, per keturių metų karą, gyvuliai išnaikinti, nebuvo sėklų laukams apsėti. Viso krašto ūkis skurde skendėjo. Aplinkui viešpatavo nepakeliamai sunkus vargas. Pokario metais dar ruseno sudegintų miestų, miestelių ir kaimų medėgaliai. Svetimųjų, o ypač vokiečių, apsėstas kraštas šaukėsi Dievo pagalbos. Suvargę ir suskurdę lietuviai ieškojo teisybės. Plito epidemijos ir mirtis nesu-

Viduryje: premijų mecenatas Gediminas Rugienius ir premijos laimėtojas Vladas Mingėla. Kairėje — LŠST c.v. pirmininkas, deš. — vicepirmininkas.

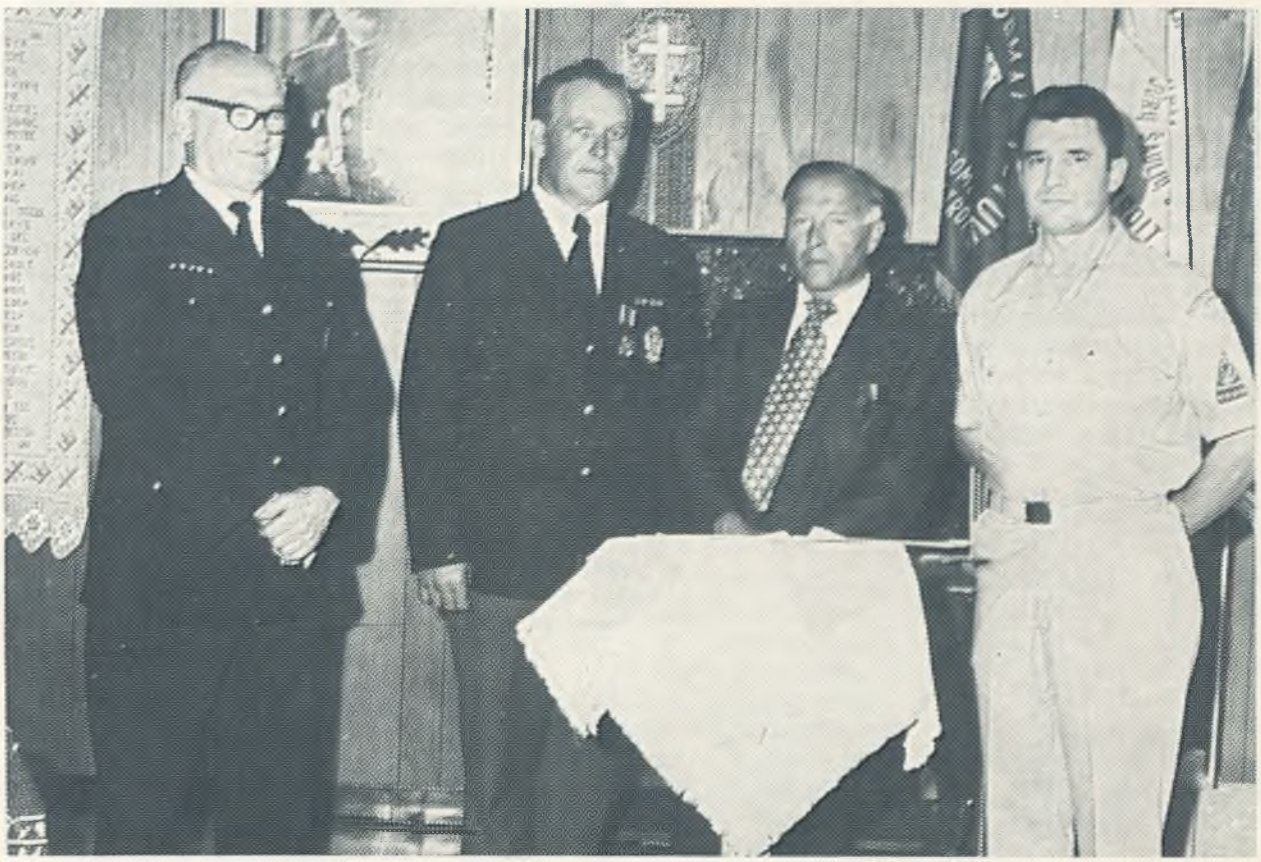

draudžiama pjovė gausią pjūtį. Žmonių aimanos sklido skersai ir išilgai mūsų žemę. Trūko miestuose maisto, nebuvo bulvių ir duonos, o kaikuriose vietovėse aplinkui svaisčiojosi bado šmėkla. Mirtis, dalgiu besišvaistydama, jautėsi tikrąja šeimininke.

Ir tuomet gimė mintis, kad reikia steigti Šaulių Sąjungą. Pirmiausia reikėjo suformuluoti raštu šios organizacijos ideologiją, surašyti veiklos, kovos ir darbo statutą. Nebuvo dar priimtas Šaulių Sąjungos įstatymas, kuris legalizuotų Š.S. veiklą. Darbų kalnai stojo skersai kelią.

Šaulių Sąjungos pirmieji kūrėjai, Matas Šalčius ir Vladas Pūtvis, tą nedarną kaip įmanydami ėmė šalinti. Jie stebėjo panašią Suomijos organizaciją, ir iš jos mokėsi , pavyzdį ėmė. Laiko buvo maža. Skubėta viską greičiau atlikti. Priešai lipo ant kulnų. Užtat 1920 m. birželio 27 d. buvo sušauktas pirmasis organizacinis suvažiavimas, Kaune; jame dalyvavo 72-jų būrių atstovai. Jiem rūpėjo kaip galima greičiau išleisti Lietuvos Šaulių Sąjungos įstatymą. Toks įstatymo projektas buvo Šaulių S-gos paruoštas ir pateiktas Krašto Apsaugos ministeriui. Šįkart ėjo greitai. Po kelių mėnesių Šaulių Sąjungos darbą legalizuojąs įstatymas buvo svarstomas Steigiamajame Seime. 1920 m. liepos vidury pateiktas įstatymas buvo priimtas. Krašto Apsaugos ministerija ėmė labiau rūpintis šauliais. Šaulių Sąjungos vyrai buvo aprūpinti ginklais, drabužiais ir maistu. Toliau padėtis gerėjo. Būrių skaičius augo. Tik po pusmečio, vietoje 72 būrių ėmė gyvuoti 150. Pagaliau, ministerių kabinetas nutarė Šaulių Sąjungą remti. Po to, buvo biudžetu paskirta atitinkama suma Š.S. instruktoriams ruošti. Suorganizuoti pirmieji instruktorių kursai (kariniam apmokymui), į kuriuos buvo priimta 50 kursantų. Tai buvo tik pradžia.

1920 m. liepos vidury buvo paruoštas Šaulių Sąjungos vidaus statutas, kurį patvirtino ministerių kabinetas. Buvo išleistas šio turinio Lietuvos Šaulių Sąjungos įstatymas:

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS ĮSTATYMAS

Priimtas Steigiamojo Seimo
1921 m. liepos 7 d.

1§ Lietuvos Šaulių Sąjungos tikslas — stiprinti ir didinti valstybės gynimo pajėgas.

2§ Sąjungos nariais gali būti visi Lietuvos piliečiai ir pilietės, kurie stovi ant pamato nepriklausomos demokratinės Lietuvos Respublikos, kurie nebuvo baudžiami už kriminalinius bei tėvynės išdavimo, ar kokius kitus nusikaltimus ir nusižengimus, atimančius visas, arba kaikurias piliečių teises.

Pastaba: Piliečiai, nebaigę 17 metų turi pristatyti tėvų sutikimą.

3§ Tam tikslui vykdyti Sąjunga: a) auklėja pilietinę sąmonę ir krašto gynimo dvasią; b) tobūlina savo fizines pajėgas ir vikrumą bei moko karo mokslo; c) reikalaujant valdžios ir visuomenės organams, eina jai pagalbon šiais atvejais: 1. jieškant, suimant bei dabojant Respublikos įstatymams nusikaltusius asmenis; 2. saugojant valstybės turtą ir jos gerovę; 3. ištikus visokioms visuomenės nelaimėms. (*Pastaba:* šauliai neturi teisės savarankiškai imtis administracijos pareigų.); d) karo ir karo padėties metu Sąjunga gali būti Krašto Apsaugos Ministerijos pašaukta prie valstybės gynimo fronte ir kariuomenės užpakalyje ribose šio įstatymo ir Šaulių S-gos statuto.

4§ Sąjunga priklauso Krašto Apsaugos Ministerijai, kuri teikia jai instruktorius, duoda nurodymus ir kontroliuoja jos veikimą.

5§ Sąjungai leidžiama įsigyti ir laikyti savo žinioje visų rūšių ginklai, kariškoji medžiaga ir prietaisai. Jų vartojimą kontroliuoja Krašto Apsaugos Ministerija remdamasi atitinkamomis instrukcijomis ir nurodymais.

6§ Šauliai, dirbdami Valstybės gynimo darbą, naudojasi visomis karių teisėmis bei privilegijomis, nukentėję ar žuvę fronte šauliai, ar teikdami pagalbą valdžios ar savivaldybių organams, naudojasi pašalpomis ir pensijomis kaip kariai.

Pastaba: Šis § taikomas nuo to laiko, kada Krašto Apsaugos Ministerija Šaulių S-gos įstatus patvirtino (1919 m. rugsėjo mėn. 15 d.).

7§ Šaulių Sąjunga yra juridinis asmuo.

8§ Sąjungos lėšos susidaro iš jos pajamų ir valstybės asignavimų.

Pastaba: Valstybės asignavimas tegali būti duotas per Krašto Apsaugos Ministerį, Šaulių Sąjungai Centro Valdybai patiekus išlaidų ir pajamų sąmatą.

9§ Vidaus Sąjungos organizacijai ir tvarkai nustatyti Ministerių Kabinetas leidžia jai įstatus, remdamasis šiuo įstatymu.

10§ Sąjunga nustoja veikusi, arba savo nutarimu statute numatytu būdu, arba valdžiai uždarius.

11§ Sąjungai nustojus gyvuoti, Sąjungos turtas pereina valdžios žinion.

[pas.] *A. Stulginskis,*
E. Respublikos Prezidento Pareigas,
Steigiamojo Seimo Pirmininkas.

[pas.] *D-ras K. Grinius,*
Ministeris Pirmininkas.

Kaunas, 1921 m. rugpjūčio mėn. 3 d.

Augant Šaulių Sąjungai skaičiumi, ideologine prasme ir prityrimu, K.A.M. teikiamoji parama vis dėlto buvo nepakankama. Reikėjo kiek-

vieną šaulį apginkluoti, apmokyti. Neužteko vien šautuvų ir šaudmenų, reikėjo kulkosvaidžių ir bombosvydžių. Pagaliau reikėjo maitintis. Nelengva anuomet buvo apsirūpinti drabužiais, apavu ir maistu.

Matas Šalčius ir Vladas Pūtvys-Putvinskis buvo pirmieji, kurie sugalvojo kreiptis į Amerikos lietuvius, prašydami pagalbos — dolerinių aukų. Tik Šaulių Sąjungos balsui nuskambėjus, tą balsą išgirdę lietuviai amerikiečiai šoko gelbėti ne tik paskelbtąją nepriklausomybę, bet ir, atskirai, — Šaulių Sąjungą. O pasaulio istorija taip panorėjo, kad šiandien tokiais pat amerikiečiais lietuviasi-šauliais tapome mes, kurie (aišku, tik vyresnio amžiaus) anuomet gyvenome, o kai kurie ir kovojome su besiveržiančiais į Lietuvą priešais.

Ypač gausios aukos pradėjo plaukti į Šaulių Sąjungos iždą 1920 metais.

Lietuvos Šaulių Sąjungos c.v. išleistoji brošiūra (1921 m. birželio 15 d.) "IDEJA IR DARBAS", kuri buvo išspausdinta Lietuvių spaustuvėje Klaipėdoje, Didžiojoj Smėlių gatvėj Nr. 13, talpina nuoširdžią Šaulių Sąjungos padėką broliams amerikiečiams lietuviams:

"Lietuvos šaulių žodis broliams amerikiečiams.

Didesnieji mūsų kaimynai lenkai ir rusai, ilgus amžius Lietuvoje viešpataudami, žiauriausiomis priemonėmis stengėsi galutinai numarinti lietuvių tautos galingą dvasią ir, tuo pačiu, paversti lietuvius vergais. Jiem jau buvo pavykę išbraukti Lietuvą iš pasaulio valstybių ir tautų tarpo ir iš Europos žemėlapio. Jų šeimininkavimas mūsų krašte net 123 metus įstūmė mūsų brangią Tėvynę į didelį skurdą, į verguvę, pavertė mūsų tautą beraščiais tamsuoliais."

(Muravjovo - koriko laikais, istoriko Adolfo Šapokos duomenimis, tik per vieną pusmetį, bemalšinant 1863 m. sukilimą, buvo nužudyta arba pakarta 129 žmonės. Į katorgą (sunkiųjų darbų kalėjimus) jis išsiuntė 972 žmones; į Sibirą ištrėmė 1,427; iškraustė iš Lietuvos į Rusijos gilumas — 1,529; atidavė į Rusijos kariuomenę 345; uždarė į kalėjimus — 864; ištrėmė į Rusiją, lengvesnėmis sąlygomis, duodant žemės — 4,096. Tuo būdu, per tą baisųjį pusmetį siaubingai nukentėjo 9,361 žmogus-lietuvis. Bet iš tikrųjų, be jokių statistikų, buvo daug daugiau aukų.)

"Lietuvoje šimtai tūkstančių sveikiausių ir geriausių Lietuvos sūnų ir dukterų, nepakeldami didžio vargo ir baisios politinės neteisybės, priespaudos, priversti buvo apleisti mylimą šalį ir leistis į tolimas keliones — už jūrių marių — duonos ir liuosesnio oro ieškoti.

Bet Jūs, broliai lietuviai, ir už plačių vandenynų gyvendami, nepamiršote savo vargingos tėvynės ir kenčiančių brolių; jūs nuolat kreipiate ilgesio žvilgsnį rytų linkui ir lekiate mintimis į brangią gimtinę, savo protėvių šalį, su kuria jus riša daugelis tamprių lietuviškų tautinių ryšių, su kuria jus jungia džiaugsmų ir liūdesio atsiminimai.

Tai mes geriausiai jaučiame ir matome šiais sunkiais mūsų Tėvynės prisikėlimo laikais. Kai po ilgų vergijos amžių, po sunkių vokiečių okupacijos metų, lietuvių tauta, lyg iš karsto prisikėlusi, tarė visam pasauliui galingą, pilną priekaišto ir, kartu, pasiryžimo žodį: "Gana svetimųjų vergijos!" ir ėmė organizuoti savo Žemei ir Laisvei ginti ginkluotus šaulių būrius. Tuomet labiau susipratę Lietuvos piliečiai, patriotai, pamatė,kad Lietuvos vyriausybė nepajėgs tiek kariuomenės sutelkti, kad ji galėtų sekmingai triuškinti šimteriopai skaitlingesnį priešą; šioji aplinkybė pagimdė Šaulių Sąjungą.

Lietuvos artojai, darbininkai ir valdininkai, be luomų ir pažiūrų skirtumo, ėmė spiestis į šaulių būrius, ėmė ginkluotis, kad stojus į kovą už šviesesnę gimtosios šalies ateitį.

Įvairiais rūbais apsirengę, dar įvairesniais ginklais apsiginklavę, stojo šauliai-partizanai į pagalbą dar esant labai negausiai mūsų kariuomenei; didžiausiu pasiryžimu ir troškimu tapti laisvais, atsiekta tikrai stebėtinų pergalių.

Tuo laiku, kai buvo grumtasi su daug kartų skaitlingesniu ir stipresniu priešu, o jų buvo trys, kai ilgais amžiais laukta ir jau įkūnyta Lietuvos laisvė ir Nepriklausomybė buvo didžiausiame pavojuje, — tuo laiku Jūs, Broliai Lietuviai Amerikiečiai, savo dosnia ranka ir pritarimu, didžiausia Tėvynės meile, sustiprinot mūsų pailsusią dvasią ir sustiprinot mūsų jėgas ir ryžtą; aukodami šauliams, — apskritai tariant, Tėvynės gynimo reikalams, Jūs, toli nuo kovos laukų būdami, pasiekėt žiaurų priešą ir uždavėt jam daug skaudžių smūgių; Jūs savo gausiomis aukomis pagreitinot Šaulių Sąjungos išsivystymą į didelę ir galingą ginkluotą organizaciją.

Šiandien skaitlingi šaulių būriai tvirtai stovi Tėvynės Nepriklausomybės sargyboje ir su jais rimtai skaitosi paskutinis ir atkakliausias Lietuvos priešas — ginkluotoji Lenkija. Jų vyriausybė kelintą kartą kreipiasi į Paryžių ir Londoną, prašydama iš ten paspausti Lietuvą, kad Šaulių Sąjunga būtų nuginkluota; bet tai bergždžias lenkų darbas, kurs mums, šauliams, tik priduoda daugiau drąsos ir pasiryžimo.

Naudojantis gal būt tik laikina atsikvėpimo valanda, Lietuvos Šaulių Sąjunga taria Jums, Broliai Lietuviai Amerikiečiai, už gausias aukas ir moralinę paspirtį, unoširdų AČIŪ.

Sakome, kad gyvename gal būt laikiną ramesnę atsikvėpimo valandą, nes turėdami tokį

Birželio 17 d., Dainavoje, buvo sesių šaulių diena. Šaulė Tremtyje redaktorė, istorikė sesė Stefa Kaunelienė, pristato Sibiro kankinės, rašytojos, šaulės Stefos Rūkienės knygą: Grįžimas į Laisvę. Nuotr. K. Sragausko

neramų ir veidmainingą kaimyną, kaip Lenkus, t.y. Lenkijos valstybę, mes negalime būti ramūs dėl savo rytoajus, negalime nei vienai valandai paleisti iš rankų ginklo.

Briusselio ir Ženevos derybos aiškiausiai rodo, kad Lenkai dar neužtektinai pamokyti, kad jie dar neatsisakė nuo savo grobiamųjų siekimų, kad diena po dienos mes galime susilaukti jų naujų pasikėsinimų prieš Lietuvos Žemę ir Laisvę. Todėl reiškiame vilties, kad Jūs, Broliai Amerikiečiai, šios rimtos padėties ir ypatingo pavojaus valandoje, neužgniaušite savo dosnios rankos, bet ir toliau remsite Šaulių Sąjungą savo gausiomis aukomis ir širdinga užuojauta.

Dar kartą tariame Jums gilios padėkos žodį."

[Pasirašė]: Lietuvos Šaulių Sąjungos centro valdybos pirmininkas Vl. Putvinskis; vicepirmininkas M. Mikelkevičius; iždininkas M. Žvirėnas; C.V. nariai — M. Šalčius, R. Skipitis, J. Papečkys, M. Sleževičius, M. Krupavičius, K. Račys; sekretorius B. Kemėšis.

Kaune, 1921 metų birželio 15 dieną.

Toliau noriu pateikti, istoriniu požiūriu, labai įdomią Šaulių Sąjungos c.v. instrukciją:

Lietuviams Amerikoje Instrukcija Nr. 10

KAIP KURTI ŠAULIŲ BŪRIUS

"Lietuvos Šaulių Sąjungai išaugti tokiu trumpu laiku į galingą organizaciją davė Amerikos lietuviai savo gausiomis aukomis. Reikia suprasti, kad Šaulių Sąjunga yra ypatinga nepartinė organizacija, visai nepanaši į kitas tokio pobūdžio organizasijas ar draugijas. Iš šaulių daug reikalaujam pasiaukojimo, už tai nieko neduodant. Šauliai turi ginklus, todėl norint, kad Sąjunga būtų naudinga Lietuvos valstybei, negalima pasitenkinti vadovais, kurie laisvalaikiais, pripuolamai tvarkytų visus Sąjungos reikalus. Ypač vadovai bei vadai, šiam šauliškam darbui atiduoda visas savo jėgas, visos dienos darbą. Imant dėmesin 25 skyrius (Rinktines) ir 400 su viršum būrių, susidaro stambios išlaidos. Sąjunga taip pat negali apsunkinti visos Lietuvos valstybės iždą.

Tad Jūs, tautiečiai, Amerikoje sudarėte nesugriaunamą Šaulių Sąjungos pagrindą, todėl šia instrukcija kreipiamės į Jus: Neleiskit žūti, arba susilpnėti Šaulių Sąjungai! *Steikite Amerikoje šaulių rėmėjų būrius*, kurie veiks Tėvynės Lietuvos labui: Jūs remsite moraliai ir materialiai Sąjungą Lietuvoje. Gelbėsite šią patriotinę geležinę organizaciją nuo pražūties. Sudarykite ir ugdykite lietuvio šaulio sielą Amerikoje, sudarant su mumis vieną drąsią, brolišką šeimą, arba vieną šauliškąjį kūną.

Mūsų fizinės ir dvasinės pajėgos ir Jūsų, Broliai Šauliai Amerikoje, sudarys tokią galingą jėgą, kurios pagalba mes pasieksime užsibrėžtų tikslų ir apsaugosime laisvą ir Nepriklausomą Lietuvos Respubliką. Atminkite, mieli Broliai ir Sesės, jog Tėvynė Lietuva reikalinga yra ne vien tik tiem, kurie joje gyvena, bet ir tiem, kurie yra toli nuo Lietuvos — visuose pasaulio kontinentuose. Jeigu Lietuva bus laiminga, laisva, kultūringa, augšta ekonominė gerovė joj klestės, tai jos šviesūs atspindžiai pasieks ir visuose kontinentuose gyvenančius lietuvius, padarys garbę visiems lietuviams.

Šioji instrukcija leidžiama, remiantis L.Š.S. statuto §31 pastaba, kurios uždavinys pritaikyti Lietuvoje veikiančios Šaulių Sąjungos statutą prie Šaulių rėmėjų organizacijos Amerikoje."

[Pasirašė] V. Putvinskis, c.v. pirmininkas; M. Mikelkevičius, c.v. vicepirmininkas; Centro

v-bos nariai: K. Ralys, M. Žvirėnas, B. Kemėšis.

Nusikalsčiau, jeigu nepateikčiau dar ir šios istorinės ir labai įdomios Šaulių Sąjungos c.v. paruoštos instrukcijos, Amerikos lietuviams, turinį. Ji sujudino visus patriotinguosius Amerikos lietuvius ir jie puolė gelbėti Lietuvą, remdami kariuomenę ir Šaulių Sąjungą.

"KAIP STEIGTI ŠAULIŲ BŪRIUS AMERIKOJE?

[Kalba beveik netaisyta]

I. Tikslas

§1. Ginti Lietuvos nepriklausomybę.

II. Uždaviniai

§2. Tam tikslui vykdyti Amerikos šauliai statosi sau šiuos uždavinius: a) ugdyti, vystyti, puoselėti ir palaikyti lietuviškąją dvasią lietuvių tarpe; b) varyti kultūrinį darbą ir vystyti Lietuvos nepriklausomybės propagandą (nepartinėje, patriotinėje pakraipoje); c) remti (visomis jėgomis) materialiai ir moraliai Šaulių Sąjungą Lietuvoje; d) palaikyti artimiausius ryšius su kovojančia Lietuva ir Šaulių Sąjunga Lietuvoje; tam naudojama laiškai-korespondencija, literatūra, iliustracijos, rašant straipsnius į lietuvių ir anglų kalba leidžiamus laikraščius, išnaudoti asmenines keliones ir t.t.

III. Darbuotė

Žiūrėk Šaulių Sąjungos statute atitinkamą paragrafą. Naudotina tai, ką leidžia Amerikos valstybės įstatymai. Be to: a) remti LŠS materialiai — tam tikslui organizuojamos piniginės rinkliavos, naudojama dalis nario mokesčio pajamos, gautas pelnas iš įvairių parengimų; b) Daryti politinės įtakos Lietuvos labui Amerikos vyriausybės įstaigose, spaudoje, bažnyčiose ir visur kitur. Tam tikslui atsiekti rašoma į Amerikos laikraščius — anglų ir lietuvių kalbomis. Daromos demonstracijos, kur gausiai suplaukę lietuviai organizuotu būdu įtaigoja Amerikos visuomenę Lietuvos labui, dalyvaujant amerikiečių sušauktuose mitinguose ir įvairiose apeigose, kur lietuviai pasirodo organizuoti ir drausmingi; c) išnaudojama kiekviena proga, jei tokia pasitaiko: duodamos Amerikos valdžiai peticijos Lietuvos nepriklausomybės kovą ginant; d) užmezgiami ryšiai

Šaulių Kultūrinėje savaitėje buvo pagerbti spaudos darbuotojai. Jiems buvo įteikti aktai ir piniginės premijos už nenuilstamą plunksnos darbą ir uolų bei objektyvų šauliškų darbų bei idejų kėlimą lietuviškoje šauliškoje spaudoje. Iš k.: Vladas Mingėla, Kunigunda Kodatienė ir Algirdas Budreckas. Jie yra L.Š.S.T. c.v. nariai.

Nuotr. K. Sragausko

su visais į Ameriką imigruojančiais lietuviais, Lietuvos piliečiais, darant įtakos į juos, įtraukiant į organizacinę lietuvių veiklą; e) visaip padedama tiem, kurie nori grįžti Lietuvon, įtaigojant, kad jie būtų patriotiškai nuteikti ir tinkami gynėjai.

IV. Nariai

§3. Šauliais gali būti visi lietuviai, kurie stovi už nepriklausomą Lietuvą;

§4. Nario mokestį nustato visuotinas būrio susirinkimas (bet nemažiau kaip 15 auksinų (pusė dolerio) mėnesiui (Statuto 19 ir 20 §§);

§5. Nauji nariai priimami dviem nariam rekomenduojant. Juos tvirtina skyriaus valdyba (čia turima galvoj, kad skyrius yra centro valdybos lygio) ir išduoda liudymus ir šauliškus ženklus (Stat. 21 ir 22 §§);

§6. Atskiros lietuvių kolonijos-miestai sudaro savo būrį. Jo priešaky stovi viesuotinio būrio narių susirinkimo išrinktoji valdyba ir revizijos komisija (Stat. 34, 39 ir 58 §§);

§7. Visi Amerikos šaulių būriai sudaro vieną skyrių, su skyriaus valdyba priešaky (mūsiškai galvojant — Amerikos šaulių centro valdyba.) Skyriaus valdyba ir Revizijos komisija renkamos visuotinio būrių atstovų suvažiavime (Stat. 46, 47 §§);

§8. Prie Amerikos Skyriaus valdybos, Lietuvos Šaulių Sąjungos c.v. paskiria savo įgaliotinį, kuris dalyvauja Amerikos skyriaus valdybos posėdžiuose, kaip pilnateisis narys su balsavimo teise, be to, jo patarimų paisoma (Stat. 51§);

Pastaba: Iki bus išrinkta Amerikos Skyriaus valdyba, ją sudaryti laikinai turi teisę Lietuvos Šaulių Sąjungos įgaliotinis; tokioj valdyboj jis eina pirmininko pareigas, o kitus valdybos narius jis pakviečia.

VI. Suvažiavimai

§9. Kiekvienas būrys turi teisę siųsti savo atstovą į visuotiną Lietuvos Šaulių būrių suvažiavimą; arba gali įgalioti bet kurį Lietuvoje gyvenantį šaulį tą amerikinį būrį atstovauti (Stat. 65 §).

VII. Teisės ir *pareigos*

§10. Kiekvienas Amerikos šaulių būriui priklausąs narys turi teisę nešioti Šaulių Sąjungos uniformą ir ženklą.

§11. Būrys turi įsigyti būriams nustatytą vėliavą ir antspaudą.

Pastaba 1: vėliava žalios spalvos, iš viršaus (abejose pusėse) "Už nepriklausomybę", žemai (irgi abejose pusėse), "Lietuvos Šaulių Sąjunga", būrio pavadinimas ir numeris; vidury, — iš vienos pusės Sąjungos ženklas ir iš kitos pusės viena iš Lietuvos pilių-ženklų (kiekvienas būrys gali laisvai pasirinkti).

Pastaba 2: antspauda: aplink "Lietuvos Šaulių Sąjunga" — "Amerikos Lietuvių Šaulių Rinktinė, vidury būrio vardas ir numeris.

§12. Amerikos lietuvių Šaulių Rinktinės Valdyba turi teisę leisti, prisilaikant statuto ir šios instrukcijos, organizaciniais reikalais savo aplinkraščius.

Pastaba: Visuotinas būrių atstovų suvažiavimas visas išleistas Rinktinės valdybos instrukcijas apsvarsto, subendrina ir priima, kaip priedą prie statuto.

§13. Amerikos Lietuvių Šaulių Rinktinės Valdyba turi teisę vartoti Rinktinės antspaudą. Rinktinės antspaudas: aplinkui "Lietuvos Šaulių Sąjunga" — "Amerikos Lietuvių Šaulių Rinktinė", vidury Vytis ir du sukryžiuoti šautuvai.

VIII. Lėšos

§14. Būriai įneša Rinktinės Valdybos kason visas atliekamas lėšas, bet nemažiau 50% visų savo pajamų (Stat. 92 §).

§15. Rinktinės Valdyba persiunčia C.V. Lietuvoje visas atliekamas lėšas, bet ne mažiau 80% savo pajamų (Stat. 93 §).

§16. Šią instrukciją gali keisti tik Amerikos Lietuvių Šaulių būrių atstovų suvažiavimas ir Lietuvos Šaulių Sąjungos centro valdyba.

Pastaba: Prisitaikant prie Amerikos įstatymų ir papročių, C.V. įgaliotinis turi teisę keisti turinį iš formalinės pusės."

[Pasirašė] V. Putvinskis, c.v. pirm., M. Mikelkevičius, vicepirm.; L.Š.S.c.v. nariai: K. Ralys, M. Žvirėnas, sekr. B. Kemėšis.

P.S. Originale, Amerikos šaulių rinktinė vadinama *"Skyrius"*.

LIETUVOS FINANSINĖS IR MILITARINĖS MISIJŲ NUOPELNAI

Visi Amerikos lietuviai, pritariantieji Lietuvos nepriklausomybės kovai, rinko aukas ir patys aukojo. Aukas Šaulių Sąjungai priiminėjo Lietuvos Respublikos atstovas dr. J. Vileišis ir plk. P. Žadeikis. Ši pasiuntinybė laikinai buvo pavadinta "Finansine misija". Kadangi tuomet Lietuva JAV-bėse nebuvo pripažinta suverenine valstybe, nei de facto, nei de jure, todėl jos ėjo neoficialių delegatūrų misiją. Tuo tarpu Amerikoje gyvenęs kun. Jonas Žilinskas-Žilius ėjo "Militarinės misijos" komisionieriaus pareigas. Jis ypatingai daug suaukotų pinigų, dolerine valiuta, pristatė Lietuvos Šaulių Sąjungai. Neturint pakankamai dokumentinės medžiagos, spėjame, kad tuos pinigus jis pats nerinko, bet kiti surinko, kad

perduotų Šaulių Sąjungai. Taigi, tuos pinigus surinko Amerikos lietuviai.

Militarinė delegatūra buvo įsikūrusi Niujorke ir rūpinosi finansų telkimu kariuomenei ir Šaulių Sąjungai, be to, nemažiau šios misijos vadovams rūpėjo kariuomenei labai reikalingi ginklai. Šios misijos pirmininku "komisionieriumi", kaip minėjau, buvo kun. J. Žilius. Tuo tarpu, plk. P. Žadeikio ir dr. J. Vileišio "Finansinė misija" rūpinosi daugiau diplomatiniais bei politiniais klausimais. Tuomet buvo itin svarbu išgauti Lietuvai JAV State Departamento pripažinimą, ne tik de facto, bet dar svarbiau — de jure. Tai buvo mirtinai svarbus rūpestis ir todėl buvo dedamos visos galimos pastangos tą tikslą pasiekti.

Kun. J. Žilius yra daug pasidarbavęs Lietuvos Žemės banko steigimo ir jo ugdymo, bei puoselėjimo darbuose. Jis padėjo Lietuvos valstybei Amerikoje išplatinti Lietuvos valstybės bonus-lakštus. Vyresnieji dar tebeatsimename Lietuvoje labai išgarsėjusį propagandinį šūkį: *"Pirk bonus, bus duonos!"* Kun. J. Žilius anuomet buvo įžymus katalikų visuomenės vadovas, tad jam nesunku buvo prieiti prie lietuvių širdies ir ją atverti kenčiančiai Lietuvai. Užtat daugybė amerikiečių lietuvių tuos bonus pirko milijoninėmis sumomis.

Buvęs L.R.K.S (kuris jungė apie 18,000 narių) prezidentas ir iškilus veikėjas-visuomenininkas kun. J. Žilius ryžosi visas savo jėgas atiduoti į laisvę žygiuojančiai tautai ir Lietuvos valstybei. 1921 m. pradžioj jis grįžta į Lietuvą. Bet ir po to jis daug keliauja ir lankosi Amerikoje. Po 1923 m. Klaipėdos prisijungimo prie Lietuvos, jis paskiriamas Klaipėdos gubernatoriumi. Jis visą laiką buvo Šaulių Sąjungos uolus ir pasišventęs rėmėjas ir, vėliau, garbės narys.

Per J. Žiliaus vadovaujamą misiją buvo surinkta ir atvežta Šaulių Sąjungai *grynais pinigais 14,621 dolerių.* Vėliau jis įteikė Šaulių Sąjungai *3,067,963 auksinus* — ir šie pinigai buvo suaukoti Amerikoje doleriais. Dolerius pavertus markėmis susidarė iš viso 4,018,328 auksinų, arba markių.

Per Lietuvos atstovybę (Dr. J. Vileišis ir plk. P. Žadeikis) ir kun. J. Žiliaus vadovaujamą misiją buvo surinkta 139,144 doleriai; dolerius pavertus auksinais, iš viso, 1919-1921 m. laikotarpyje, *Šaulių Sąjungai buvo įteikta 9.044.360 auksinų suma.* Tai tėra tik apytikrė suma, nes vėliau įplaukusių pinigų apyskaitos nepavyko gauti.

Savo atskaitomybės apyskaitoje, paskelbtoje 1920 m. gruodžio 31 d., buhalteris R. Radzevičius pažymi ("Idėja ir Darbas" 84 p.): "Čionai patiektas 1920 metų balansas. Šiais metais gautosios pajamos ir Amerikos lietuvių sudėtosios aukos, bei jų sunaudojimas pateks į 1921 m. balansą, kurs bus Šaulių Sąjungai patiektas 1922 metų pradžioj.

Be to, šiame balanse nefiguruoja Krašto Apsaugos Ministerijos priskaitytos Šaulių Sąjungai išlaidos už ginklus, karo medžiagą, gelžkelių biletus ir šaulių maitinimą fronte, kurios pateks balansan, kai paaiškės atsiskaitymo forma su Kr. Aps. Ministerija."

"Alfabetinis sąrašas aukavusių L. Š. Sąjungai Amerikos Lietuvių ir Kolonijų" yra paskelbtas spcialiai amerikiečiams lietuviams išleistoje brošiūroje "Lietuvos šaulių žodis broliams amerikiečiams", nuo 54 p. iki 81 puslapio, pradedant 1920 m. sausio mėn. iki 1921 m. sausio mėnesio. Tad aišku, kad 1919 m. ir 1921 m. aukos į šį sąrašą nepateko.

Aukų sąrašą-apyskaitą sudarė š. M. Žvirėnas, centro valdybos iždininkas.

Auksinų-markių vertės bejieškant.

Esu kreipęsis į keletą žymių finansininkų, senesnio amžiaus žmonių, bet gavau atsakymą tik iš kun. Antano Miluko brolio — Mato Miluko, kuris šiuo metu jau žengia 87 m. amžiaus keliu. Jis gyvena Amerikoj ir dirbo kartu su broliu Antanu Miluku jo spaustuvėje ir knygų leidykloje, Amerikoje, prieš 1920-sius metus.

Matas Milukas, besikuriant Lietuvai 1920 m. grįžo Lietuvon, tarnavo Lietuvos Banke vyr. kasininku, Kaune.

Apie vokiškų markių kursą-vertę ir Amerikos šaulių organizavimą jis atsakė štai ką:

"1920 m. aš ruošiausi grįžti Lietuvon; buvau kitomis mintimis ir rūpesčiais užgožęs savo galvą. Tačiau gerai dar *atsimenu, kad buvo plačiai visoje Amerikoje kalbama ir rašoma apie Šaulių Sąjungos būrių rėmėjų steigimą. Kiekviename didesniame mieste Amerikoj buvo bent vienas būrys įsteigtas.* Šaulių Sąjungos reikalams ir paramai buvo entuziastingai renkamos aukos. Tais metais dolerio kursas svyravo tik tarp 60-85 markių-auksinų. Net 1922 m. gale, kuomet Steigiamasis Lietuvos Seimas išleido įstatymą ir vietoj auksinų išleido litą — savo valiutą, buvo nuspręsta, už bevertes markes, depozitoriams išmokėti už vieną litą 175 markes-auksinus. Už vieną dolerį buvo mokama 1750 markių-auksinų. Už vieną dolerį buvo mokama 10 litų." Mato Miluko aiškinimas visiškai sutinka su mano surinktomis žiniomis.

Daugeliui jaunesnių žmonių gali kilti minčių, pavyzdžiui, kodėl Lietuvos vyriausybė neišleido savo pinigus tik pasiskelbusi nepriklausoma valstybe?

Tik pasiskelbus laisva ir nepriklausoma valstybe, Lietuva ir jos vyriausybė neįstengė išleisti

Šaulių s-gos Centro valdyba po šaulių jaunimo dienos Kultūrinėje savaitėje, Dainavos stovykloje. Sėdi iš k.: Alg. Budreckas, ŠS garbės narys Vl. Išganaitis, dr. K. Pautienis. I. Sventickaitė, ŠS pirm. V. Tamošiūnas, K. Kodatienė, K. Milkovaitis ir S. Jakubickas. Stovi iš k.: J. Baublys, S. Bernatavičius, S. Radzvickas, G. Rugienius, J. Grinius, K. Klimauskas, V. Mingėla, R. Selenis, P. Padvaiskas, V. Selenis, M. Vitkus ir J. Šostakas, jr. Nuotr. K. Sragausko

savo pinigų, kadangi neturėjo tuo metu visiškos laisvės. Lietuva buvo priversta laikinai adoptuoti vokiečių okupantų "ostpinigius" — markę, kuri 1919.II.26. ministerių kabineto aktu pavadinta lietuviškai *auksinu*, o šimtoji jos padala, fenigas — skatiku. Nauja Lietuvos valstybė, neturėdama nei kapitalo nei pajamų, buvo priversta skolintis Ostmarkes iš Vokietijos Darlehnskasse. Ryšy su tomis paskolomis, 1918 m. gruodžio 30 d. sutartimi, Lietuva turėjo perleisti vokiečių kasai ir krašto pinigų emisijos (leidimo) teises. Vokiečiai nesileido kontroliuojami, tad ostmarkių-auksinų notų kiekiai apyvartoje netaisyklingai augo. Tasai augimas nesustojo nė vokiečių kariuomenei iš Lietuvos išėjus (1919 m. vasarą) iki 1922 m. spalio 1 d., kada Lietuva išleido apyvarton savo litą, auksu pagrįstą valiutą, proporcija — 10 litų už vieną dolerį. Tuo būdu, per ketverius vokiečių okupacijos metus krašte priviso apie 3½ milijardų markių-auksinų. Reichsmarkei krinant, smuko kartu ir Lietuvoj ėjusios ostmarkės, pridarydamos Lietuvai ir jos ūkiui neapskaičiuojamų nuostolių. Ostpinigiai buvo iškeisti į litus Lietuvos vyriausybės nustatytu kursu. Visi piniginiai santykiai su Vokietijos Darlehnskasse buvo likviduoti 1923.V.31 d. Berlyne, Lietuvos ir Vokietijos vyriausybių pasirašyta sutartimi.

Savaime aišku, kad Šaulių Sąjunga irgi turėjo didelių nuostolių, kadangi vertingi Amerikos doleriai buvo paversti mažavertėmis vokiškomis markėmis.

ISTORINIS UŽMIRŠTAS FAKTAS

Amerikos lietuviai steigė šaulių būrius ir tuo pačiu keliu einame mes, po 50-ties metų atsikūrus Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremtyje Amerikoje ir Kanadoje.

Kiek tų šauliškųjų vienetų buvo suorganizuota? Lengva įrodyti, kad 1920 m. JAV-se tokių būrių jau buvo. Tai įrodo "Idėja ir Darbas" brošiūroje 1920 m. išspausdintas Amerikos lietuvių aukotojų sąrašas. Štai aiškiai užrašyta, 79 p., 1920 m. liepos 12 d., *Harrison and Kearnes m. šaulių kuopa* (kvito nr. 310) paaukojo 1000 auksinų.

Toliau, tame išspausdintame sąraše, 78 p., Wilkes Barre, Pensylvanijoj, 1920 m. sausio 25 d., *19-tas šaulių būrys* paaukojo, per Kuprį, *42 dolerius*. Užtenka ir šių duomenų, kad 1920 m. Amerikoje jau buvo įsteigta bent 19 šaulių būrių. Kitur aukotojai save vadina Lietuvos nepriklausomybės šauliais, ar šaulių susivienijimais. Kitur aukotojai pasivadina Lietuvos neprikl. šaulių būrys Nr. 5, paukojęs 170 dolerių ir t.t.

Taigi, labai atsargiai skaičiuojant tų būrių 1920 m. galėjo būti vidutiniškai apie 30! Jie buvo, jie veikė ir aukojo Lietuvai!

ŠAULIAI NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVOSE

K. DAUGVYDAS

ĮŽANGA

Šaulių centro valdybos sudaryta komisija programai paruošti pasiūlė man temą: "Šaulių ir partizanų kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės". Gal sąmoningai tokią temą parinko, nes mūsų vyresnioji karta, netekusi gimtosios aplinkos ir gyventąją buitį pamiršdama, kartu pradeda pamiršti ir anų laikų sielvartus bei rūpesčius, o svarbiausia — pradeda pamiršti sąlygas ir aplinkybes, kuriose vyko daugialytė kova dėl Lietuvos nepriklausomybės. Šita proga noriu priminti būdingesnius įvykius, pradedant nuo 1918 metų pradžios.

Tuo metu Lietuva buvo kietai valdoma vokiečių karinės valdžios, todėl tada Valstybės Tarybos paskelbtas Vasario 16 Aktas buvo didelės drąsos ir ryžtingumo veiksmas. Akto signatarai, tai viešai skelbdami, gyvai tikėjo į tautos prisikėlimą, nors tikrosios sąlygos tokiam valios pareiškimui ir įgyvendinimui nebuvo palankios. Vokiečių karinė valdžia visai negalvojo leisti lietuviams savarankiškai tvarkytis, o Vasario 16 Akto paveikta, pradėjo skubiai ieškoti formų, kaip, vienu ar kitu būdu, Lietuvą aneksuoti ir patį Aktą sunaikinti. Dėl aneksijos pasisekimo jie buvo tikri, nes Lietuva tuo metu neturėjo jokios kaimyninės valstybės, kuri būtų galėjusi ją paremti jėga, ar diplomatine akcija.

Valstybės Taryba, pajutusi tą vokiečių klastą, pradėjo įsitikinti, kad Akto paskelbimas mažai tesveria, kai jis nėra paremtas jėga, todėl pradėjo slaptai registruoti lietuvius karius, kurie, daugumoje, buvo grįžę iš Rusijos. Suregistravusi apie 50 karininkų ir 100 kareivių, lūkuriavo kokios nors laimingos progos, nes I Pas. karas ėjo prie galo. Ilgai laukti nereikėjo, — proga atėjo laiku, kai lapkričio mėn. 5 d. Vokietijoje įvyko revoliucija ir kai kaizeris pasitraukė, tai ir vokiečių karinės valdžios varžtai žymiai atsileido. Išnaudojant tą progą, lapkričio 11 d. buvo sudarytas pirmasis ministerių kabinetas, o lapkričio 23 d. įsteigtas Krašto Apsaugos štabas, kuris pradėjo organizuoti Lietuvos kariuomenę.

Pagrindiniu naujos vyriausybės žygiu reikia laikyti min. pirm. M. Sleževičiaus atsišaukimą į Lietuvos žmones, kviečiant griebtis ginklo Lietuvos apgynimui nuo priešų. Į šitą atsišaukimą spontaniškai atsiliepė lietuviai, o ypač jaunimas, kuris dideliais būriais, savanoriškai traukė į Kauną, Kėdainius, Alytų ar kitur, kur buvo kuriami kariniai daliniai. Šitas žalias, tačiau patriotiškai nusiteikęs, jaunimas, klusnus Vasario 16 Aktui ir Lietuvos vyriausybei, išėjo į žygį prieš gausius priešus. Išėjo į žygį ir Lietuvos laukuose vykdė stebuklus, nors tuo pat metu vidaus padėtis buvo be galo sunki. Du trečdaliai Lietuvos žemių buvo priešų rankose. Tik Kaunas siauru ruožu su apylinkėmis dar buvo laisvas. Kai kariuomenė buvo fronte, viduje įsigalėjo didi netvarka: Kaune ir krašte savivaliavo vokiečiai, net nužudydami sargyboje esantį eil. Eimutį. Vykdė užpuldinėjimus gatvėse ir apiplėšimus, o pogrindyje veikė lenkai ir bolševikai. Šį kartą vyriausybė vėl išleido atsišaukimą, prašydama visuomenę teikti pagelbą kariuomenei ir milicijai, kad sutvarkius maištą keliantį ir plėšikaujantį gaivalą. Į šį atsišaukimą visuomenė greitai ir gyvai reagavo. Kaune ir kitose Lietuvos vietose, pradėjo steigtis partizanų, piliečių apsaugos, garbės milicijos ir kitų pavadinimų būriai, kurie patys apsirūpino ginklais, rinkosi sau vadus ir teikė pagelbą kariuomenei ir milicijai. Šitokie civilinių gyventojų suorganizuoti būriai vėliau buvo apjungti į vieną organizaciją, pavadintą Lietuvos Šaulių Sąjunga.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS ĮKŪRIMAS

Dr. J. Matusas Šaulių istorijoje cituoja M. Mikelkevičiaus straipsnį, kur jis rašo: "Kauno visuomenė, sekdama Pasvalio, Biržų ir Šiaulių partizanų pavyzdžiu, sujudo organizuoti partizanų būrį mūsų kariuomenei padėti ginti Kauną nuo priešų." Oficiali būrio įsikūrimo data yra 1919.VI.27. Tą dieną Matas Šalčius sušaukė Kaune valstybės tarnautojų susirinkimą, kur jam pasiūlius, būrys gavo *šaulių* vardą. Šis būrys davė pradžią Šaulių S-gai, kurios vadu buvo Vladas Putvinskis-Pūtvys. Jis ją išplėtė ir nustatė pagrindus drauge su M. Šalčium, R. Skipičiu, A. Žukausku-Vienuoliu, M. Mikelkevičium ir kitais.

Būrys pradėjo mokytis karinių dalykų, svarbiausiai — kaip vartoti ginklus. Pamokom rinkdavosi į Vytauto kalno ąžuolyną. Pirmieji kariniai instruktoriai buvo: prof. Kodatis, K. Musteikis, J. Sutkus ir kiti.

Rugpjūčio 20 d. įvyko svarbus susirinkimas, kuriame išrinkta pirmoji valdyba iš 5 asmenų: Vl. Putvinskio, M. Šalčiaus, Vl. Stašinsko, M. Mikelkevičiaus ir T. Ivanausko. Valdybai pavesta paruošti S-gos įstatus. Pagal paruoštus įstatus

vyr. karo vadas gen. S. Žukauskas davė sutikimą steigti Šaulių S-gą, o rugsėjo mėn. 15 d. Krašto Apsaugos min. P. Žadeikis įstatus patvirtino. Nuo tada S-ga gavo juridinio vieneto teises ir tapo aktyvia kariuomenės talkininke kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės. Rugsėjo 20 d. Kauno skyriaus valdyba buvo oficialiai pavadinta Lietuvos Šaulių S-gos centro valdyba ir Vl. Putvinskis buvo išrinktas jos pirmininku. Jau spalio mėn. S-ga apėmė visą tuometinę Lietuvą ir turėjo 39 būrius, iš viso daugiau kaip 800 narių.

ŠAULIŲ IR PARTIZANŲ KOVOS

Aktyvioje veikloje šauliai pirmą kartą pasireiškė rugpjūčio 28-29 dienomis Kaune, likviduojant lenkų suruoštąjį POW sukilimą. Jie dalyvavo kratose, saugojo įstaigas ir budėjo, eidami sargybinių pareigas. Po to, netrukus įsijungė į kovą su bolševikai. Kovoje su bolševikais šaulių veikla nebuvo centralizuota, nes šauliai ir partizanai, kurie veikė bolševikų užnugaryje, ryšį palaikė tik tarpusavyje ir su pafrontėje veikiančiais jų vienetais. Frontui priartėjus, dauguma iš jų prisijungdavo prie kariuomenės ir tapdavo jos daliniu. Tokie šaulių-partizanų būriai stipriai pasireiškė Joniškėlio - Biržų ir Sėdos - Mažeikių apylinkėse.

Kovoje su bermontininkais, nuo spalio iki gruodžio mėn., šaulių ir partizanų veikla buvo apjungta ir vadovaujama. Kai bermontininkai užėmė Tauragę, Šiaulius, Joniškį, Radviliškį ir to ruožo geležinkelį, mūsų karinė vadovybė metė į frontą viską ką turėjo, todėl šaulių įsijungimas į kovas tuo kritišku momentu buvo tiesiog pagelba iš dangaus, kaip yra pasakęs vienas iš augštesnių kariuomenės vadų (mjr. J. Sutkus, vėliau generolas).

Pagelba atėjo laiku: taip iš Kauno į Raseinius išvyko stambus šaulių būrys pagelbėti veikiančiai kariuomenei ir drauge su komendantūros kuopa saugojo fronto kairįjį sparną. Jų veikla pasireiškė tuo, kad jie žvalgė priešą ir palaikė ryšį su užfrontėje veikiančiais Telšių, Tauragės ir Žalpių šaulių-partizanų būriais. Spalio 20-21 dienomis, drauge su kariuomenės daliniais, dalyvavo kautynėse prie Šimkaičių, Nemakščių Paprūdės ir Žvirgždų.

Lapkričio mėn. pradžioje į bermontininkų užimtus Šiaulius slaptai atvyko R. Skipitis su V. Požėla ir ten suradę K. Bielinį, drauge įsteigė laikiną šaulių-partizanų štabą, kurio uždavinys buvo sukelti aktyvią partizanų veiklą — žvalgyti bermontininkus ir žinias perdavinėti kariuomenės fronto štabui Baisogaloje, be to, paruošti ir išplatinti atsišaukimus apylinkių gyventojams, raginančius kovoti su priešu. To pasėkoje susiorganizavo apie 20 šaulių-partizanų kovos būrių, kurie turėjo apie 100 didesnių ir mažesnių susirėmimų su bermontininkais.

Lapkričio mėn. 21 d. Lietuvos kariuomenei pradėjus didįjį puolimą, partizanai sustiprino savo veiklą, išsprogdindami keletą geležinkelio tiltų. Nelaimei, tuo metu nutrūko ryšis su Šiaulių miestu. Gerai pradėtas puolimas buvo sustabdytas. Santarvininkų Kontrolės Komisija pareikalavo mūsų vyriausybę sustabdyti puolimą, remdamiesi pretekstu, kad bermontininkams būtų leista laisvai pasitraukti į Vokietiją. Partizanų vadovybė, nesulaukdama atvykstant kariuomenės ir nežinodama tikrosios padėties, labai susirūpino ir pasiryžo iš puolamųjų veiksmų pereiti į gynimosi stovį. Laik. partizanų štabas, visuomenės vardu, kreipėsi į Santarvininkų misijos gen. Nisselį Šiauliuose su reikalavimu, kad bermontininkai neterorizuotų vietos gyventojų, nenaikintų turto, paleistų suimtuosius ir grąžintų pagrobtą turtą. Šita partizanų intervencija turėjo reikšmės. Bermontininkai greitai iš miesto pasitraukė. Kol atvyko mūsų kariuomenė, Šiaulių mieste ir apylinkėje tvarką palaikė partizanai. Kariuomenei atvykus, ant greitųjų suorganizuoti partizanų būriai buvo, bendrąja tvarka, tuojau įjungti į Šaulių Sąjungą.

Partizaninės kovos su lenkais prasidėjo 1919 m. vasarą, tai yra tuo laiku, kai mūsų kariuomenė kovojo su bolševikais ir bermontininkais. Platūs barai buvo nelengva apsaugoti, todėl prie apsaugos buvo pritraukti partizanai ir šauliai. Jie saugojo kelius, tiltus ir ėjo lauko sargybų tarnybą, dalyvavo ir kautynėse, drauge su kariuomene, ar vietos milicija, Seinų, Punsko ir Ukmergės apylinkėse. 1920 m. rugsėjo mėn. karo veiksmams su lenkais prasidėjus, ŠS-ga apsiėmė vadovauti visai partizaninei veiklai. Centro valdybai prašant, Krašto Apsaugos ministerija priskyrė daugiau karininkų, todėl buvo įsteigtas Šaulių Fronto štabas, kurio tikslas buvo koordinuoti šaulių kovos veiksmus. Štabo v-ku buvo paskirtas M. Šalčius, o vyr. šaulių vadu karn. P. Klimaitis. Šaulių Fronto štabas pafrontėje įsteigė 5 šaulių lauko štabus: I — Kalvarijoje, II — Ukmergėje, III — Utenoje, IV — Alytuje ir V — Kaune. (Balys Pupalaigis savo atsiminimuose šaulių leidinyje "Nepriklausomai Lietuvai" aprašo ir VI šaulių lauko štabo veiksmus, kuris buvo Kaišedoryse. *Red.*).

Lauko štabai savo veikimo plotą pasiskirstė rajonais, kuriuose veikė būriai ir skyriai. Šaulių veikla fronte ir užnugaryje stipriai pasireiškė prieš prasiveržusius lenkų raitininkus, o taipogi Merkinės, Perlojos, Varėnos ir Valkininko rajonuose, bei Molėtų, Labanoro ir Linkmenų apylinkėse.

Prasminga mūsų jaunystė

J. Narūnės atsiminimai

Tais tolimais laikais, kai iš pelenų ir degėsių kėlėsi laisva Lietuva, kiekvienas geros valios lietuvis-lietuvė skubėjo su talka, kuo tik galėdami, padėtų savo tėvynei.

Atsimenu, mano motina (vėliau buvusi vyriausia amžiumi šaulė) nešė savo vienintėlę senovišką sagtį ir vestuvinius žiedus į Valstybės iždą . . . Ir ne ji viena. Daugelis geraširdžių moterų aukojo auksinius papuošalus, nes iždе nebuvo aukso . . . Amerikos lietuviai tada siuntė savo dolerius, kad padengtų mūsų naująją valiutą — litus.

Ką bekalbėti apie jaunimą! Apsiginklavę visi skubėjo į frontą, ginti kraštą nuo iš visų pusių puolančių priešų. Šiaurės rytuose slinko į mus sovietų bolševikai, iš pietų jau judėjo lenkų legionas, o vakaruose siautė bermontininkų gaujos. Viduje ne ką turėjome geriau. Kaune vis dažniau degė gaisrai. Komunistai ir lenkai-peoviakai (lenkų karinė organizacija) kėlė neramumus, ruošdamiesi pavergti Lietuvą ir lietuvius.

Mūsų geriausių šeimų sūnūs už tėvynės laisvę aukojo savo gyvybes. Šiaudinėse pastogėse gimę didvyriai griebėsi ginklo ir negestančiu entuziazmu skubėjo į frontą. Juos, brangiuosius, išlydėdavome su gėlėmis iš laikinosios sostinės Kauno. Didžiavomės jais, ir laukdavome, laukdavome žinių nuo jų . . .

Šios vietovės buvo silpniau kariuomenės saugomos, todėl čia stipriai talkininkavo šauliai-partizanai, kurie įsijungė į kovas savanoriškai, kaip Perlojos šauliai. Rimtesnių kautynių bei susirėmimų su lenkais šauliai turėjo Valkininke, Labanore, Linkmenyse, Bobriškėse, Dargužių kaime, Alytaus aps., Baltadvaryje, Traškūnuose, Truskavoje, Andrioniškyje ir Rūbikiuose. Apie Perlojos šaulius noriu paminėti atskirai, nes man asmeniškai teko ten būti, kai tuo metu 1. pėst. pulkas toje apylinkėje saugojo barą. Turėjau garbės būti paskirtas Perlojos užtvaros viršininku ir saugoti barą prie Merkio upės bei dalyvauti drauge su šauliais susidūrimuose ir kautynėse. Perlojos šaulių būrys, teisingiau kuopa, nes turėjo virš 100 pajėgių šaulių, buvo labai karingas ir gerai organizuotas. Saugojo platų barą nuo Merkinės iki Valkininko. Savo Perlojos respubliką gynė atkakliausiai ir kruvinai. Būrys neteko 10 nukautų ir tiek pat sužeistų. Būriui vadovavo šauliai: Česnulevičius, Lukoševičius, Staškus, Trumpa ir vėliau kun. Petkelis, Perlojos klebonas. Į ŠS-gą perlojiečiai įsijungė 1920 m. rugsėjo mėn. Perlojos šaulių-partizanų veiksmus ir nuopelnus ŠS-ga augštai vertino.

Tuo pat laiku prie karo veiksmų prisidėjo ir kiti pietryčių būriai, kaip Punsko, Šeštokų, Gražiškių, Vyštyčio, Kučiūnų, Nemunaičio, Nedzingės, Puvočių ir Mergažerio. Kadangi ten lenkų užpuldinėjimai dažnėjo, tai M. Šalčius buvo bepradedąs organizuoti Alytaus ir Kalvarijos šaulių brigadas — ekspedicinius pulkus. Matyt, pritrūko vyrų, tai pasitenkino išsiųsdamas tik du būrius iš Kauno, kurie įsteigė keliolika naujų būrių: Semeliškėse, Žąsliuose, Paparčiuose, Aukštadvaryje, Molėtuose, Širvintuose ir kitur. Šie būriai turėjo daug susirėmimų ir rimtų kautynių su lenkais.

1920 m. lapkričio 21 d. Tautų S-gos Kontrolės komisija kovas su lenkais sustabdė ir nustatė neutralinę zoną, kurioje susirėmimai vistiek vykdavo, nes lenkai jos nesilaikė ir nesiliovė terorizuoti lietuvių gyventojų. Tik 1923 m. neutrali zona buvo padalinta ir liko pavadinta demarkacijos linija. Nuo tada pasibaigė ir kovos.

Per tas lemiamas ginklų ir dvasios kovas daug šaulių-partizanų paukojo savo gyvybes dėl Lietuvos laisvės.

Šios istorinės laisvės kovos liudija, kad ano meto kartos ryžtingai kovojo dėl Lietuvos laisvės. Ne veltui yra pasakyta, kad mūsų istorija yra rašyta ugnimi ir kardu. Tai reiškia, kad gaisrų pašvaistės niokojo lietuvių sodybas, kad liepsnose pleškėjo trobėsiai ir manta, kad gausiai liejosi lietuvių kraujas. Tai reiškia, kad mūsų istorija ne vien krauju rašyta, bet tuo pačiu krauju Lietuvos žemė patręšta, ašaromis palaistyta. Yra didi tiesa, kad žmonių kančios veltui nepražūna, kad iš kančios yra kuriama gyvenimo realybė. Mūsų kartos karžygiai šauliai ir partizanai žuvo ir tebežūsta, todėl reikia tvirtai tikėti į Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, tikėti į Jos amžinybę. Tos viltys virpės Lietuvos sūnų ir dukrų širdyse tol, kol virpės jų širdys. Mes ir vėl sukilsim ir eisim, kaip neturėdami ramybės ir poilsio, kol nerasime savo namų. Ir mes atvyksime laiku!

Lietuvoje Šaulių Sąjungos nėra. Tegyvuoja Šaulių Sąjunga tremtyje!

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Kareivis — Lietuvos Gynėjas. Lietuva, 1926.
2. Dr. J. Matusas. Šaulių Sąjungos Istorija.
3. St. Butkus. Savanoris 1918-1920 m.
4. A. Šukys. Atsiminimai iš Liet. Neprikl. kovų 1919-21 m.
5. Lietuvių Enciklopedija XV, XXII ir XXIX t.t.

Janina Narūnė ir Kazė Kudirkaitė, 1919 metais Kaune.

Mes skubėjome prie žinių ir informacijų centro, trokšdamos išgirsti kas dedasi fronte. Kai gaudavom telefonogramą su geromis žiniomis, visi nuoširdžiai džiūgaudavome. Bet, kai ateidavo blogų žinių, apie nesekmes ar brolių žuvimą — tada rodydavosi, kad širdy susikaupdavo visos tautos skausmas! . . .

Keista naktis. Atsimenu vieną vėlyvos vasaros vakarą (tur būt, tai buvo 1919 m.). Mudvi su Kaze Kudirkaite ėjome į Kauno senamiesčio Klaipėdos gatvę, kur turėjome budėti prie telefono ir priiminėti žinias iš veikiančių šaulių fronte.

Jaunas šaulys atidarė duris ir įsileido mudvi į vidų. Jis patarė mums neištraukti rakto, esą taip būsią saugiau vienoms mergaitėms nakčia. Palinkėjęs ramios nakties, pats išskubėjo.

Įjungusios šviesą pastebėjome labai keistas išmargintas sienas. Ant jų buvo išpiešti nuogų moterų kūnai. Mudviem nei šiaip, nei taip čia pasirodė. Buvo labai nejauku . . . Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo vienintėlis didesnis butas Kaune, kurį buvo galima sekvestruoti, kaip nenaudingą ir visai nereikalingą. Reikėtų čia priminti, jog tuo metu buvo didelis butų trūkumas.

Kas daryti? Susėdome prie didelio stalo, arti prie telefono ir laukėme, gal kas paskambins. Staiga kažkas pabeldė į duris . . . Pasigirdo girtas vyro balsas. Susigūžusios, pasilenkusios nuslinkome į pastalę . . .

— Kad tik tas girtas mūsų nepastebėtų, — šnibždėjo susirūpinusi Kazė. Langai buvo didžiausi, langinės neuždarytos . . .

— Gal geriau šviesą užgesinti?

— Ne, ne, — protestavau aš, — tada bus aišku, kad namuose vaikščioja žmonės . . . jis ims daužyti duris, kad įsileistume.

Kiek pašūkavęs, duris kojomis paspardęs, galop gerai išsikoliojęs, girtasis nuėjo šalin.

Tą naktį, lyg tyčia, nebuvo nei vieno telefoninio šaukimo. Tačiau mudvi nemiegojome nei valandėlės, nes gąsdino neįprasta aplinka.

Anksti rytą tas pats šaulys atėjo mudvi pavaduoti. Greitai abi nužingsniavome prie Karo muzėjaus, kur turėjome išsinuomavusios kambarėlį, pas vienus pažįstamus. Iš viso, kambarių tada niekas neturėjo išnuomavimui. Kazė Kudirkaitė pamažu nušlepsėjo į savo ministeriją, kurioje ji sekretoriavo. Ministeris buvo inž. Steponas Kairys. Aš pavargusiu žingsniu pasiekiau Spaudos biurą, kur dirbau Albino Rimkaus vadovybėje.

Šaulių moterų pasitarimas. Vakare nuėjome į bendrą šaulių susirinkimą. Vadovavo Vladas Pūtvis-Putvinskis. Tie mūsų dar neskaitlingi susirinkimai paprastai vykdavo Donelaičio g. 13 nr., privačiame Emilijos ir Vlado Putvinskių bute.

Mudvi su Kaze papasakojome viską kas nakčia nutiko. Buvau tikra, kad visi pasijuoks iš mudviejų baimės . . . bet, mūsų mylimas šaulių tėvas Vl. Putvinskis staiga surimtėjo. Jis kažką galvojo . . . Paskui su giliu įsitikinimu tarė: "Ne, nereikia mergaitėms nakčia pasilikti tenai." Jis buvo ne tik jautrus, suprantantis ir atlaidus, bet kartu globojantis ir tėviškas. Neilgai galvodamas šaulių vadas tarė, kreipdamasis į mudvi: "Štai mano žmona, susipažinkite. Visos drauge pasitarkite, pasikalbėkite, kaip greičiau organizuoti prie šaulių s-gos moterų šaulių skyrių." Prieš mus stovėjo augšta, tiesi, kaip liepa, Emilija Putvinskienė. Jos nuostabių, mėlynų akių žvilgsnis švitėjo nuoširdumu. Kalboje ji buvo labai paprasta, atvira, lyg sena pažįstama. Ji mūsų nevaržė. Dėl to jautėmės laisvai, lyg namie.

Susėdusios ėmėm kalbėti apie lietuvės šaulės pareigas. Emilija Putvinskienė pasakojo apie suomių šaules, dideles patriotes, veiklias ir drąsias partizanes, palikusias jai geriausių atsiminimų, kai ji buvo drauge su vyru apsilankiusi Suomijoje. Prie mamos prisėdo vyresnioji dukra Onutė Putvinskaitė (vėliau Tercijonienė). Dar jauna amžiumi, bet veikli ir sąmoninga šaulė. Prisijungė prie mūsų ir Birutė Grigaitytė, atskubėjusi į Šaulių s-gos susirinkimą.

Svarstėme, planavome. Pamažu ryškėjo šaulių moterų veiklos gairės. Sunkiuoju tų trijų frontų karo metu aktualus buvo pirmosios pagalbos

LŠST CV POSĖDIS DAINAVOJE

Posėdis įvyko 1971 m. birželio 18 ir 19 d. Ideologinės-Kultūrinės šaulių savaitės metu. Kadangi LŠST centro valdybą sudaro Detroito, Čikagos ir Delhi, Ont. (Kanados) šauliai, tad posėdžiams yra išnaudojami įvairūs šauliški suvažiavimai, šaudymo varžybos, o šįkart pasinaudota Ideologinės - Kultūrinės savaitės sąskrydžiu. Posėdis užsitęsė kiek ilgiau: 1971-VI-18 d. vakare 3 val. ir VI-19 d. nuo 8 val. vakaro 2 valandas; taigi, viso posėdžiauta penkias valandas.

Pirmininkavo LŠST c.v. pirm. Vincas Tamošiūnas, sekretoriavo LŠST I sekr. Jurgis Baublys. Dalyvavo (LŠ ST c. valdybos nariai): Jonas Šostakas, Vytautas Keturakis, Karolis Milkovaitis, S. Radzvickas, Vincas Šarka, Stepas Jakubickas, Mykolas Vitkus, Stasys Bernatavičius, Vladas Išganaitis (garb. narys), Algis Budreckas, Vladas Mingėla ir Jonas Švoba.

Savo pranešime LŠST c.v. pirm. V. Tamošiūnas išsamiai apžvelgė šauliškąją veiklą. Šauliškoji ideologija priimtina visų pažiūrų lietuviams (išskyrus komunistus), užtat veikla plinta, steigiami nauji šaulių vienetai.

Spaudos Informacijos fondas nežymiai auga. Iš tų lėšų numatyta kasmet apdovanoti tris šaulius laikraštininkus — labiausia pasižymėjusius plunksnos darbe. Šiuo metu skiriamos tokios premijos: I — 100 dol., II —75 dol. ir III — 50 dol. Be to, yra suprojektuotas ir išspausdintas atitinkamas pažymėjimas su užrašu: "Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje. Aktas. Už nenuilstamą plunksnos darbą ir uolų bei objektyvų šauliškų darbų, bei idėjų kėlimą lietuviškoje - šauliškoje spaudoje, LŠST Spaudos - Informacijos Fondo premijų komisija nutarė ..... dolerių paskirti." Kairėje meninė grafika: ąžuolų lapai ir giliukai, kurių tarpe Gedimino stulpai. Šį pažymėjimą pasirašo ir parenka laureatus, kasmet nauja, apdovanojimų komisija. Pažymėjimą nubraižė, suprojektavo ir suredagavo LŠST c.v. vicepirm. Karolis Milkovaitis. Taip pat, jo rūpesčiu šis gražus apdovanojimo aktas buvo išspausdintas.

Ne viskas įdomu visuomenei kas buvo daugiau tame Šaulių s-gos c.v. posėdy svarstyta, kas buvo apkalbėta. Tačiau visiem įdomu, kad Vlado Pūtvio-Putvinskio monografija tikrai bus paskelbta šiais metais. Be to, įprašyti dailininkai ruošia metinių švenčių, o ypač Kalėdų, sveikinimų atvirukus — šauliškos minties piešinius. Atvirukų išspausdinimu rūpinasi c.v. vicepirm. Karolis Milkovaitis, P. Padvaiskas ir St. Bernatavičius.

Svarstytas š. Juozo Petrausko siūlymas — skelbti dramos veikalo konkursą. Šis klausimas buvo atidėtas ateičiai. Taip pat nutarta išspausdinti ir kiekvienam šauliui išduoti nario pažymėjimus: Amerikos ir Kanados lietuvių šaulių pažymėjimai bus kiek skirtingi. Žodžiu, Kanados šaulių rinktinė nario pažymėjimų turinį spręs atskirai, ir jį nustatys tokį, koks neprieštaraus Kanados įstatymams.

Vlado Pūtvio monografiją spausdina š. Vladas Vijeikis Čikagoje. Jau šiuo metu visi lietuviai turėtų šią įdomią ir istoriniu požiūriu vertingą knygą užsiprenumeruoti. Eiliniai prenumeratoriai iš anksto sumoka 10 dol., gi garbės prenumeratoriai — 30 dolerių.

LŠST c.v. I vicepirm. Stepas Jakubickas savo pranešime paminėjo, kad 1971 m. Montrealy išrinkta nauja LŠST Kanados Rinktinės valdyba. Šiuo metu Rinktinės pirm. pareigas eina š. Stepas Jakubickas. Dalyvauta Kanados armijos ir tautybių vėliavų parade. Dalyvavo įvairios tautos su savo vėliavomis: čekai, slovakai, lenkai, vokiečiai. ukrainiečiai. Lietuviai šauliai žygiavo savo vėliavų sargyboje atskiru daliniu.

LŠST c.v. jūros šaulių vadovas ltn. Mykolas Vitkus, Dainavoje vykusioje Ideologinėje-Kultūrinėje šaulių savaitėje, ėjo komendanto pareigas. Savo pranešime paminėjo, kad visos valgį gaminančios ir prie stalų maistą paduodančios šeimininkės-padavėjos yra Švyturio kuopos šaulės ir savo darbą aukoja Šaulių sąjungai.

LŠST c.v. sporto vadovas Vytautas Keturakis savo plačiame ir gerai apgalvotame pranešime kalbėjo apie Šaulių sąjungos šaudymo taisyklių pakeitimą. Projektas visų c.v. narių vienbalsiai priimtas. Šaudymo - sporto vadovas V.K. pažadėjo šias taisykles apdoroti, kai ką pataisyti ir išsiuntinėti kiekvienam LŠST c.v. nariui. Tačiau pažadėjo prisilaikyti Šaulių sąjungos išleistų (Reivyčio suredaguotų) taisyklių.

Ateityje sporto švenčių ir suvažiavimų bei ideologinių-kultūrinių dienų ar savaičių ruošimu rūpinsis LŠST centro valdyba.

Nutarta labiau rūpintis kuo daugiau jaunimo įtraukti į šaulių patriotines gretas. Todėl ateityje bus puoselėjama ne tik šaudymo šaka, bet nutarta plėsti įvairiarūšį sportą: jieties mėtymą, rutulio stūmimą, bėgimus įvairiais nuotoliais, plaukimą, šokimą į augštį ir tolį ir t.t. Kaip ir iki šiol iškilūs šaudytojai bus apdovanojami aukso, sidabro ir bronzos medaliais. Ir šioje Kultūrinėje savaitėje buvo pravesti siauru mastu, "mėgėjiškai", šaudymai. Šaudė nedaug. tik 14 šaulių.

Konkursinio masto šaudymo varžybos įvyks šį rudenį Darbo Dienos metu Detroite, Dainavos stovykloje.

"Kariui" kasmet buvo skiriama 150 dol. parama; šiame posėdy Centro valdyba nutarė tą paramą pakelti iki 200 dol., ši suma įmokama be jokių sąlygų. Tačiau už papildomus puslapius susitariama su Kario redakcija ir administracija.

Pro domo sua

Šaulių Žvaigždės ordino ir medalio klausimas. Pranešimą darė vicepirm. Karolis Milkovaitis. Ordino tarybą

---

klausimas — reikėjo gelbėti sužeistuosius. Emilija Putvinskienė labai energingai ėmėsi organizuoti sanitarijos skyrių su pirmosios pagalbos kursais. Panašius kursus buvau lankiusi Petrapilyje Didžiajam karui prasidėjus, dėl to mūsų organizuotų kursų nebelankiau. Kursų vadovas buvo chirurgas dr. Žemgulys.

Neužilgo, per visuotinį moterų susirinkimą buvo sudarytos: sanitarijos, finansų ir propagandos komisijos. Prisidėjo žymiai daugiau moterų: D. Narkevičiūtė, Grigaitytė, Gruzdaitė, Marčiulionytė, medikė Onutė Karpauskaitė, Popikaitė ir R. Ivanauskienė, veikli komisijos (rodos, pedagoginėje srityje) vadovė.

Visos energingai dirbo, aukojo poilsio valandas. Visas mus jungė didelis idealizmas, užsidegimas, kai Lietuva budo, organizavosi, statėsi. O mūsų buvo nedaug — tik saujelė inteligenčių. Tačiau visur turėdavom suspėti, visas spragas užpildyti — tiek tarnybose, tiek plačiame visuomeniniame gyvenime, kuriam prasidedant buvom pirmosios talkininkės ir darbininkės.

sudaro: gen. A. Musteikis, garb. n. Vl. Išganaitis, Kunig. Kodatienė, S. Cecevičienė, R. Skipitis. Per 15 metų į apdovanotųjų šaulių, ordinu ir medaliu, skaičių pateko 293 nusipelnę Lietuvai ir Šaulių sąjungai asmenys. Buvo ir priekaištų (spaudoje), kad ne visi apdovanotieji buvo verti Šaulių Žvaigždės ordino. Tačiau, reikia atsiminti, kad šiuo metu ne visi mėgėjai kritikuoti yra teisūs. Šiuo metu užsakyta 50 Žvaigždės ordinų ir 150 medalių. LŠST c.v. pirm. V. Tamošiūnas į priekaištus atsakė, kad apdovanojamųjų skaičius šiuo metu labai nežymus. Be to, jo žiniomis, nebuvo nė vieno neverto šio ordino.

Pagaliau, kiekvieną pristatomąjį apdovanoti apsvarsto Ordinų taryba — jau anksčiau išvardinta pavardėmis. Dėl tų ordinų pasitaiko žodinių ir rašytinių priekaištų, nurodant, kad šiuo metu Šaulių Sąjunga neturinti teisės bet ką apdovanoti. Keistu, tačiau, sutapimu šioje Atlanto pusėje gyvenančiųjų šios rūšies priekaištai kažkodėl taip harmoningai sutampa su pavergtoje Lietuvoje viešpataujančių komunistinių dignitorių nuomonėmis.

Bet, ar mes turime paisyti ką apie apdovanojimus rašo, ar kalba komunistai? Atsiminti reikia, kad Lietuvos Šaulių sąjunga turėjo ir tebeturi teisę apdovanoti Šaulių sąjungai ir nepriklausomai Lietuvai nusipelnusius šaulius ir net ne šaulius.

O ką maskviniai rusai-komunistai apie tai galvoja mum visiškai nesvarbu. Mes nesirūpinam kiek tonų maskvinių ordinų pasklinda pavergtoje Lietuvoje ... ir jais apdovanojami tik tie, kurie smaugia, kankina, niekina ir žudo lietuvius, kurie noriai valgo iš maskvinio partinio lovio.

Be to, dėl panašių priekaištų lietuvių spaudoje (per nesusiprtimą ir neatsakingų asmenų neteisingą informaciją) yra pabėrę ir geri lietuviai, bet jie buvo suklaidinti. Pagaliau, šauliai savo namuose turi teisę šeimininkauti taip, kaip jiem patinka.

V. Mingėla

ŠAUDYMO SPORTAS

š. Vyt. Keturakis,
LŠST Sporto vadovas

Kanadoje

Kanados šaulių rinktinės trečiosios metinės šaudymo varžybos 22 k. šautuvais, 50 yardų atstume, įvyko 1971 m. gegužės mėn. 16 d. Hamiltono Lietuvių Medžiotojų klubo "Giedraitis" šaudykloje. Dalyvavo 25 šauliai, 7 šaulės ir 3 jaunuoliai, atstovaudami Vl. Pūtvio, LK Mindaugo ir DLK Algirdo šaulių kuopas.

Kanados rinktinės geriausias šaudytojas yra Eugenijus Sičiūnas. Geriausiai iš įv. padėčių sušaudė: Vytautas Keturakis — gulom, Gediminas Daugėla — stačiom ir Eug. Sičiūnas — klūpom, visi Vl. Pūtvio kp. šauliai. Šiose varžybose pirmą kartą buvo panaudotas šaudytojų klasėmis suskirstymas.

Pirmoje komandoje: II (taikliųjų šaulių klasėje) Eug. Sičiūnas laimėjo š. Mykolo Petrulio, Vl. Pūtvio š. kp.,

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vadovybė. Iš k. sėdi: kp. garb. šaulys Sergiejus Radzvickas, Kazė Brazienė, Emilija Genčiuvienė, kp. garb. teismo pirm. Algirdas Budreckas, ŠS garb. narys ir kp. pirm. Vladas Išganaitis, kp. garb. šaulys Alfa Valatkaitis, kp. moterų vadovė Stasė Cecevičienė ir Petras Padvaiskas. Iš k. stovi: Kazys Bubinas, Juozas Pranaitis, Antanas Bendoraitis, Valdas Džiuvė, Jonas Šiugždinis, Julius Pocius, Juozas Petrauskas, Albertas Kvečas, Večislovas Brazas, Pranas Beinoras, Aleksas Pipiras ir Pranas Tomkus. Nuotr. V. Noreikos

Pavergtų Tautų savaitės protesto žygis Čikagos vidurmiestyje. Viršuje, dešinėje — Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vadovybė atidengtame automobilyje; kairėje — nešami plakatai; apažioje dešinėje — lietuvių organizacijų vėliavos, kairėje — jūros šaulių kuopos "Klaipėda" vadovybė pravažiuoja pro tribūną.
V. Noreikos nuotr.

Detroito Stasio Butkaus kp. Moterų sekcijos narės metiniame susirinkime. Iš k.: sekcijos vadovė Bronė Selenienė, v-bos narės Valerija Šikienė ir Vladė Šiurkienė ir nauja šaulė Salomėja Grigaitienė.

K. Sragausko nuotr.

dovanotą pereinamąją taurę; III (patyrusiųjų šaulių), pereinamąją taurę laimėjo G. Daugėla; IV (kovūnų klasėje), pirmą vietą laimėjo š. Augustinas Navickas, Vl. Pūtvio š. kp.

Antroje komandoje pirmąsias vietas laimėjo: I klasėje — Antanas Jankauskas, DLK Algirdo š. kp.; II klasėje — Stasys Jokūbaitis, Vl. Pūtvio š. kp.; III klasėje — Klemensas Kiaušas, LK Mindaugo š. kp. ir IV klasėje — Balys Kasperavičius, LK Mindaugo š. kp.

Be klasių šaudyme pirmą vietą laimėjo š. Vytautas Stočkus, Vl. Pūtvio š. kp.

Šaulių moterų pereinamąją taurę, dovanotą š. Vytauto Borkerto, laimėjo Vida Kizirskytė, LK Mindaugo š. kp.

Jaunimo šaudyme pirmą vietą laimėjo Reimantas Daugėla.

Tarpkuopinė pereinamoji taurė ir vėl liko Vl. Pūtvio kuopoje.

Be anksčiau minėtų, taurėms nupirkti aukojo: š. Mykolas Juodis, DLK Algirdo š. kp., š. Pranas Žiūrinskas, Vl. Pūtvio š. kp. ir Irena Navickienė. Už taures ir piniginę paramą nuoširdus šauliškas ačiū!

Kanados šaulių rinktinės vardu reiškiu padėką Hamiltono lietuvių medžiotojų klubui "Giedraitis" už leidimą pasinaudoti jų šaudykla.

Šaudymo komisiją sudarė šauliai: Jonas Petraitis, Anicetas Povilauskas ir Edmundas Bičiūnas.

Dėkoju už gerai atliktą tarnybą.

Dainavoje

1971 m. birželio mėn. 14-19 dienomis, ideologinės -kultūrinės savaitės proga "Dainavoje" įvykusiose apmokomose šaudymo varžybose dalyvavo 19 šaulių, iš kurių 11 šaudė iš trijų padėčių.

J.š. Stasys Bernatavičius, Klaipėdos j š. kp., laimėjo pirmąsias vietas, surinkęs 539 taškus iš 600 galimų ir, tuo remiantis, buvo atžymėtas "Geram šauliui" bronzos ženklu.

Antras vietas laimėjo: gulom — š. Julius Rimkūnas, stačiom ir klūpom — š. Bronius Valiukėnas.

Trečias vietas alimėjo: gulom — š. Br. Valiukėnas, stačiom — š. J. Rimkūnas ir klūpom — š. Romas Mačionis.

Antrą vietą iš visų padėčių laimėjo š. Br. Valiukėnas, o trečią vietą š. J. Rimkūnas.

Visą savaitę oras buvo gražus ir palankus šaudytojams, tik gaila, kad negalėjo daugiau dalyvauti.

Malonu pastebėti, kad šaudymo sporto lygis kas metai kyla šaulių tarpe ir reikia tikėtis, kad neužilgo turėsime gerą būrį prityrusių šaudytojų.

Sekančios varžybos įvyks rugsėjo mėn. 4-5 dienomis, Dainavoje.

APDOVANOJIMAI

Už nuopelnus Lietuvai ir LŠST apdovanoti Šaulių Žvaigždės ordinu: mjr. Boris Leeman, estas, Toronto, Ont.; Robertas Briežė, latvis, Simo Kudirkos bylos iškėlėjas; š. Stefanija Rūkienė, Hot Springs, Arkansas; š. Vytautas Bilitavičius, Vytauto Didž. š. kp. ir š. Večislovas Brazas, Vytauto Didžiojo š. kp.

Šaulių Žvaigždės medaliu: š. Pranas Beinorius, Vytauto Didž. š. kp.; š. Juozas Pranaitis, Vytauto Didž. š. kp. ir š. Jonas Šostakas, St. Butkaus š. kp.

A. † A.

KAZIMIERUI ŠIMOLIŪNUI

okupuotoje Lietuvoje mirus, jo dukrą Stasę Petrušaitienę, žentą Petrą (T.T. redaktorių) ir sūnų Vladą Šimoliūną su šeima užjaučiame ir kartu liūdime.

L.Š.S.T c.v. pirmininkas Vincas Tamošiūnas;

Ignas ir Stefanija Kauneliai,

Lidija ir Vladas Mingėlai

Pastaruoju metu amerikiečiai masiniai demonstruoja už pasaulinę taiką **reikalaudami nusiginkluoti**, ginklavimui skirtus pinigus naudoti krašto vidaus pagerinimui, civilizacijos ir kultūros pakėlmui. Panašūs išsireiškimai buvo pasirodę ir mūsiškoje išeivijos spaudoje, kalbant apie Lietuvos nepriklausomo gyvenimo laikotarpį.

"Kritiškoje padėtyje, mes pasirinkome patį pavojingiausią kelią, kad išvengtume pražūties — nusigręžt nuo gręsiančio pavojaus", yra pasakęs dr. Edwardas Telleris Branduolinės Fizikos mokslininkų suvažiavime. 1938 m., anglų min. pirm. N. Chamberlainas, grįžęs iš Muencheno, Londone mosavo popierio lapu šaukdamas: "Čia yra taika!" Tačiau, tai buvo preliudas į kruviniausį žmonijos istorijoje karą. 1718 m. Abbe de St. Pierre organizavo amžinos taikos sąjungą tarp 24 valstybių. Jį pasekė Jean-Jacques Russeau. Gi 1795 m. Immanuelis Kantas paskelbė amžinos taikos įstatymą. Nei viena iš tų idejų bent maža dalimi, nepavyko įgyvendinti.

Visur šaukiama "taika", laisvajame pasaulyje jieškomi keliai, kaip prieiti prie susitarimo nusiginkluoti, susitarimo ne su sau lygiu, bet su XX amžiaus rafinuotu partneriu, kuris skelbiasi vienintėlis nešąs pasauliui taiką, tačiau visomis išgalėmis ginkluojasi ir rengiasi karui, nes, ruso žodžiais, Vakarų imperialistai grasina pasaulio taikai.

"Mūsų niekas neužpuls tol, iki bus tikras, kad galės mus sunaikinti. Jei mes galim įrodyti, kad mus užpuolęs priešas pats bus sunaikintas mūsų gynybos ginklais, nei rusas nei kinietis klaidos nepadarys. Jei gynybos ir puolamieji ginklai galėtų būti išlaikyti pusiausvyroje, išvadoje, žmogiškumas vestų į gynybinį ginklavimasi. Tačiau, žinant žmogiškąją prigimtį, net ir tokioje padėtyje esančias tautas, agresyviai nusistačiusias, pastūmėtų avantiūron.

Mes negalėsim išlaikyti taikos tol, kol iki detalių neišnagrinėsime esamas ir galimas situacijas, kol nepažinsim visų galimybių ir kol nebūsim patys viršijančiai stiprūs." Dr. E. Tellerio žodžiai, pasakyti nusiginklavimo konferencijoje, 1969 m. gegužės men.

Europos dvi valstybės, Švedija ir Šveicarija, 150 metų laikotarpyje nebuvo tiesioginiai įsivėlę į karą, nes "... buvo suderinę karo mašiną ir civilinę apsaugą krašto bendrųjų interesų rėmuose, taiką laikydami pagrindu (K. Kilpatrick, Defense & Peace)". "Kiekvienas galvojantis sutiks, kad pasaulyje viešpatautų teroras, jei apsaugos priemonės būtų menkos, arba visai panaikintos. Mes (amerikiečiai) būdami silpni, liktume tik teroro auka, kaip jau atsitiko eilei valstybių. Neparuošimas krašto, nepakankamas apsiginklvaimas, arba visiškas nusiginklavimas, yra vergijos laidas" (dr. E. Teller).

Branduolinės energijos ginklavimosi lenktynėse, amerikiečiai šiandien turi 1.73 kilomegatonų, prieš rusų 10.33 kmgt. Quo vadis America?

•

— Prancūzai pagamino sprausminio variklio raketą, pritaikytą kauti laivus. Normalus matomumas jūroje, dėl žemės apvalumo, vyrauja tarp 36 ir 48 mylių, todėl ir raketa **"Otomat"**, panašiai kaip ir rusų "Styx", ar žydų "Gabriel", sukonstruota veikti tokiuose atstumuose. "Otomat" raketa gali būti laidoma iš laivo, arba nuo žemės. Savo pačios įrengimais, išlaikydama kryptį ji gali skristi vos keleta pėdų virš bangų paviršiaus, kad priešo sekimo nebūtų pastebėta. Raketos ilgis 16 pėdų, apie pusantras pėdos skersmenio, sveria apie ¾ tonos (šarvuoto antgalio užtaiso dalis sveria apie 400 svarų), iššaunama nuo laivo, arba nuo žemės iš savo pačios įpakavimo dėžės. Pradžios greičio palaikymui turi du trumpalaikio veikimo variklius, kuriuos, tam tikrą atstumą nuskridusi, numeta. Raketos veikia tiksliai ir pasekmingai. Prie "Otomat" gamybos yra prisidėję ir italai, nes numato ja apginkluoti savus pakrančių apsaugos laivus.

— Prancūzai pasigamino universalinę **gaubicą** pritaikytą pėstininkų junginiams — šaudyti sviediniais ir raketomis. Vežiojama ant lengvo rėmo, tolišauda nuo 1,1 iki 13 km. Šią prancūzų gamybos gaubicą, pavadintą Mo-120-RT 61, nusipirkę norvegai apginklavo pėstininkų batalionus.

— Apyvartoje pasirodė C klasės, atomine energija varomi, lengvi **rusų povandeniniai laivai**, ginkluoti 8 "Shadock raketomis, 230 mylių tolinašos. Spėjamas laivo greitis yra 20 mazgų vandens paviršiuje ir 30 mazgų pasinėrus.

— Nuo 1955 m. **rusai** išleido 14 bilionų dolerių kitų kraštų karinei pagelbai. Arabų respublikai teko 4.5, Kinijai 1.3, Rytinės Europos kraštams

— 5.0 ir Š. Vietnamui — 3.0 bilionų dolerių. Tuo pačiu metu, tam tikslui, amerikiečiai išleido virš 40 bilionų.

— B. Perrett knyga **"Kautynių vežimai raudonojoje armijoje"** išleista 1970 m. Arco Publishing Co. N.Y., (104 psl., kaina $3.95), apžvelgia rusų vartotus tankus nuo pirmojo M-17, 1917 m. pagaminto iki šių dienų T-62. Tai pirmas tos rūšies knygos vertimas anglų kalboje, informuojantis apie kiekvieną raudonojoje armijoje vartotą šarvuotį, suskirstant juos į atatinkamų laikotarpių atatinkamas grupes, apžvelgiant jų gamybą, technologiją, paskirtį, su trumpais įvertinimais ir pailiustruojant nuotraukomis. Trumpame ir kondensuotame skyriuje patiekiama tarnybos apmokymo metodai ir šarvuočių naudojimo taktika, išryškinant silpnąsias puses tarnybos parengime, organizacijoje ir pagelbinėse priemonėse, vartojant šarvuočius, II Pas. kare. Išryškina ir motyvuoja teigiamas ir stiprias savybes.

— 25 tonų rusų satelitas — laboratorija **"Saliut"**, skrendantis žemės orbitoje, kaip amerikiečiai spėja, yra skirtas pirminei stočiai kelionei į Marsą. 1973 m. amerikiečiai numato paleisti žemės orbiton panašų į dabartinį rusų, 90 tonų satelitą, kuris taip pat bus pirminė stotis kelionei į Marsą. Š.m. lapkričio mėn. rusų ir amerikiečių erdvėlaiviai nukeliaus prie Marso ištirti nusileidimo galimybes.

— Amerikiečiai pradėjo statyti naujo tipo, atomine energija varomus, strateginius **povandeninius** laivus, dvigubai didesnius už dabartinius, ginkluotus galingesnėm branduolinės energijos raketom už dabartines Polaris ir Poseidon.

SOVIETŲ MINTIJIMAS APIE KARĄ

B. B.

Kasdieną ryškėjant rusiško imperializmo plėtrai, kuri, kaip ir kiekviena politinė programa, yra remiama ginkluota jėga, ypatingai šiuo metu, perimant jėgų pusiausvyrą iš amerikiečių, įdomu peržvelgti rusų karinio galvojimo raidą.

1960 m. sausio mėn. Kruščevas paskelbė branduolinės energijos ginklų laikotarpio naują doktriną: — ateities karas bus pasaulinis, masiniai naikinantis, trumpas; strateginės, branguolinės energijos užtaisų raketos turės lemiamos reikšmės. Todėl, Sovietija normalių ginklų gamybą sumažino trečdaliu, kad padidintų branduolinės energijos ginklų kiekį. Su Kruščevo doktrina nesutiko eilė karių, nes jų galvosena, pagrindinės žemės jėgos ir toliau pasiliks tokio pat svarbumo, trumpuose ar ilguose karuose.

1964 m. spalio mėn. perėmus valdžią Brežnevui ir Kosyginui, buvo tikėtasi pasikeitimų kariniame galvojime, tačiau, strateginių branduolinės energijos ginklų gamyba buvo dar labiau išplėsta, o pagrindinės žemės jėgos buvo paliktos tokio pat lygio. Laikotarpyje tarp 1964 ir 1970 m. rusų karinėje spaudoje yra pasireiškę keletas samprotavimų, kilusių daugumoje iš karių, kuriuose buvo nagrinėjama būsimo karo pobūdis, forma, ginkluotų jėgų organizacinė struktūra, karinių jėgų koncepcija, laimėjimo aplinkybės — sąlygos.

Viena iš tokių grupių buvo **tradicionalistai,** pagrindinį vaidmenį atominiame amžiuje skirdami pėstininkams, aviacijai, laivynui, kurių suderintas veiksmas su moderniais ginklais atneš laimėjimą. Ypatingai pabrėžiamas individualaus kovotojo heroizmas, patriotizmas, augšta moralė ir karinis pasirengimas. Šie faktoriai statomi pirmoje eilėje, prieš technologiją ir branduolinės energijos ginklus.

Kita grupė — **modernistai,** kurie technologijos panaudojimą taktinių ir strateginių ginklų sumoderninimui statė pirmoje vietoje.

Trečioji — **radikalistų,** kurie branduolinės energijos ir normalių ginklų reikšmę laikė tolygiais, taigi ir jų pritaikymas ir tobulinimas turi būti tolygus. Laimėjimui reikalinga visų ginklų vienodas pritaikymas galimiems reikalavimams, taip pat kaip ir krašto ekoniminiai ištekliai, industrija ir gyvoji jėga.

Pagaliau, ketvirtoji grupė — **politinė,** kuri matė laimėjimą, turint karines jėgas visiškoje komunistų partijos kontrolėje ir įtakoje.

Tradicionalistams atstovauja marš. P. A. Rotmistrovas, Šarvuočių Karo akacemijos viršininkas. Jis pabrėžia, kad nauji kautynių metodai greit nepakeičia nusistovėjusių; jie privalo būti pritaikomi palaipsniui. Strateginės raketos tuoj pat nepakeis elementarinių karo veiksmų, kaip pav. taktinių žemės operacijų, todėl ir reikia, pagrinde, studijuoti žemės kautynių veiksmus naujų strateginių ginklų - raketų įtakoje. Plk. I. Korotkovas sako: jei imperialistai naudoja normalius ginklus, tai tas pats tinka ir rusams. Tradicionalistai ypatingai išryškina šarvuočių vaidmenį, nes jie labiausiai atsparūs branduolinės energijos ginklams ir tinkamiausi taktinėse operacijose, ypatingai puolime. Kaip patirtis parodė, šarvuočiai yra vadovaujantis ginklas visokiose kautynėse, svetimų kraštų okupaciją imtinai (Vengrija, Čekoslovakija). Didelių priešo jėgų telkinių ir išteklių naikinimas yra strateginių branduolinės energijos ginklų uždavinys. Atominiai taktiniai ginklai, aviacija ir artilerija žemės kautynėse tampriai rišama su šarvuočiais (marš. K. Kazakovas — artilerijos viršininkas) Artimose kautynėse artilerija yra pirminė šarvuočių parama, naudojant, lygiagrečiai, taktinius branduolinės energijos ginklus. Laivynui skiriami nepriklausomi strateginiai uždaviniai. Viceadm. Kotovas, rusų karinio laivyno viršininkas pareiškė, kad rusų laivynas, bet kuriame pasaulio krašte gali savistoviai sunaikinti bet kokias priešo jėgas. Tradicionalistai aviaciją numato žemės jėgų tiesioginei paramai. Jie pabrėžia, kad vokiečių jėgas sudarė žmonės, karo vedimo ekspertai, bet ne vien ginklai ar technologija. Karinė konstrukcija negali bazuotis manevrų patyrimais ir teorija, bet tikrųjų kautynių sąlygomis, pagrindiniais ginklais ir pačiomis kautynėmis. Nežiūrint ginklų modernizavimo, pagrindinę laimėjimo naštą nešą kario moralė, drausmė ir karinis pasirengimas (marš. Rotmistrovas, Krasnaja Zvezda 1964 m. balandžio 26 d.). Strateginiai branduolinės energijos ginklai — raketos, tradicionalistų priimami kaip pagelbinė priemonė, kuri turi būti tobulinama ir tolygiai plečiama strateginiams uždaviniams.

Tradicionalistai skiria didelės reikšmės krašto ekonominiam pajėgumui ir kariniam tautos auklėjimui.

Modernistinę pažiūrą atstovauja Lenino vardo Karo akademijos modernių ginklų skyriaus viršininkas plk. S. A. Tiuškevič ir Bondarenko, kurių samprotavimai tilpo rusų 1966 m. karinėje spaudoje. Jie iškėlė branduolinės energijos strateginių ginklų svarbą ateities karuose ir žemės jėgų vystymo ribojimą. Strateginėm jėgom statomi uždaviniai — sunaikinti priešininko ekonominį, karinį, politinį, ir administracinį pajėgumą, privalo turėti pirmenybę prieš žemės jėgoms statomus uždavinius. Kariniai išradimai ir naujų doktrinų studijos negali remtis tik praeities kariniais patyrimais. Branduolinės energijos strateginiai ginklai neturi ryšio su krašto ir kario morale ir politiniu nusistatymu. Karinėje srityje politikų vaidmuo turės mažėti ir mokslininkų didėti.

Modernistų pažiūra ateities karas turės būti globalinis ir vedamas branduolinės energijos ginklais, todėl ir didelės armijos bei plataus masto mobilizaciniai parengimai nebus reikalingi. Gen. Zavialov, 1965 m. liepos mėn. 27 d. Krasnaja Zvezda žurnale įrodinėjo reikalą karo veiksmų iniciatyvą turėti savo rankose jau pačioje pradžioje, nes laimėjimui laikas turės būti labai trumpas. Pirmajam smūgiui nepavykus, priešas perimtų iniciatyvą ir sunaikintų strateginį pajėgumą, taktinių žemės jėgų sunaikinimas liktų tik laiko klausimas.

Strateginių raketų viršininkas marš. Krylovas yra pareiškęs, kad 1969 m. rusų strateginės raketos, pasaulio ginklavime, yra pusiausvyroje ir ateities kare turės sprendžiamą vaidmenį, nes jokia priešo priešraketinė gynyba neįstengs sulaikyti pirmojo jų smūgio, kuris bus lemiamas. 1971 m. rusų strateginių raketų pajėgumas ir technologiniai ir kiekiu viršija amerikiečių.

Centralistai — vidurkis tarp tradicionalistų ir modernistų; jie sako, kad reikalingas modernizavimas žemės jėgų, kurios privalo atlikti pagrindinius uždavinius, gi branduolinės energijos ginklai turi būti bendro plano pagelbinė priemonė. Karo akademijos lektorius plk. Grudininas siūlo, pirmoje eilėje, sumoderninti tankus ir įvesti **taktinius** branduolinės energijos ginklus. Iškelia vien tik kurių nors ginklų pervertinimo pavojų. Paneigia laikymąsi nusistovėjusių doktrinų, nes besikeičianti technologija atneša naujus reikalavimus, todėl ir doktrinos turi būti lanksčios.

Centralistai pramato vietinius ir pasaulinius karus vykstant vienu me-

A.A. LTN. VACLOVAS RAGINIS

Birželio 11 d. atsiskyrė nuo mūsų amžinai Vaclovas Raginis.

Gimęs 1910 m. vasario 5 d. Jonėnų kaime, Daugeliškio valsčiuje, Švenčionių apskrityje, taigi, buvo vilnietis.

Lenkams persekiojant, jis 1930 m. pabėgo į nepriklausomą Lietuvą. Baigęs gimnaziją, 1931 m. įstojo į Pirmojo LP A. Smetonos Karo mokyklą ir ją baigė 1932 m. ats. jaun. leitenanto laipsniu. Vėliau, įsįtojo į VD universiteto teisės fakulteto ekonomijos skyrių. Dar būdamas kariūnu, 1931 m., kartu su kitais vilniečiais, įsteigė Vilniečių Studentų korporaciją "Vilnija".

1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Karui pasibaigus, 1947 m. įstojo į amerikiečių sargybų kuopas ir vadovavo įvairioms Lietuvių-Baltų kuopoms iki emigracijos į Australiją.

Atvykęs į Australiją, 1950 m. apsigyveno Geelonge ir nupirko Lietuvių Namams du sklypus žemės, įsteigė Australijos Liet. D-jos skyrių, kurį vėliau pertvarkė į ALB Geelongo apylinkę. Buvo išrinktas į pirmąją ALB Krašto Tarybą ir buvo prezidiumo vicepirmininku. 1954 m. persikėlė į Adelaidę, buvo išrinktas į Lietuvių Namams įsigyti komisiją pirmininku ir vadovavo Adelaidės Lietuvių sąjungos įsteigimui. Ją įsteigus, buvo daugiau kaip 10 metų sąjungos pirmininku. Už nuopelnus jam buvo suteiktas Garbės pirmininko titulas.

Laidoutvės įvyko birželio 14 d. Šv. Kazimiero lietuvių bažnyčioje. Už a.a. Vaclovo vėlę requiem mišias atlaikė kun. A. Kazlauskas, MIC ir pasakė pamokslą.

Karstas buvo pridengtas trispalve lietuviška vėliava; garbės sargyboje stovėjo LVS "Ramovės" šeši nariai, jų tarpe ir pats pirm., Kovojančio Dalinio vadas, kpt. V. Patašius.

Kapinėse, kun. A. Kazlauskui atlikus laidojimo apeigas ir visiems pasimeldus, su a.a. V. Raginiu atsisveikino: visos eilės organizacijų vardu — LVS "Ramovės" pirm. V. Patašius; Sargybų kuopos "Algirdas" ir sporto klubo "Vytis" vardu — J. Jaunutis; Vilniečių vardu — Bronius Jurgelionis, kuris padėjo ant karsto Vilniaus Gedimino kalno pilies plytos gabalėlį. Pabaigoje buvo sugiedotas Tautos himnas.

Jo troškimas — regėti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą neišsipildė; neišsipildė ir jo noras savo kaulus paguldyti šventėnų ar Rasos kapinėse.

Sudieu, Vaclovui Raginiui! Dieve-DuoDangų*!

Ramovėnas-vilnietis,
Petras Juotka

(*=Šventėnų tarme)

•

Iš mūsų bendradarbio, plk. R. Liormono gavome laišką, kuriame jis praneša:

1. A.A. gen. št. plk. B. Jakučio paminklui statyti (žiūr. skelb. **Karys**, 1971 m. Nr. 2, 57 psl.) po 10 dol. aukojo: O. Urbonas, K. Ališauskas ir R. Liormonas. Pačiame Londone T. Vidugiris pažįstamųjų tarpe surinko 42 sv. Visas šias aukas T.V. persiuntė našlei Emilijai Jakutienei, Edingburgh, Scotland.

2. Po ilgos ir sunkios ligos, š.m. liepos 23 d., Kaune mirė plk. Stasys Zaskevičius.

AUKOJO KARIUI:

$75.00

LVS "Ramovė", New Yorko skyrius

$30.00

LŠST St. Butkaus Švyturio šaul. kp. Detroit

Botscharow Marija, Mass.

$10.00

LŠST LK Mindaugo š. kp. Montreal, Canada

Knistautas Salomėja, Cleveland, Ohio

$5.00

Mykolaitis Kostas, Detroit, Mich.

Petrauskas Juozas, Chicago, Ill.

Sederavičius Vytautas, Omaha, Nebr.

$4.00

Morkūnas Karolis, Cleveland, Ohio

Rėklaitis P., W. Germany

$3.00

Algenis Kazys, Woodhaven, NY

Kepalas Algirdas, Woodhaven, NY

$2.00

Ceilius Juozas, Woodhaven, NY

Kiaunė Jurgis, Jamaica, NY

Liormanas Raimundas, Rochester, NY

Michels Bruno, Hyattsville, Md.

Mironas Andrius, Santa Monica, Cal.

Skobeika Ed., Richmond Hill, N.Y.

Tamošiūnas Vincas, Detroit, Mich.

Vitkus Valerijonas, Rochester, NY

Zabelskis Jurgis, Flushing, NY

$1.00

Barčauskas Jurgis, Waukegan, Ill.

Janušaitis Juozas, Gary, Ind.

Juškaitis Jonas, Berwyn, Ill.

"KARYS" nuoširdžiai dėkoja aukotojams!

---

tu, arba atskirai, dėl skirtingų konfliktų pobūdžių. Marš. V. D. Sokolovskis 1968 m. "Vojenny Vestnike" pasisako, kad dėl anų galimybių visos ginklų rūšys turi būti moderninamos ir didinamos, nes kiekvienu atveju, tik kuri nors dominuojanti ginklų rūšis galės visokiose situacijose veikti. Ateities karas gali būti trumpas, tačiau yra didelė galimybė, kad gali būti ir labai užsiteseęs, todėl ir ištekliai privalo būti numatyti.

Sumoje — branduolinės energijos strateginiai ginklai turės įvykdyti pagrindinius uždavinius, likusios jėgos, savo skalėje, vykdys karo užbaigimą, todėl visos ginklų rūšys turi būti išlaikytos atatinkamoje lygsvaroje.

Politinė grupė vadovaujasi Lenino pastatymu: ginkluotos jėgos yra stipresnės ten, kur yra geresnis politinis parengimas. Šios grupės ideologas Milovidovas pabrėžia, kad technikinis aspektas be ideologijos negali būti sėkmingas, nes technikines priemones vartoti turi būti pavesta tik gerai politiniai parengtiems kariams. Gal būt šios ideologijos įtakoje, 1967 m. rusų armijoje politinis parengimas buvo labai sustiprintas ir tebesitęsia iki šiai dienai.

Rusų karinių jėgų plėtra postaliniam laikotarpyje vyksta glaudžiai su politiniu parengimu. Kruščevo laikotarpyje pirmavo branduolinės energijos strateginių ginklų ideja. 1964-65 m. pasistūmėta žemės jėgų stipriniman, priedui, kreipiant daugiau dėmesio į pavienio kovotojo parengimą veikti branduolinės energijos ginklų įtakoje. 1969 m. apsistota prie idejos, kad negalima bazuotis tik viena kuria ginklų rūšimi, nes karas yra galimas bet kurio pobūdžio, todėl ir ginkluotų jėgų plėtotė turi būti lygiagreti. Kas liečia žemės jėgas, šarvuočiams teikiama pirmenybė, tolygios svarbos teikiant ir atskiro kovotojo parengimui.

Kaina

DIDŽIAI VERTINGOS KNYGOS PRISTATYMAS IR ŽEMĖLAPIŲ PARODA BRUKLINE

Prieš metus Lietuvių Enciklopedijos leidykla išleido storo tomo pavidale dr. K. Jurgėlos "Lietuvos sukilimas 1862-1864 m." Nors yra įprasta tą reikšmingą įvykį vadinti 1863 metų Sukilimu, autorius, tačiau, pasirinko patikslintą titulą, nes įvykiai apėmė tą laikotarpį.

Kadangi sukilimas yra politinis ir kartu karinis aktas, labai prasmingai New Yorko ramovėnai pasišovė pristatyti tą veikalą naujorkiečiams. Pristatymas įvyko rugsėjo 19 d., sekmadienį, Tėvų Pranciškonų Kultūros Židinio patalpose, Brukline.

Apie šimtinė dalyvių turėjo progos susipažinti su laikotarpiu, kurį veikalas apima, iš knygos pristatytojos Aldonos Čekienės-Noakaitės. Knygos autorius, dr. K. Jurgėla, trumpai kalbėjęs, padarė keletą ekskursų veikalo keliu. Ištraukas iš knygos įsigyvenančiai ir meniškai paskaitė B. Balčiūnas. Klausytojai išgyveno įdomią valandą su puse, pasisemdami stiprybės iš praeities. Jos gaivinami, sukaupė pakankamai kantrybės išklausyti ir iš Vašingtono atvežtų garsinių juostų, beprasmiškai pakartojusių, kas jau anksčiau ir gražiau buvo pasakyta gyvu žodžiu.

Akademinei daliai pasibaigus pristatymo dalyviai turėjo retą progą pasigrožėti senųjų Lietuvos žemėlapių ir litografijų paroda. Toks kultūrinis įvykis New Yorke bene pirmą kartą išgyvenamas. Iš privačių rinkėjų surankioti žemėlapiai, senos litografijos ir retos, nematytos atvirutės pripildė du kambarius. Rinkinius išstatė V. Čečetienė, A. Ruzgas, M. ir Z. Raulinaičiai, pavienius egz. L. Bileris ir L. Virbickas. Žiūrovai stebėjosi kiek lietuviškų lobių esama rinkėjų ir mėgėjų rankose.

Rengėjai tikisi, kad šios rūšies paroda iššauks didesnį susidomėjimą ir paskatins kitus rinkti Lietuvą liečiančius vaizdus, žemėlapius ir kitas relikvijas, kurios, kartais, nepastebimos nyksta kasdienės apyvokos daiktų nustelbtos.

Programai sklandžiai vadovavo Ramovės skyriaus pirmininkas kpt. J. Klivečka. **D.**

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Jau kuris laikas kai spaudoje ir net buvusių karių tarpe, girdėti, kad kovoje prieš komunizmą turime eiti drauge su lenkais... Kažkuris tai kalbėdamas apie žuvusius karius ir partizanus, palygino juos su žuvusiais Žalgirio mūšyje drauge su lenkais... Nei vienu žodeliu, tačiau, neprisiminti buvo kritę kovose su lenkais prie Ašmenos ir Trakų. Tai prolenkiška tendencija. Ir taip žygiuoja sau "jūrų pėstininkas od morza - do morza".

Kovoje prieš maskolius buvome daugelio tautų kariai ir dabar "šaltojo" karo fronte esame daugelio tautų. Tačiau, jei šiandieną sovietai žlugtų, tai rytoj anksti rytą jau kovotume su lenkais. Ir toje kovoje būsime vienui vieni... Daug iš mūsų stotų į tą kovą, jau antrą kartą savanoriais. Tačiau, šį kartą, vilkimės, kovosime ne prie Ašmenos, bet už Balstogės ir Augustavo.

Ramovėnas Petras Juotka,
Australia

ATSIŲSTA PAMINĖTI

PIRMIEJI ŽINGSNIAI, K. Donelaičio Lituanistikos mokyklos mokinių laikraštis, 1971 m. birželio 5 d., Nr. 5.

RYTMEČIO ŽARA, Moksleivių Metraštis, 1970-1971 metai. K. Donelaičio Augštesnioji Lituanistinė mokykla, Chicago, Ill. 104 psl. paveiksluotas leidinys.

Page 1

U. S. POSTAL SERVICE
STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION
(Act of August 12, 1970: Section 3685, Title 39, United States Code)

SEE INSTRUCTIONS ON PAGE 2 (REVERSE)

1. TITLE OF PUBLICATION: KARYS
2. DATE OF FILING: SEPT 18, 1971
3. FREQUENCY OF ISSUE: Published monthly except July a nd August
4. LOCATION OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, city, county, state, ZIP code) (Not printers): 916 Willoughby Avenue, Brooklyn,N.Y. 11221
5. LOCATION OF THE HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printers): 916 Willoughby Avenue, Brooklyn,N.Y. 11221
6. NAMES AND ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR

PUBLISHER (Name and address): Lithuanian Veterans Association RAMOVE, Inc.,916 Willoughby Ave.Brooklyn

EDITOR (Name and address): Z.Raulinaitis, 916 Willoughby Avenue, Brooklyn,N.Y. 11221

MANAGER EDITOR (Name and address): Same

7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given.)

NAME	ADDRESS
Lithuanian Veterans Association RAMOVE, Inc.	916 Willoughby Ave. Brooklyn, N.Y. 11221

8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)

NAME	ADDRESS
None	

9. FOR OPTIONAL COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.121, Postal Service Manual)

39 U. S. C. 3626 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4359 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates."

In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in item 1 at the reduced postage rates presently authorized by 39 U. S. C. 3626.

(Signature and title of editor, publisher, business manager, or owner): Z. Raulinaitis

10. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.122, Postal Manual) (Check one)

The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes: [X] Have not changed during preceding 12 months [ ] Have changed during preceding 12 months (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)

11. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION	AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NUMBER OF COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Press Run)	1300	1300
B. PAID CIRCULATION 1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES	101	95
2. MAIL SUBSCRIPTIONS	1101	1116
C. TOTAL PAID CIRCULATION	1202	1211
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS 1. SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	41	43
2. COPIES DISTRIBUTED TO NEWS AGENTS, BUT NOT SOLD	-	
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	1243	1254
F. OFFICE USE, LEFT-OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING	57	46
G. TOTAL (Sum of E & F—should equal net press run shown in A)	1300	1300

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner): Z. Raulinaitis

PS Form 3526 July 1971

KONKURSAS

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" New Yorko skyrius skelbia RAŠINIO KONKURSĄ tikslu rasti konkrečius ir veiksmingus būdus, bei priemones, šio laiko dvasioje ir raidoje, Lietuvių Tautos Laisvei ir Nepriklausomybei atgauti.

KONKURSO SĄLYGOS

- *Tema: Nauji keliai ir būdai kovoje už Nepriklausomos Lietuvos atstatymą.*
- *Konkurse gali dalyvauti asmenys ne senesni 35 metų amžiaus.*
- *Rašinys ne trumpesnis kaip 1500 žodžių, parašytas mašinėle, dvigubais tarpais, prisiunčiamas ne vėliau 1971 metų spalio mėn. 15 d.*

Rašinys, pasirašytas slapyvardžiu, siunčiamas paštu šiuo adresu: Mr. J. Klivečka, 76-13 85th Road, Woodhaven, N.Y. 11421. Tame pačiame voke su rašiniu turi būti įdėtas kitas mažesnis užlipdytas vokas su tikrąja autoriaus pavarde ir adresu. Už įvertinimo komisijos pripažintą geriausią rašinį, bus įteiktas konkurso laimėjimo pažymėjimas ir $150 dolerių piniginė premija.

Premijos įteikimas įvyks 1971 metų Lapkričio 23 Dienos minėjimo metu, New Yorke.

Konkurso įvertinimo komisijos sąstatas bus paskelbtas vėliau.

Visi konkursui atsiųsti rašiniai gali būti spausdinami Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" New Yorko Skyriaus nuožiūra, be atskiro leidimo ir honoraro.

L.V.S. "Ramovė"
New Yorko Skyriaus
Valdyba

Skelbimas

Jau spausdinama knyga "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės". Autorius — K. Ališauskas; redagavo Pr. Čepėnas. Spausdina dr. Morkūno spaustuvė Čikagoje.

Knyga apima laikotarpį nuo 1917 m. iki 1920 m. pradžios. Pagrindą sudaro lietuvių kovos su bolševikais ir bermontininkais. Bus atspausdinta 1971 m. balandžio mėn.

Iki šiam laikui istorijos apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės mes neturėjome, tad ši knyga bus vienintėlis liudininkas apie mūsų kovas dėl Laisvės. Joje bus santrauka anglų kalba.

Veikalą paruošti ir išleisti reikalingos lėšos. Ši aplinkybė verčia kreiptis į lietuviškąją visuomenę ir prašyti paramos.

Kviečiu į talką būti knygos mecenatais, rėmėjais ar prenumeratoriais. Iš anksto užsisakiusiems ir pinigus sumokėjusiems kainuos $12.00.

Veikalo mecenatais bus įmokėjusieji nemažiau $200.00. Veikalo rėmėjais bus įmokėjusieji nemažiau $25.00. Mecenatų ir rėmėjų sąrašai bus paskelbti knygos pabaigoje.

Čekius ar perlaidas siųsti: (1) K. Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; arba (2) M. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Reiškiu gilią pagarbą ir dėkoju

K. Ališauskas

Pavienių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.